

אהלי טהרות

מסכת כלים פרק י"ח מ"א-מ"ד

פרשת דברים - חזון תש"פ

משולחן מלכים

עיוני כלים

דין בסיס בידות ואוגני הכלים

בעה"מ ניחא, דכה"ג ל"ה בסיס דהעפר הוה תשמיש הספל. וכבר רמז לראיה זו המג"א סי' שיי"א ס"ק כ"ג ע"ש (ובמחצית השקל). מיהו י"ל לדעת התוס' דכה"ג לא הוה הספל בסיס, דהנה מבואר בדברי הר"ן דאף דהיד הוה גוף מוצק אחד וענין אחד ממש עם הכלי מ"מ כיון שאינו מעיקר הכלי לא חשיב למעבדי לכלי בסיס. ולכאורה לאו דוקא יד אלא ה"ה כל מה שאינו מעיקר הכלי אף דהוה עמו גף אחד ממש, מ"מ ל"ח למעבדי לכלי עצמו בסיס.

והנה תנן בכלים פרק כ"ה מ"ו כני כלים ואוגניהם ואזניהם וידות הכלים המקבלים שנפלו עליהן משקין מנגבין והם טהורים. ופירש הרמב"ם שם שהדברים הללו כאילו הן נפרדים מן הכלי. והכי נמי יש לומר לענין דנידון דין דאוגניים לא חשיבי מעיקר הכלי ודמו בזה לידות. ועל כן אין המוקצה שע"ג עושה אותן בסיס. [ומיהו אכתי לענין ישוב הסוגי עפי"ז תלי' בביאור הגמ' שם ובשבת, עי' תוס' בשבת וערוכין שם. ותלי' נמי אי דין טלטול מוקצה כה"ג ע"י הכלי נגע בדין טלטול מן הצד או ענין אחר הוא, ועי' מג"א סי' ש"ט סק"ז ובחי' רע"א שם, ועי' בחי' הר"ן הנ"ל שם, וצ"ב, וכל"ע]. ומיהו בעיקר דברי הר"ן הנ"ל דמדמי יד למוכני לשי' התוס', עי' בריטב"א החדש בסוגי' שם דפליג, וס"ל דכה"ג שאני ממוכני דהוא כלי אחד ממש והוה כולו בסיס. ולשיטה זו ל"ש כל הנ"ל.

(נערך מחידושי מרן הגר"ד לנדו שליט"א שבת סי' ל"ט אות ב')

כלים פי"ח מ"ב מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חבור לה כו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות ואם אינה נשמטת חבור לה כו' וגוררין אותה בשבת אף על פי שיש בתוכה מעות. בחידושי הר"ן שבת (המיוח' לריטב"א) דף מ"ד ב' כתב לדעת התוס' שם שאין בסיסותו של מוכני שהוא טפל לשידה עושה את כולה לדבר האיסור. דהכי נמי הוא בידות הכלים דמי שהניח מוקצה בידות הכלים בערב שבת אין הכלים נעשים בסיס למוקצה ע"ש.

והנה בשבת דף קכג. תניא פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים מותר לטלטלה. וכתבו בתוס' דמייירי שהניחה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור. אבל בעל המאור שם כתב וקדרה שטמנה או שכיסה אותה בדבר שאינו ניטל בשבת אין הקדרה נעשית בסיס להטמנה ולכסוי לפי שהטמנה וכסוי הם תשמישים לקדרה ואין הקדרה תשמיש להטמנה ולכסוי, לפיכך אין נעשה בסיס. וכן פגה שטמנה וכו' הוא הדין והוא הטעם.

ולכאורה יש להוכיח כשיטת בעה"מ הנ"ל דאין דין בסיס בגוונא דהמוקצה תשמיש להבסיס מגמ' עירובין ע"ז א' דאקשינן עלה דכפה ספל שיש לו אוגניים הוה דבר שאינו ניטל בשבת וממעט מהא דתנן הטומן לפת אינו חושש משום שבת, ע"ש. ולכאורה תקשה הא הוה בסיס, וכ"ת משום דדעתו להסירו בשבת נוקמא דאין דעתו לכך ולמה לן לאוקמה בדבעא מרא וחצינא. אך לדעת

הגאון הגדול ר' בונים שרייבר שליט"א

פרק יח
משנה א.

השידה בש"א נמדדת מבפנים וכו', הנה רש"י פי' דשידה היינו מרכבת נשים ותממהו עליו תו' במנחות דל"א דא"כ הוא עשוי למדרס ובה גס בא במדה טמא כשם דבעשוי למדרס טמא גם פשוטין דלא הוקש לשק ה"נ יהא טמא גם בבא במדה, ואכן הרמב"ן בשבת דפ"ג ב' מספק"ל דדילמא בא במדה גרע וגם במדרס אינו טמא, והטעם מבואר בר"ן שבת דמ"ד בשם הרא"ה וכו' שם הריטב"א דבבא במדה אינו נידון ככלי אלא הריהו כקרקע מחמת קביעותו, וכ"כ התו"ט בפ"ה דאהלות בשם מהר"ם דהריהו כאהל, אבל באמת דרש"י גופי' בשבת דפ"ד כתב דבא במדה טמא מדרס והדק"ל, אכן הנה התו' הק' אמאי ספינה טהורה בבאה במדה הא היא בת מדרס ותו' דמייירי בעשוי לפרקמטיא או דהיא עשויה להעביר ממקום למקום ובה ניחא גם שידה לרש"י, אך הסברא צ"ב דמה בכך שמעבי' רין בה ממקום למקום ס"ס מדרס היא, ומה"ט אינו מובן נמי מש"כ שם תו' דהטעם הוא לפי שאינה עשויה להנאת מדרס ואינו מובן אטו צריך כוונת הנאה במדרס, והרמב"ן שם כ' דספינה אינה עשויה למדרס שיושבין בה על כסא ושוכבין בה על מפץ, וצ"ב דהא גם מהלכין עליה וזה עצמו מדרס הוא, וגם מש"כ תו' דעשויה לפרקמטיא תמה הרמב"ן דמה בין זה לתיבה שפתחה מצידה דנמי עשויה לכמה דברים ואפ"ה כיון דמשמשת גם למדרס טמאה וה"ה הכא.

המשך בצמ"ב

דברי חכמים

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדין עור הים שחיבר לו מן הגדל בארץ בגליין הקודם כתבנו, דלשיטת הר"י מסימפונ"ט (המובאת בפירוש מהר"ם מרומנובורג נגעים פי"א מ"א) דחיבור החוט והמשיחה לעור הים מהני רק להשלים את שיעור החוט והמשיחה שהם יקבלו טומאה, ולא מהני לשוויי לעור הים דין קבלת טומאה, לא נאמר בזה דין מיוחד ב'עור הים', ומשום שיש בו דין צדדי של טהרה מגזירת הכתוב, כמו שביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל בדעת הראב"ד בפירושו על ה'תורת כהנים' (פרשת תזריע פרשתא ה' פי"ג ה"ט), אלא לדידיה גם דבר שיש חסרון בעצמותו, שאינו מין המקבל טומאה, מכל מקום מהני חיבורו לחוט או למשיחה להשלים שיעורן שיהיו הם מקבלים טומאה. והערנו, דלפי זה תיקשי להר"י מסימפונ"ט קושיית הראב"ד שם, מהא דתניא בתוספתא נגעים פ"ה ה"ג דבגד שישתיו סירקון, וְעָרְבוּ צִמְרָא, אינו מטמא בנגעים, דאמאי לא מהני חיבור הסירקון לצמר שיטמא הצמר בנגעים.

המשך בצמ"ב

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

פרק י"ח משנה א'

השידה, בש"א נמדדת מבפנים, ובה"א נמדדת מבחוץ.

הנה טעמיהו דב"ה הוא פשוט, דכיון דהא דאמק"ט היינו משום דיש בה כובד דאינה מיטלטלת מחמתו א"כ כיון דעובי הדפנות מוסיפים בגדלה וכבדה של שידה, מצטרפים למידתה (וכ"כ התפא"י יכין אות ג'), אך טעמיהו דב"ש צ"ב, וכן צ"ע טעמיה דר"ש שזויר דמודדין האויר שבין הרגלים, דהלא מאחר שאין מתמלא ואין מוסיף כובד, מהי"ת שיעטרף לשיעור מ"ס. וכתב החזו"א (סימן כ"ד סק"א) דמוכח מזה דשיעור דמ"ס הוא מכלל השיעורין, דבשיעור זה לא חשיב עוד טלטולו כיון דאין טלטולו נאות, ולכן נפלה המחלוקת בפרטי שיעור זה, ומה הוא שנקרא מ' סאה שטהרתו תורה, וצ"ע, עכ"ד.

והנה דעת הרמב"ם (פ"ג מכלים ה"א) דאף כל כלי העשוי לנחת טהור ול"ד המחזיק מ"ס, והא דבעינן מ"ס היינו בסתמא, דסתם כלי דמ"ס חזקתו לנחת עביד, ולכא"ו לפ"ז הרי טהרת מ"ס הוא משום דנעשה לנחת וא"כ לכא"ו אי אפשר לומר דהוא מדינא

המשך בצמ"ב

והנראה בס"ד בזה, דכבר הבאנו בס"ד ש"י הראשונים דזב שישב על מטה שאינו שלו אינו מטמאה מדין עמוד ונעשה מלאכתו, והיינו דהגם דדבר זה מיועד לשכיבה מ"מ כיון שאינו מיוחד לשכיבה שלו אינו נחשב מדרס שלו, וכיון שכן בעשוי לפרקמטיא נהי דיושבים בו תוך כדי הובלת הסחורה אבל כיון שאין מטרתו הישיבה כאן אלא הפרקמטיא ורק דממילא כיון דמוביל כאן פרקמטיא הוא יושב כאן נמצא דאין תשמישו המדרס שבו ואהכי הוא טהור, וה"נ זהו הסברא דאינו עשוי להנאת מדרס והיינו דאינו עשוי לשימוש דמדרס אלא לשימושים אחרים המתבצעים נמי ע"י ישיבה וכיו"ב, ול"ד לתיבה שפתחה מצידה דשם הוא שני שימושים שונים, ומשמש גם למדרס וגם למילי אחרים, ומשא"כ כאן שאותו שימוש עצמו הוא ההובלה והישיבה, וסברת הרמב"ן בספינה דיושבין על כסא היינו דכשם דקרקע עולם אינו נחשב מקום למדרס שהוא המסגרת שבתוכו קיימים וכל שימושי האדם נעשים בתוכו ועל גביו, ולא הוא המשמש אלא שהוא המקום שבו נעשה הכל, וה"נ כאן כ"ה שהוא מקום שבתוכו יושבים על כסא ושוכבין על מטה והוא אינו נחשב ככלי אלא כמקום בעלמא, ובוה"ל כלל טומאה.

משנה ב'

המוכני שלה בזמן שהיא נשמטת וכו', ויעוי' בא"ר דביאר הנהו תלת לישני דאינה חבור ואינה נמדדת ואינה מצלת, דהיינו שכשאין מ"ס אינה אחד עמו וכשיש מ"ס רק בצירוף שניהם אינו מצטרף, וכשיש מ"ס בשידה אין המוכני טהור עמו, והנה במוכני זה איכא ג' פ"י בראשונים כאן ובשבת דמ"ד, או שהוא גלגל לארון או שהוא גלגל שבה מעלין את התבואה או שהוא בסיס של השידה, ולכאז' להשי' שהוא גלגל הא אין לו בית קיבול וא"כ בנשמטת אמאי טמאה, ותי' הריטב"א בשבת שם דכיון דהיא חלק מהכלי אהכי טמאה הגם דלית לה בית קיבול, ומבואר מדבריו דגם בנשמטת טומאתה מחמת היותה חלק מהשידה, וזה צ"ב דהא בנשמטת מבואר במתני' דאינה אחד עמו, וביותר דהתו' בשבת דמ"ח הק' אמאי אינה חיבור בנשמטת מ"ש ממספורת של פרקים שכשהיא מחוברת הוי חיבור מה"ת, ותי' הריטב"א הנ"ל דבמספורת כל חלק בפנ"ע אינו כלי ואהכי בהתחברם הוי חבור, אבל הכא הוי כלי בפנ"ע, וא"כ הא אדרבה מוכח בהיפך דהוי כלי בפנ"ע, אבל הביאור נראה בס"ד בזה, דאמת דמוכני זה משמש בפנ"ע כגלגל מ"מ הוא גם חלק מהשידה כיון שבשימוש ההובלה שיש בארון זה לטלטלנו עם מה שבתוכו ממקום למקום כלפי זה הארון והגלגל אחד הם, ונמצא דיש כאן ג' כלים, דהארון הוא כלי בפנ"ע והגלגל כלי בפנ"ע, ושניהם יחדיו הם כלי משותף, ואהכי גם כשאין לו בית קיבול הוא טמא מחמת שהוא חלק מהכלי רק דמ"מ כיון שהוא גם כלי בפנ"ע ממילא אינו מצטרף עמו למדידתו.

משנה ג'

השידה התיבה והמגדל שניטלה אחת מרגליהן וכו', הנה הר"ש מפרש דמיירי כשאין בו מ"ס ונחלקו באינו מקבל כדרכו אם טמא, ונראה בס"ד דהגם דבכ"ח הא שנינו

לעיל דבמקבל על דופנותיו טמא מ"מ איכא למימר דכלי עץ גרע לפי שכבר נתבאר בס"ד כמ"פ דבכ"ח בתוכו תלי רחמנא וגם אם אינו ראוי לקבל בעצמו מ"מ כל שתוכו משמש נידון ככלי, אבל בעץ בעי שיהא מקבל בעצם, ואהכי טיטרוס ודומיו אינם טמאים בכ"ח ולהכי באינו מקבל כדרכו איכא למימר דטהור לפי שבעצמותו אינו בר קבלה, והרמב"ם מפרש דתרי מילי נינהו, דבמקבל מ"ס וניטל אחד מרגליו עדיין חשוב עשוי לנחת וטהור, והיכא דמקבל מ"ס ע"י סמיכה נחלקו אם טהור, וטעם הפלוגתא נראה בס"ד שהוא דכיון דיסוד הטהרה דמ"ס דחשיב כמקום בפנ"ע וכנ"ל ממילא היכא דאינו עומד בפנ"ע איכא למימר דאין לו שם מקום דאינו יכול לעמוד בפנ"ע ואין כאן שם אהל ושם מקום.

משנה ג-ד.

ונקליטי המטה וכו' ומלבני בני לוי טהורין מלבן שנתנו ע"ג לשונות וכו' מ"ש זה ממלבני בני לוי, הנה כפי דמשמע בלשון הר"מ וכ"ה דעת הראב"ד בהשגותיו פ"ד דכלים ובשילהי פ"ק דעדיות ובב"ב דס"ט בשיטמ"ק מלבן סתם דטמא היינו מסגרת שסביב המטה העשויה לצניעות או שלא יפול, ומלבן בני לוי עשוי להניח שם הכלי שיר שלו, ומלבן שע"ג לשונות עשוי להניח שם בגדיו, והנידון הוא האם זה כמלבני בני לוי שאינו שייך למטה והוא דבר בפנ"ע או דהוי חלק מהמטה, אמנם להר"ש והרא"ש מלבן זה הוא המונח מתחת רגלי המטה שלא תירקב בלחלוחית הקרקע, והיכא דהוא קבוע עמו הוא טמא, והיכא דאינו קבוע כלל עמו כההיא דמלבני בני לוי אינו טמא, והיכא דלפעמים מיטלטל כההיא דנתנו ע"ג לשונות בהא איפלוגו, וצל"ב במאי פליגי, והנה בב"ב דס"ט איבע"ל אי נמכר עמו, ויעוי' ברשב"ם דהנידון אם נמכר עם המטה, אכן הרימג"ש והרמב"ם מפרשי דהנידון הוא אם נמכר עם הבית, ותמה הטור בס"י רי"ד דמה ענינו לבית, אכן יעו"ש ביד רמ"ה דביאר דהנידון אם הוא נעשה חלק מהבית.

והביאור בזה נראה בס"ד, דהא מאחר דבמדרס אפי' אלף מצעות הוי מדרס ממילא באמת יש לדון דהמלב"נים בעצמם יהו מדרס כיון שהוא שוכב עליהם, ולו יהא דהם לכשעצמם אינם ראויים לשכיבה, אבל הרי הם ראויים לשכיבה כך מתחת המטה, אלא דיש לדון בזה מתרי אנפי, חדא, דאפשר דמלבן זה הוי כחלק מהבית והוא חלק מרצפת הבית, וממילא ל"ש לטמאותו במדרס, וגם אם אינו מחובר מ"מ כל שהוא משמש כחלק מהבית אינו נידון כמדרס אלא כמקום בעלמא שעליו אוכלים וישנים וכסברת הראשונים דלעיל גבי ספינה וכיו"ב, או דיש לדון דמאחר דהוא לכשעצמו אינו ראוי לשכיבה ממילא א"א לטמאותו מצד מדרס בעצם כ"א כשנדונוהו כחלק מהמטה, והיינו מאי דאיפלוגו בע"ג לשונות, דאם סיבת טומאתו מחמת היותו חלק מהמטה בעינן שיהא קבוע עם המטה, וכשלפעמים הוא מיטלטל בפנ"ע אינו חלק מהמטה, אבל אם טעם טהרתו הוא מפני שהוא חלק מהבית אזי סגי לן בזה שלפעמים הוא קבוע למטה כדי שלא ייחשב כחלק מהבית, והיינו נמי ד' הראשונים הנ"ל שדנוהו כחלק מהבית.

והנה בתוספתא כלים (ב"מ פ"ז ה"ב) תניא, דאם חיבר להן מן הגדל בארץ כדרך חיבורן לטומאה, דבר שכליו מקבל טומאה, טמא. ודבר שאין כליו מקבל טומאה, טהור. רבי יהודה אומר, כלי ים ראויין לטומאה, אלא שטהורם התורה, לכשתמצא להן עילה, הן טמאין, ע"ש. ועיין ביחסדי דוד' שם שפירש, דרבי יהודה פליג אתנא קמא בזה, וסבירא ליה דמהני חיבור דבר הגדל בארץ אף על פי שאינו מין המקבל טומאה.

והנה אליבא דרבי יהודה דאפילו אם חיבר להן דבר שאינו מקבל טומאה טמא, הרי בודאי אין הנידון על החוט והמשיחה שהם יקבלו טומאה, דהא החוט והמשיחה הוו דבר שאינו מקבל טומאה, אלא לדידיה נאמר בזה דין דבר שבים, דכשיש 'עילה', דהיינו סיבה קטנה של חיבור דבר הגדל בארץ, מהני זה לשוויי ליה דין קבלת טומאה, ובעל כרחך דהר"י מסימפונ"ט לא אזיל בשיטת רבי יהודה, אלא אזיל בשיטת תנא קמא דקאמר דאינו טמא אלא כשחיבר להן דבר המקבל טומאה, ומפרש הר"י מסימפונ"ט דהוא משום דסבירא ליה לתנא קמא דנאמר בזה דין בהחוט והמשיחה, את דמהני חיבורן לעור הים להשלים את שיעורן שהם יקבלו טומאה, ולכן בעינן לדידיה שיהיו החוט והמשיחה מין המקבל טומאה, דבלאו הכי לית בהו דין קבלת טומאה.

ואם כן הרי יש לומר דהתוספתא דנגעים הנ"ל, דבגד ש'שיתיו סירקון וע'קבו צמר אינו מטמא בנגעים, אזלא בשיטת רבי יהודה, דלדידיה חיבור החוט או המשיחה מן הגדל בארץ מהני שיהא עור הים עצמו מקבל טומאה, וזה שייך רק בעור הים, שהוא בכלל 'עור', ויש בו תנאי קבלת טומאה, ורק דאיכא ביה דין צדדי של טהרה מגזירת הכתוב, ולזה סגי ב'עילה' דחיבור הדבר הגדל בארץ לטמא, אבל בבגד ש'שיתיו סירקון, דלאו 'בגד' הוא כלל לענין קבלת טומאה, לא מהני מה ד'עקבו צמר לשוויי ליה דין קבלת טומאה, אולם לשיטת תנא קמא דהתוספתא דכלים, דחיבור החוט או המשיחה לעור הים מהני רק להשלים את שיעור החוט והמשיחה שהם יקבלו טומאה, יש לומר דהדין הנאמר בזה הוא, דאפילו דבר שאינו מקבל טומאה יכול

להשלים את שיעור הדבר המקבל טומאה, ולדידה כתבנו בגליון הקודם, דגם דבר שיש חסרון בעצמותו, שאינו מין המקבל טומאה, כגון עצמות העופות, מהני חיבורו לחוט או למשיחה להשלים שיעורן שיהיו הם מקבלים טומאה, ותנא זה באמת חולק על התוספתא דנגעים, וסבירא ליה דבאמת מהני חיבור הסירקון לצמור שיטמא הצמר בנגעים.

בדין העושה כים מעור המצה ומן הנייר

בכלים פ"ז מט"ו תנן, העושה כלי קיבול מכל מקום טמא וכו', העושה כים מעור המצה, מן הנייר, טמא. ועיין בפירושי הרמב"ם והרא"ש, דהא דקתני העושה כלי קיבול 'מכל מקום' טמא, אסיפא קאי, דאפילו עשאו מעור שלא נעבד או מן הנייר, כל שהוא 'כלי קיבול', הרי הוא טמא. וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ב מכלים ה"א – העושה כלי קיבול מכל מקום הרי זה מקבל טומאה וכו'. כיצד, העושה כים מן העור המצה שלא נתעבד כלל, או מן הנייר, אף על פי שהנייר אינו מקבל טומאה וכו', עכ"ל.

ובפשוטו חדית לן תנא דמתניתין בזה, דאף דנייר אינו מין המקבל טומאה, וכמבואר בפירוש הר"ש לעיל פ"י מ"ד, מכל מקום מכיון שעשאו כלי קיבול, הרי הוא מקבל טומאה.

והנה בפירוש הר"ש להלן משנה י"ז נקט כשיטת התוס' בשבת דף פ"ד ע"א ד'שיפה' וגמ', אף שהם גדלים מן הארץ, מכל מקום לא חשיבי 'עץ', ואינם מקבלים טומאה מדאורייתא, וזה מתאים לדבריו כאן, דנייר לא הוי מין המקבל טומאה, אף שהוא עשוי מן העשבים הגדלים בארץ. אולם שיטת הרמב"ם לעיל פ"א ה"ג דכל הכלים העשויין מן הגומא ומן הערבה וכו', הכל בכלל כלי העץ, שהכל גדל מן הארץ כעץ, ולדידה צריך לומר דנייר שאני, ואף על פי שהוא עשוי מן העשבים, אינו נחשב כעץ, והוי מין שאינו מקבל טומאה, ורק דנתחדש בזה, דאף שהנייר אינו מין המקבל טומאה, מכל מקום אם עשה ממנו 'כלי קיבול' הרי הוא טמא.

אמנם צ"ע טובא בזה, דמה בכך ד'כלי קיבול' הוא, הא סוף סוף אינו מן המינים שנתפרשו בתורה לענין קבלת טומאה, והיכי אהני ליה מאי דהוי 'כלי קיבול' לשוויי ליה דין קבלת טומאה.

ובאמת בחולין דף כ"ה ע"ב תניא, מה תלמוד לומר 'וכל מעשה עיזים תתחטאו', להביא דבר הבא מן העיזים, מן הקרנים ומן הטלפים. שאר בהמה וחיה מנין, תלמוד לומר 'וכל מעשה'. אם כן מה תלמוד לומר 'עיזים', פרט לעופות, ע"כ. הרי דצריך ילפותא מיוחדת לאשמועינן דכלי עצם מקבלים טומאה, ומרבינן רק כלים העשויים מעצמות החיות והבהמות, וממעיטין כלים העשויים מעצמות העופות, והיכי קאמר הכא דהעושה כלי קיבול מכל מין שיהיה הרי זה טמא.

והנה לשיטת הרמב"ן בב"ב דף ס"ו ע"ב דפשוטי כלי עץ המשמשין את האדם ואת משמשיו מיטמאין מן התורה, היה אפשר לחדש, דהא דבעינן שיהא הדבר המקבל טומאה מן המינים שנתפרשו בתורה לענין קבלת טומאה, היינו דוקא בפשוטין המשמשין את האדם ואת משמשיו, אבל ב'כלי קיבול' (וכן בטבלא רחבה, ד'תקפה' חשיב כ'בית קיבול', כמו שכתבו התוס' במנחות דף צ"ו ע"ב), באמת לא בעי שיהא מהמינים שנתפרשו בתורה. אולם לשיטת התוס' שם, דפשוטי כלי עץ, אף על פי שהן משמשין את האדם ואת משמשיו, אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן, הרי בעל כרחך דאותן המינים שנתפרשו בתורה נאמרו לענין קבלת טומאה ד'כלי קיבול', ואם כן היכי קאמר הכא דהעושה כלי קיבול מכל מין שיהיה טמא.

והנה בתוס' שבת דף ס"ג ע"ב (ד"ה מנין) כתבו, דבגד שראוי לכופו ולקפלו ולקח בו מרגלית או מחט, טמא. ובאמת צ"ע בזה, דמה דראוי לכופו ולקפלו ולקח בו מרגלית מהני רק שיהא תשמישו תשמיש של 'מיטלטל מלא וריקן', אבל אכתי חסר לו צורת הכלי של כלי עץ שהוא 'בית קיבול', ולזה הא לא מהני מה דראוי לכופו ולקפלו, דהרי סוף סוף אין לו 'בית קיבול'. וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהתוס' הרי מיירי ב'בגד', וטומאת ה'בגד' אינה משם 'כלי', אלא משם 'בגד', ועל כן לא בעינן שיהיה להבגד צורת כלי קיבול, אלא דהתוס' סבירא להו דגם ב'בגד' בעינן שיהיה דומיא דשק לענין זה שיהא שימוש 'מיטלטל מלא וריקן', ועל זה כתבו, דכיון דראוי לקפלו ולקח בו מרגלית סגי בזה שיהא נחשב תשמישו מיטלטל מלא וריקן.

והעירוני, שבתוספות הרא"ש בשבת שם כתב, וזה לשונו – אף על גב דילפינן משק דבעינן מיטלטל מלא וריקן, הך נמי יכול לקפלו ולישא בתוכו מה שהוא רוצה, לאפוקי פשוטי כלי עץ וכלי עצם וכלי עור הקשים שאינו יכול לקפלם ולהניחם בתוכם, עכ"ל. ומשמע מדברי הרא"ש אלו, דבפשוטי כלי עץ וכלי עצם נמי אילו היו יכולים לקפלם ולישא בתוכם מרגלית או מחט, היו מקבלים טומאה. ולפי זה הדרא קושיית אאמו"ר הגאון זצ"ל לדוכתה, דהא בכלי עץ ובכלי עצם בעינן 'צורת כלי', והיכי מהני מה דראוי לקפלו' לחוד לשוויי שם 'כלי'.

ואשר צריך לומר בביאור דברי הרא"ש, על פי מה שהבאנו במקום אחר פלוגתת הראשונים בטעם הטהרה דפשוטי כלי עץ, דהרמב"ם סבירא ליה דתרי דיני נאמרו בכלי עץ, א' דין ב'צורת הכלי' שלו, דבעינן שיהא לו 'בית קיבול', ב' דין ב'כלי מעשה' שלו, דבעינן שיהא דומיא דשק שהוא עשוי להתלטל מלא וריקן, אולם הר"ש והרא"ש סברי דלא בעינן בכלי עץ שיהיה לו 'בית קיבול', אלא רק בעי שיהא עשוי להתלטל מלא וריקן.

ולפי זה מבואר מה שכתב בתוספות הרא"ש דפשוטי כלי עץ וכלי עצם שאפשר לקפלם ולישא בתוכם מרגלית או מחט מקבלים טומאה, דהוא כשיטתו הנ"ל דליכא דין בצורת הכלי דכלי עץ שיהיה לו בית קיבול, וטהרת פשוטי כלי עץ היא רק משום שאינו מיטלטל מלא וריקן, ועל כן שפיר כתב דסגי במה דראוי לקפלו ולהניח בו מרגלית או מחט לשוויי 'מיטלטל מלא וריקן'.

ולפי זה יש לומר, דהא דבעינן שיהא הדבר המקבל טומאה מן המינים שנתפרשו בתורה לענין קבלת טומאה, היינו בפשוטין שראויים לקפלם ולקח בהם דבר, דאף דאין להם בית קיבול, מכל מקום מקבלים טומאה משום דהוו דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן, ובזה הוא דבעי שיהיו מאותן המינים שנתפרשו בתורה, אבל ב'כלי קיבול', ליתא להך דינא כלל, ומיטמאין אף על פי שאינם מהמינים שנתפרשו בתורה, וזהו דקתני במתניתין דהעושה כלי קיבול מכל מקום טמא.

וצריך לומר, דחידוש זה ד'כלי קיבול' מכל מקום טמא, נאמר רק כשנעשה ממין שלא נתפרש בתורה, כמו מן הנייר, או ממין שנתפרש בתורה אלא שחסר לו ב'תנאי' דין קבלת טומאה, כמו עור המצה שלא נעשה בו מלאכה, אבל אם נעשה ממין שנתפרש בתורה שאינו מקבל טומאה, כמו מעצמות העופות, או מדבר שבים, או מגללים ואבנים ואדמה, וזוכית דהויא כאדמה, דהופקעו מטומאה, לא מהני מה דאית ליה בית קיבול שיקבל טומאה, כיון דהתורה הפקיעה מינים אלו מדין קבלת טומאה. (והנה שיטת התוס' בשבת דף פ"ד ע"א דבטומאת מדרס מיטמאין גם מינים שאינם מקבלים טומאה, ומכל מקום לא מצינו שיהיו כלי גללים ואבנים מיטמאין במדרס, ועל כרחך צריך לומר, וכן אמר אאמו"ר הגאון זצ"ל בשעוריו, דגללים ואבנים 'הופקעו' מדין קבלת טומאה, וכמו שכתבנו כאן).

והנה בפירוש הר"ש כאן כתב, וזה לשונו – וברייתא ד'תורת כהנים' דלעיל [פרשת שמיני פרשתא ו' ה"ט], יכול אף עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה, תלמוד לומר 'בכל מלאכת עור', יצאו עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה. וכיון שעשה מהם כים, הרי עשה מהם מלאכה, עכ"ל. והיינו דהוקשה להר"ש, דכיון דממעטין מקרא ד'בכל מלאכת עור' דעור המצה שלא נעשה בו מלאכה אינו מקבל טומאה, אם כן אמאי בעושה כים מעור המצה טמא. ותירץ, דכיון שעשה מעור המצה כים, חשיב שפיר בכלל 'מלאכת עור'.

ולפי מה שנתבאר דבדינא ד'העושה כלי קיבול מכל מקום טמא' נתחדש ד'כלי קיבול' לא בעינן שיהא מין המקבל טומאה, ולכן גם כלי קיבול העשוי מן הנייר מקבל טומאה, צ"ב למה לן קרא ד'בכל מלאכת עור' לאשמועינן דהעושה כים מעור המצה טמא משום שעשה בו מלאכה, תיפוק ליה ד'כלי קיבול' הוא, וב'כלי קיבול' לא בעינן שיהא מין המקבל טומאה כלל. אם לא שנאמר, ד'עור המצה' שלא נעשה בו מלאכה גרע ממיין שלא נתפרש בתורה לענין קבלת טומאה, ורק דבעשה ממנו כים חשיב שנעשה בו מלאכה, וצ"ע.

דשיעורים (1) אלא משום דחזקתו עשוי לנחת, והדק"ל מאי טעמא דב"ש ור"ש שזורי, וצ"ע.

בענין טומאת מדרס בכלי הבא במידה

הנה רש"י בשבת (דף מ"ד ע"ב) מפרש דשידה היא עגלה של עץ מוקפת מחיצות עשויה למרכב אנשים ונשים, ובתוס' שם (ד"ה מוכני) ובמנחות (דף ל"א ע"א ד"ה שידה) תמהו ע"ד רש"י דאי חזיא למדרס ל"ש בה מדידה דהא לא איתקש לשק ולא בעינן בה מיטלטל מלא וריקס, וכדמוכח בבבבורות (דף ל"ח) בדבר הראוי למדרס טמא גם פשוטי כלי עץ דלא בעי דומיא דשק המקבל. [ולכן פירשו התוס' דאינה עשויה אלא לכלים]. ייעוי' ברמב"ן וברשב"א שם ובפ"י הר"ש מכת"י כאן דהוסיפו להק' דכיון דטמא מדרס ממילא טמא שאר טומאות כדק"ל דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, וכוונתם דבלא"ה הרי י"ל דהטהרה כאן היא משאר טומאות דלגביהו נאמר ההיקש לשק, ומשום כך נמדדת, ולכן הוסיפו דאינו כן משום דאם יטמא מדרס ממילא יטמא שאר טומאות, וצ"ק דהתוס' לא הוסיפו ד"ו, [ובתוס' מנחות הוסיפו הך מילתא להק' במה שהק' עוד על רש"י דאמאי מצלת באהל המת כדתנן במ"ב הא כיון דנטמא ט"מ (דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ) היאך מציל, ולכא"ה גם בקושיא הראשונה דלמה נמדדת הו"ל להוסיף פרט זה וכמו שבאמת הקשו הראשונים הנ"ל, דאל"כ שפיר תנן נמדדת להטהר משאר טומאות].

ומבאר בדברי התוס' והר"ש דכלי הבא במידה נטמא במדרס, וכ"כ עוד התוס' בשבת (פ"ג ע"ב ד"ה נלמדנה ובדף פ"ד ע"א ד"ה הבאה). אבל בדעת רש"י, כתב בחידושי הר"ן בשם הרא"ה דס"ל דכלי עץ הבא במידה ל"ל טומאת מדרס, וז"ל: תירץ הרא"ה ז"ל דהא ל"ק לרש"י ז"ל דכי אמרינן בבבבורות דלא גמרינן משק בראויין למדרסות, הנ"מ לענין דלא בעינן דהכי גמירי דלא גמרינן לגבי הא מילתא משק כיון שהם ראויין למדרס, אבל לענין שיוצא מתורת כלי מתוך גדלו בהא ודאי גמרינן לה משק ואפי' לענין טומאת מדרס דנפק ליה מתורת כלי ואינו מטמא שום טומאה בעולם, עכ"ד, וכ"כ בחידושי הרמב"ן (שם דף פ"ג סוף ע"ב) ע"ד התוס' דכ"ע הבא במידה טמא מדרס, וז"ל: ושמוא אין שיטתן עיקר אלא כל הבאין במדרס טהורין אע"פ שהן ראויין למדרס דגרעו מפשוטי כלי עץ, ושמוא איכא ריבוי בקרא לפשוטי כ"ע דחזו למדרסאות והבאין במידה נתמעטו מכלום, עכ"ל, וכן מתבאר מתו"ד הרמב"ם בפירושו (סוף פכ"ד מכלים) דכלי עץ הבא במידה טהור ממדרס, וכן דייק במשנ"א לקמן (פכ"ד מ"ד), וכן ביאר במי נפתח (פרפר ל"ד) בארוכה בשיטת הרמב"ם.

וביאר שיטתם נראה דאזלי בזה לשיטתם במקו"א, דלרש"י שבת פ"ד ע"א והרמב"ם פ"א מכלים הי"ג דמפץ [העשוי משיפה וגמין] חשיב כלי עץ וא"כ י"ל דגם מדרס בעי ממינים המקבלים טומאה, אלא דנתרבה פשוטי כלי עץ כש"כ הרמב"ן [ולכא"ה הכוונה לריבויא דכל המשכב, עיין שבת פ"ד ע"א דילפינן מיניה מפץ, וע"ע ברש"י ב"ק כ"ה ע"ב ד"ה מפץ], ולכן י"ל דהריבוי רק לפשוטין, אבל לכלי הבא במידה לא נתרבה ובעי דומיא דשק, דלא יהא יוצא מתורת כלי עץ גדלו, אבל תוס' בשבת שם והר"ש לעיל פ"ז מ"ז הא ס"ל דמפץ ל"ח כלל מין עץ המיטמא מה"ת ואפ"ה נתרבה לקב"ט מדרס, וא"כ לגבי מדרס א"צ כלל שם כלי עץ וא"כ גם כלי הבא במידה דנתמעט רק משום דומיא דשק ל"ש למעט במדרס, כיון דבמדרס א"צ כלל שם כלי עץ.

ובס' משנ"א (לקמן פכ"ד מ"ד) ביאר דטעמיה דהרמב"ם דס"ל דכלי הבא במידה ל"ל תורת כלי דחשיב אהל, וממילא ל"ל גם טומאת מדרס, דבעי כלי, וכש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש (פ"ב מ"ג) מדרשא דתו"כ. ויל"ע בדבריו דכלי הבא במידה הא טמא בכ"ח ובכלי מתכות וא"כ חשיב כלי וחזינן דחשיב שפיר כלי לקב"ט, ורק בכלי עץ נתמעט משום דומיא דשק, וא"כ לגבי מדרס דא"צ דומיא דשק מהי"ת למעט כלי הבא במדה, ועיין בס' קה"י שעמד בדברי המשנ"א, [ובס' טהרת כלים ח"ב סי' ס"ז נתבאר עוד בזה מדברי רש"י ו"תוס' שבת ע"ו ע"א ונתבאר לקמן פרק כ"ז משנה ג'].

אמנם בעיקר מה דנקט בחידושי הר"ן בדעת רש"י דכלי הבא במידה טהור ממדרס, צ"ע מדברי רש"י בשבת (דף פ"ד ע"א ד"ה טהורה מכלום), שכתב להדיא דכלי הבא במידה טמא במדרס.

אלא דיעוי' בתיו"ט (להלן פכ"ד מ"ד) דנקט בשיטת הרמב"ם דכלי עץ הבא במידה טמא במדרס, אמנם שאר טומאות ליכא, ולא אמרינן בזה כל המטמא מדרס מטמא ט"מ, יעוי"ש בטעמא דמילתא (2), ועיין מל"מ (פ"ג מכלים) דנקט כן לגבי כ"ע העשוי לנחת דנטמא במדרס ולא בשאר טומאות, ולפ"י י"ל דכן ס"ל לרש"י וממילא הא דשידה נמדדת היינו לגבי שאר טומאות. ויש לבאר בטעמא דהך מילתא עפמ"ש רש"י בסוכה (דף כ') דהא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ היינו משום דתשמיש דמדרס משוי ליה כלי, וא"כ י"ל דכ"ה ה"ד בפשוטין דחסר להו בחשיבות כלי, דבזה ע"י שימוש דמדרס נחשב כלי גמור, אבל כלי הבא במידה דטהרתו משום גדלו בזה אע"ג דמיטמא במדרס, דבמדרס נתרבה מכל המשכב, אפ"ה שאר טומאות לא יתטמא דטהור משום בא במידה.

ובתוס' מנחות שם כתבו בישוב דברי רש"י דשידה כיון שהיא עשויה ללכת ממקום למקום ולא להנאת מדרס לא חשיב מדרס, מידי דהוה אלוקטמין דטהורין ממדרס,

[ועיין בת"י בשבת שם שכ' בשם הר"ש (והוא לפנינו בפ"י הר"ש מכת"י) דכיון דאין נכנסין לה אלא באקראי בעלמא לא חשיב מיוחד למדרס].

ובס' סדרי טהרות (רפ"ט מכלים) תמה דהא רש"י בשבת (דף ס"ו ע"ב) תמה לגבי לוקטמין דנהי דטהורין מן המגע דפשוטי כלי עץ וניהו אבל מן המדרס למה טהורין, ומבאר דרש"י ל"ל סברת התוס' וס"ל דגם אם ל"ה להנאת מדרס (3) נמי נטמא במדרס.

אך לפמ"שנ"י י"ל דגם בהך מילתא דאין עומד להנאת מדרס דבזה אע"ג דטמא מדרס, מ"מ לא משוי ליה כלי לשאר טומאות, וא"כ י"ל דרש"י בשבת תמה אמאי לא יטמא מדרס, אבל שאר טומאות ודאי דאין נטמא (וכש"כ רש"י דטהור במגע), וא"כ הכא שפיר נמדדת לענין להצילה משאר טומאות.

והנה לרש"י דמפרש דהשידה עשויה למרכב ונתבאר לעיל דס"ל דנטמאת במדרס אלא דאין נטמאת בשאר טומאות, ולפ"י צ"ע דאיך מצלת באהל המת כיון דסו"ס נטמאת במדרס ודבר טמא היאך חוצץ, וצ"ל בפשיטות דרש"י אזיל לשיטתיה דס"ל בשבת (דף פ"ד ע"ב) דדבר הנטמא במדרס אם אין נטמא במות מציל באהל המת, וכש"כ שם בחידושי חת"ס דס"ל לרש"י דהא דדבר המק"ט אינו חוצץ היינו משום דנטמא מן המת אבל אם נטמא רק במקום אחר שפיר חוצץ, [ויש לבאר עוד משום דס"ל לרש"י דטומאת מדרס ל"ה בדרך קב"ט כמגע או משא וכיו"ב אלא ע"י המדרס נעשה לחפצא דמשכב הוב וכש"כ האחרונים ליישב דבריו בחולין (דף ע"א ע"ב) דאין מטמא במשא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו, מקושיית התוס' שם שתמהו עליו ממדרס, דהגם דאין הטומאה יוצאת ממנו מ"מ מטמא במדרס והיכי כייל רש"י הך כללא, וכתבו ליישב דרש"י ס"ל דמדרס באמת חשיב כטומאה יוצאה ממנו, ולכן לא חשיב דבר המק"ט], וא"כ שידה אע"ג דנטמאת במדרס חוצצת בפני הטומאה, אבל התוס' בשבת (פ"ד ע"ב) כתבו דהיה ר"י מסופק בכך, ובחידושי הרמב"ן והרשב"א שם פשיטא להו דאין מציל כה"ג, וא"כ לשיטתם ע"כ הכא מוכח דאין השידה נטמאת במדרס, [ובתוס' מנחות דף ל"א הקשו היאך שידה מצלת לרש"י, הא כיון דנטמא במדרס נטמא ט"מ ותו א"א שיהא מציל באהל המת, נראה מדבריהם דקיימי להך צד של הר"י דדבר המק"ט מדרס שפיר חוצץ, ולכן הקשו רק מהא דנטמא בטומאת מת, אמנם בדעת רש"י נתבאר דס"ל דבכלי הבא במידה ליכא להלכתא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ ולכן שפיר מציל, דרש"י לשיטתו רק דבר הנטמא במת אין מציל בצ"פ ובאהל המת].

משנה ב'

ואינה מצלת עמה באהל המת.

רש"י בשבת (מ"ד ע"ב) והר"ש כאן מפרשי דהיא נתונה בביה"ק ומצלת על כלים שע"ג, דס"ל דהשידה פתוחה מלמעלה ולכן באהל המת א"י להצילו. ועיין ברע"ב שכ' דאירי בכלים שעל עובי הדופן, ויעוי"ש במהרש"א בשבת שכתב דבזה מיושב קושיית התוס' שם בשבת דאיך תבוא הטומאה לכלים שעל המוכני, דאירי שהמוכני בצד השידה, ויעוי"ש בתוס' דהריב"א מפרש לענין צ"פ, ופירש דאירי דהמוכני ממעט הנקב ובוה אם נשמטת אין מבטל הנקב, ואם אינה נשמטת ממעט הנקב, יעוי"ש בכ"ד.

והנה רש"י מפרש דהשידה עשויה למרכב ונתבאר לעיל דס"ל דנטמאת במדרס אלא דאין נטמאת בשאר טומאות, ולפ"י צ"ע דאיך מצלת באהל המת כיון דסו"ס נטמאת במדרס ודבר טמא היאך חוצץ, וצ"ל בפשיטות דרש"י אזיל לשיטתיה דס"ל בשבת (דף פ"ד ע"ב) דדבר הנטמא במדרס אם אין נטמא במות מציל באהל המת, וכש"כ שם בחידושי חת"ס דס"ל לרש"י דהא דדבר המק"ט אינו חוצץ היינו משום דנטמא מן המת אבל אם נטמא רק במקום אחר שפיר חוצץ, [ויש לבאר עוד משום דס"ל לרש"י דטומאת מדרס ל"ה בדרך קב"ט כמגע או משא וכיו"ב אלא ע"י המדרס נעשה לחפצא דמשכב הוב וכש"כ האחרונים ליישב דבריו בחולין (דף ע"א ע"ב) דאין מטמא במשא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו, מקושיית התוס' שם שתמהו עליו ממדרס, דהגם דאין הטומאה יוצאת ממנו מ"מ מטמא במדרס והיכי כייל רש"י הך כללא, וכתבו ליישב דרש"י ס"ל דמדרס באמת חשיב כטומאה יוצאה ממנו, ולכן לא חשיב דבר המק"ט], וא"כ שידה אע"ג דנטמאת במדרס חוצצת בפני הטומאה, אבל התוס' בשבת (פ"ד ע"ב) כתבו דהיה ר"י מסופק בכך, ובחידושי הרמב"ן והרשב"א שם פשיטא להו דאין מציל כה"ג, וא"כ לשיטתם ע"כ הכא מוכח דאין השידה נטמאת במדרס, [ובתוס' מנחות דף ל"א הקשו היאך שידה מצלת לרש"י, הא כיון דנטמא במדרס נטמא ט"מ ותו א"א שיהא מציל באהל המת, נראה מדבריהם דקיימי להך צד של הר"י דדבר המק"ט מדרס שפיר חוצץ, ולכן הקשו רק מהא דנטמא בטומאת מת, אמנם בדעת רש"י נתבאר דס"ל דבכלי הבא במידה ליכא להלכתא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ ולכן שפיר מציל, דרש"י לשיטתו רק דבר הנטמא במת אין מציל בצ"פ ובאהל המת].

ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות וכו', ואם אינה נשמטת וכו' וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות.

התוס' בשבת (דף מ"ד ע"ב) פירשו בשם ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפנ"ע, אבל כשהיא נשמטת מותר לגררה אע"פ שיש בתוכה מעות כיון שאינם ע"ג השידה שהיא

משיב דבר

הערות ממרן הגר"ד לנדו שליט"א

- (1) השיעור הוא דאין טלטול נאות, דאע"פ שמטלטל, טלטול שאינו נאות, לא חשיב טלטול, וחשיב עשוי לנחת, וק"ו דדבר שאינו עשוי לטלטול כלל דאמק"ט, ומ"מ ל' הרמב"ם צ"ב.
- (2) למש"כ במנ"ח ק"ס לפרש דברי הרמב"ם [בענין קב"ט בשאר טומאות] שהוא מה"ת ל"ש.
- (3) אולי י"ל דס"ל לרש"י דהנאת הדריכה שבזה נמי הנאת מדרס ומשא"כ בשידה אין עשויה כלל להנאת דריכה ועי'.
- (4) מש"כ ע"ד הרמב"ם בפירושו, ועי' ל' הרא"ש יש שעושין וכו' ולכן וכו' ולכאו' אינו מתפרש אלא שהוא מדרבנן.

מ"ב) דמתבאר בדבריו דדיון קב"ט לא תליא בצורת הכלי, אלא במה שהוא מיוחד לכלי, וכשיטת הראב"ד דמשיג ע"ד הרמב"ם בפ"ה מכלים, (יעו"ש לגבי החילוק בין ארובות של בעה"ב לארובות של נחתומין), וא"כ מסתברא דלא חשיב שבירה ע"י שבטלה צורת הכלי, וכן לא הוזכר הך חידושי הרמב"ם (דדיון שברים נתרבו רק בכ"ח) בדברי הר"ש כלל, ומשמע דדיון שברי כל הכלים שוה לדיון שברי כ"ח, וא"כ יסוד דין שבירה תלי במה שבטל שימוש הכלי, ולכן שפיר כתב הר"ש דדיון שבירה תליא במה שאין ראוי להשתמשות.

ב. והנה הרמב"ם ביד פירש באו"א ממה שפירש בפי"המ"ש, דבפי"המ"ש מפרש רישא דמתני' בכלי שאינו בא במידה וטהור משום דחשיב שבירה, אמנם בפ"ג מהל' כלים (ה"ח) כתב וז"ל: השידה והתיבה והמגדל שניטלה אחת מרגליהן, אע"פ שלא ניקבו אלא הרי הן מקבלין, הרי אלו טהורין ועדיין שוליים יש להם וחזקתן שהן לנחת כשהיו, עכ"ל, מבואר דמפרש מתני' בבא במידה, ודומיא דהמשך מתני' דאיירי להרמב"ם בבא במידה וכש"כ בפי"המ"ש ושם בפ"ג ה"ז, ודומיא דמשנה א' וב' דאיירי בבא במידה, וה"נ איירי בבא במידה, ונתחדש במתני' דהגם שניטלה אחת מרגליהן אפ"ה טהורים משום בא במידה. אלא דצ"ב מה החידוש בזה.

והנה במשנה אחרונה מפרש דהחידוש הוא דס"ד דחשיב כאין לו שוליים דכה"ג אף בא במידה אינו טהור וקמ"ל דגם בניטלו רגליהן חשיב כיש לו שוליים, ולעיל (רפ"טו) הוכיח המשנ"א מכאן דלא כדברי התיו"ט (אהלות פ"ט משנה י"ג) דכתב בדעת הרמב"ם דבשידה תיבה ומגדל שמחזיקין מ"ס א"צ שיהא להם שוליים, והוכיח מדינא דמתני' ומדברי הרמב"ם הנ"ל דגם בשידה תיבה ומגדל בעי שיהא להם שוליים.

אמנם דעת התיו"ט (אהלות פ"ט מ"י"ג) דבשידה תיבה ומגדל א"צ שיהא להם שוליים, והוא מדויק מאוד בדברי הרמב"ם (פ"ג מכלים ה"ב) שכתב בתחילת דבריו: הכלים שחזקתן שהן עשויין לנחת כגון שידה תיבה ומגדל וכו', אם היו מחזיקים ארבעים סאה ויש להם שוליים, חזקתן שאינן עשויין להתלטל במלואן ולפיכך אין מקבלין טומאה, ומדכתב לשתו"מ בפנ"ע מוכח דחלוקין בדין, והיינו דכה"ג א"צ שיהא להם שוליים ובכל גווי חשיבי כחזקתן עשויין לנחת, (יעו"ש היטב בהלכה זו שנראה כן להדיא בדבריו), ולפ"ז י"ל דהא דהרמב"ם פירש דינא דמתני' דבניטלה אחת מרגליהן חשיב דבטלה צורת השידה תו"מ, וכש"כ בפי"המ"ש דנטהר ע"י דבטל צורת הכלי, א"כ גם למש"כ ביד, דחזר בו ופירש דאיירי בבא במידה, אפ"ה הא מיהא לא חזר בו דבטל צורת הכלי, ול"ה כתמונת שידה, אלא דאפ"ה טהורים משום דהוי כשאר כלי עץ דטהורים בבאים במידה משום שחזקתן לנחת, וזהו שהוסיף הרמב"ם כאן דיש להם שוליים, ואדרבה רק הכא דאיירי דנשבר בזה הצריך הרמב"ם דיש להם שוליים, ונתחדש כאן דאע"ג דכבר ל"ה כשידה תיבה ומגדל, ולכן הכא בעי שיהא להם שוליים, אפ"ה טהורים כשאר כלי עץ שיש להם מ"ס דחזקתן לנחת, ול"ק מכאן ע"ד התיו"ט שנקט לדעת הרמב"ם דאי"צ שוליים בשתו"מ, דאדרבה רק הכא הצריך הרמב"ם שיהא להם שוליים וכש"נ. [ואין להק' דאם כוונת הרמב"ם ביד כש"כ בפי"המ"ש דנפסדה צורתו, א"כ תיפו"ל דטהור מה"ט דבטל צורת כלי, ואפשר דאיירי בעשוי למדרס, דנתבאר לקמן משנה ה' בדברי הרמב"ם דבמדרס ליכא צורת כלי ולכן לא נטהר רק משום דהוי מ"ס, ואזיל לטעמיה דבא במידה טהור גם מן מדרס, אבל לשון הרמב"ם שכי' אע"פ שלא ניקבו אלא הרי הן מקבלין, הרי אלו טהורין, וכוונתו דאע"ג דהם מקבלין אפ"ה טהורים, ואם איירי בטומאת מדרס, הרי מה דהם מקבלין ל"ה כלל סיבה לטומאה, ולכן צ"ל דכוונת הרמב"ם דבטל צורת כלי דשידה, אבל עדיין סתם צורת כלי קאי, ולכן לא נטהר רק משום בא במידה, אלא דנתחדש דאע"ג דל"ה כשידה תיבה ומגדל אפ"ה טהור במ"ס, (אע"פ שמקבלין), משום דחשיב כיש לו שוליים ודו"ק היטב],

עיקר הכלי, וכ"כ הר"ש והרע"ב, ולכאו' החילוק הוא רק לגבי המוכני דבנשמטת המוכני אסור ובאינה נשמטת לא נעשה המוכני בסיס, וכ"ה בלשון הרמב"ן והריטב"א (החדשים) שם בשבת. ולענין טלטול השידה, לכאו' י"ל דבכל גווי שרי (גם בנשמטת) כיון דהשידה אינה נעשית בסיס, וכ"כ במשנ"א במתני', [אמנם בחזו"א (כלים סי' כ"ד סק"ב ובאו"ח סי' מ"ז סק"ה) כתב דבנשמטת דהמוכני בסיס אסור לטלטל השידה דהוי טלטול גם לצורך המוכני וחשיב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור דלא הותר, יעו"ש]. ולכאו' צ"ע אמאי בנשמטת חשיב המוכני בסיס הא לתוס' המוכני הוי כן ובסיס השידה, וא"כ הא הוי בסיס להמעות ולשידה והוי בסיס לדבר האסור והמוותר, דק"ל דבכה"ג אין נעשה בסיס. ועיין נשמ"א (כלל ס"ז סק"ד) שעמד בזה, אך בחידושי הרשב"א ר"פ נוטל נראה דכוונתו לבאר דהמעות הוי דבר חשוב וכה"ג ליכא היתרא דבסיס לדבר האסור והמוותר, (ועמש"כ בס' משנת השבת מוקצה שם).

אמנם המג"א (סי' ש"י סק"ז) כתב דהחילוק בין נשמטת לאינה נשמטת הוא לגבי השידה, דבנשמטת אסור לגרור השידה, ובאינה נשמטת שרי, אבל המוכני בכל גווי נעשה בסיס, ויעו"ש מה שלמד מזה לענין שולחן שיש בו תיבה ובגד שיש בו כיס ויש בהם מעות יעו"ש, וכ"ה בחידושי הרשב"א בשבת דף מ"ד ע"ב, ומבואר בדבריהם דהמוכני ודאי נעשה בסיס, אלא דהחילוק בין נשמטת לאינה נשמטת הוא רק לגבי השידה. ועיין בחיי אדם שם ובמשנ"א כאן שתמהו ע"ד, ועמש"כ בזה בשו"ע הגר"ז סי' ש"י סט"ו ובפמ"ג שם.

ובפירוש הרא"ש כאן כתב דאם אינה נשמטת שרי לגרור המוכני ובלבד שלא יזיז השידה ממקומה, ומבואר בדבריו בהיפך מדברי המג"א, דבאינה נשמטת המוכני מותר ורק השידה אסורה לגרור, ועיין בחיי אדם שם שמבאר דבריו דס"ל דמוכני הוי אופן ולכן ס"ל דכשמגלגל האופן הוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, משא"כ כשמטלטל השידה הוי טלטול גמור, ועמש"כ שם במשנת השבת בדברי הרא"ש.

ודעת רבינו אפרים הובא בחידושי הרשב"א (ומבוא בתוס' הגרעק"א) והתוס' הרא"ש, דהחילוק בין הרישא לסיפא הוא כשיש בשידה פירות או כלים, ולכן בנשמטת הוי בסיס רק לדבר האסור, ומשא"כ באינה נשמטת חשיב המוכני בסיס רק לדבר האסור, דס"ל לרבינו אפרים דבלא"ה בכל גווי נעשה המוכני בסיס גם באינה נשמטת ולא איכפ"ל דל"ה על עיקר הכלי, ויעו"ש מ"ש בזה בתוס' הרא"ש ובחידושי הר"ן (ובמש"כ בס' משנת השבת שם).

כיצד מודדין אותו ראש תור.

עיין בפירוש הרע"ב שנראה שמוסיף למדוד כל מה שכנגד האלכסון, ועי' חזו"א (סימן כ"ד סק"א) דנראה דדיון מדידה הוי מכלל השיעורין (4) ולכן מודדין כה"ג, וע"ע מש"כ החזו"א (סק"ד) בדברי הרמב"ם דמשמע דהכוונה דמודדין רק המשולש ולא קשתות העיגול, יעו"ש.

משנה ג'

השידה והתיבה והמגדל שניטלה אחת מרגליהן, אע"פ שמקבלין טהורין. ומפרש הר"ש (וכ"כ הרע"ב) דכיון שניטל אחד משלשה הרגלים נוטין לצד אחד וכשבורין דמו, וכאין מקבלין דמו, וכו' וגרים להלן במתני' שאינן מקבלין כדרכן, (וכ"כ התיו"ט בשם המהר"ם) דהוי המשך ופירוש דינא דרישא, וא"כ נמצא לדבריו דבמתני' מבואר דזהו טעם טהרתן משום שאינן מקבלין כדרכן, [ועיין חזו"א (סימן כ' סק"ה) שכתב דצ"ל דמיקרי שאין עושין מעין מלאכתן שאין דרך להשתמש בהן]. אך הרמב"ם בפי"המ"ש מפרש הטעם דטהורים משום שאע"פ שלא ניקבו והם נשארו מקבלין, אפ"ה הם טהורים להיותן כבר נפסד תמונתן, ומבואר דנקט דאין הטעם דטהורים משום שאינן מקבלין אלא משום דנפסדה תמונתן, והרמב"ם לשיטתו דס"ל דהא דתנן להלן ושאין מקבלין כדרכן היא בבא בפנ"ע ואינה פירוש להא דלעיל, ואיירי בכלי הבא במידה וכש"כ בפירושו, וטעמא דרישא אינו משום שאינו מקבל כדרכו, אלא משום דל"ל צורת כלי.

א. ונראה דהר"ש והרמב"ם אזלי בזה לשיטתם, דיעו" בדברי הרמב"ם (פי"ח מכלים ה"י) שכי' כל הכלים שנשברו ונפסדה צורתן אין שבריהן מקבלין טומאה אע"פ שאותן שברים ראויין לתשמיש, חוץ משברי כ"ח שאם היה בהם חרס הראוי לקבל ה"ה מקב"ט, שנא' וכל כלי חרס, מפי השמועה למדו שזה לא בא אלא לרבות שברי כ"ח, וכתב עלה הראב"ד בהשגות: כמה אני תמה ע"ז כי כל המשניות והתוספות מלאות מזה שהכלי הנשבר ועושה מעין מלאכה ראשונה וכו', ויסוד שיטת הרמב"ם הוא דבכל הכלים אם נפסד צורת הכלי אע"פ שהוא ראוי לקבלה ל"ל תורת קב"ט, ורק בכ"ח נאמר ריבוי דאפי' דאין לשבריו צורת כלי ה"ה טמאים אם ראויין עדיין לקבלה, [וכן מתבאר בתו"ד רבינו חיים הלוי (פ"י מכלים), ובעמק ברכה דיני נט"ל]. ויעו" לעיל (פ"טו) שנתבאר בארוכה דהרמב"ם אזיל לשיטתו דס"ל דבעי דין צורת כלי לקב"ט בכלי עץ, וכמו שמבואר בדבריו בכמה דינים בפ"ה מכלים (ובספ"ד מכלים) ולכן כתב כאן הרמב"ם דכשבטלה תמונת הכלי הוא טהור, ולא תליא אם הוא ראוי לקבלה או לא, אלא יסוד הטהרה הוא ע"י שבטל צורת הכלי, אמנם הר"ש כאן אזיל בה לשיטתו, דיעו" בדבריו לעיל (פ"טו)

משיב דבר

הערות מומן הגר"ד לנדו שליט"א

(5) הרמב"ם לא בא לאשמעין כאן דיני מדרס, אלא דיני כלים העשויים לתשמיש אדם ותתכן מטה שאינה עשויה לשכיבת אדם וכעין מטה של זגגין (לקמן פכ"ד מ"ח) [ומיהו התם מסתמא ליכא מצעות].

(6) עי' חבל היוצא מהמטה וכו' שבו קושרין פסחים פ"ט מ"ב, ופשיטא דמטמא אדם וכלים ואף דאינו עשוי למדרס, גם פשטא דמתני' דמטמא גם אדם וכלים, והרי כתב הרמב"ם שהוא מטמא עם המטה והרי הוא כאחד מאיבריה – והיינו גם אדם וכלים.

ג. אלא דהמשנה אחרונה הוכיח מדברי הרמב"ם (פ"ו מט"מ ה"ב) דכתב דשידה תיבה ומגדל טהורין וחוצצין באהל המת, דאיירי ביש להם שולים, ומוכח דגם שתו"מ צריכים שיהא להם שולים ודלא כדברי התניו"ט.

ונראה ליישב דס"ל דחלוק הא דמהני שתו"מ לגבי לחצוץ בפני הטומאה, מהא דאין שתו"מ מק"ט, דלגבי קב"ט הרי כלי העשוי לנחת אין מק"ט וכש"כ הרמב"ם ברפ"ג מכלים, אבל לגבי לחצוץ בפני הטומאה הרי הוא דוקא בכלי שיש בו מ"ס, וכמו שהאר"ך בזה הגר"ח זצ"ל (עין בחידושי הגר"ח על הש"ס בענין כלים הבאים במידה), ומשום דשם אוהל חל רק על כלי שיש בו מ"ס, דחשיב כאוהל, משא"כ שאר כלי דעשוי לנחת דהוי רק מחמת יחוד האדם, הרי אע"ג דאין מק"ט מ"מ ל"ה כאהל לחוץ בפני הטומאה, כיון דהכלי מצ"ע מק"ט, ולפ"ז י"ל דלהחשיב הכלי מחמת עצמו כאהל הוי רק ביש לו שולים, אבל כשאין לו שולים, אע"ג

דשתו"מ חשיב כחצוקת לנחת, אבל הכלי לא חשיב כאהל רק כשיש לו שולים, ולכן לענין לחוץ בפני הטומאה צריך שיהא לו שולים. ולפ"ז י"ל הא דתנן במס' כלים לגבי שתו"מ דאיירי ביש להן שולים הוא אגב הא דתנן בפ"ח דאהלות לענין לחצוץ בפני הטומאה. [אמנם יעוי"ש היטב בדברי הרמב"ם דמושמוע דגם לענין קב"ט בעי בשתו"מ שיהא להם מ"ס, וצ"ע ע"ד התניו"ט].

ובזה תתיישב נמי דעת הגר"א דכ' ברפ"ח דאהלות דבעי ג' תנאים, א' שיחזיק מ"ס, ב' שיהא לו שולים, ג' שהוא מחזיק כורים ביבש, והיינו דיהא מחזיק עוד גודש תילתא, ועיין ברש"י רפ"ו מה שהאר"ך בזה. ובחזו"א (סימן כ' אות ו') כתב וז"ל: שו"ר שאי אפשר לקיים דעה זו כלל, שהרי מבואר רפ"ח דנמדדת מבחוץ וא"כ ע"כ דאין מחזקת כורים ביבש שהרי גודשא תילתא הוא ממה שמחזקת בחללה כמבואר בעירובין שם בים של שלמה. ועוד שנינו בפ"ח שם דהקמרון שלה בזמן שהוא קבוע נמדד עמה והשידה עצמה מחזקת פחות ממ"ס ואין כאן גודש של מ"ס וכו', ולכן דברי הגר"א ז"ל אינם מובנים לי וצ"ע, עכ"ד החזו"א, ולפמש"נ י"ל דכ"ד הגר"א הוי רק לענין לחצוץ בפני הטומאה, דתליא אם חשיב אוהל מצ"ע וזה הוי רק במחזיק גודש תילתא, משא"כ לענין לקבל טומאה סגי במ"ס, וכמו שנתבאר לענין דבעי שיהא להם שולים דהוי רק לענין לחצוץ בפני הטומאה, דה"נ לענין כורים ביבש, ומתיישבים היטב דברי התניו"ט והגר"א וכש"נ.

אמנם בר"ש בכת"י לעיל פט"ו משנה א' דן דכלי הבא במידה לקב"ט, הוא רק כשמחזיק שלישי בגודש, מוכח דגם לענין קב"ט בעי מחזיק שלישי בגודש, ולפ"ז צ"ל בישוב ק' החזו"א דשליש בגודש נמדד על השולים.

משנה ד'

מלבן שנתנו על לשונות וכו'.

עיי' בר"ש וברע"ב דמפרשי דהוי לשון של עץ שמונח עליו המלבן, ואינו קבוע כ"כ במטה, ובה נחלקו אם הוי חלק של המטה או לא, וע"ע בר"ש מש"כ לפרש מהתוספתא. אמנם הרמב"ם ביד (פ"ד מכלים ה"ב) מבאר דהוי מלבן שנתנו ע"ג המטה ע"י לשונות והוא גבוה ועשוי לתלות עליו כלים ולכן טהור דלא חשיב כחלק מהמטה אלא כמשמש כלים לבד.

והנה הרמב"ם (פ"ד מכלים ה"א) כתב דמטה טמאה מפני שהיא משמש אדם ומשמש משמשי אדם, דמניחין עליה הכר והכסת, וצ"ע דתפול"ל דמטה טמאה מדין שהיא עשויה למדרס, וכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, (ואם כי דעת הרמב"ם ברפ"ג מכלים דכל המטמא מדרס הוי רק טומאה דרבנן אבל עכ"פ ל"ל לאיתוי לדינא דמשמש אדם ומשמשו תיפול"ל משום כל המטמא מדרס), ועמדו בשאלה זו המי נפתח (פרפ"ר ל"ד אות ב') ועוד אחרונים, (ועי"ש שכתב לחדש דס"ל לרמב"ם דכל הדין דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ הוי משום דחשיב משמש אדם ומשמשו, ויתבאר במק"א). (5)

ואפשר לבאר דס"ל לרמב"ם דהא דמלבן טמא דחשיב כמטה, כ"ז הוא רק משום דמטה טמאה מדין משמשי אדם ומשמשו, וא"כ המלבן הוי גם חלק מהמטה, אבל אם הטומאה משום מדרס (6) י"ל דרק מה דעשוי למדרס טמא, ומדויק דהרמב"ם הביא דינא דמלבן בפ"ד כשהביא הדין דמטה טמאה משום משמשי אדם ומשמשו, וא"כ שפיר איכא נפ"מ בהך דינא לסמאות גם מלבני המטה, וע"ע להלן מ"ח ומ"ט מש"נ עוד בהא דהוצרך הרמב"ם לומר דמטה טמאה משום משמש אדם ומשמשו.

הלכתא למשיחא

[נתעוררנו על ענין שנוגע בימים אלו שיש המקיימים מניינים בחצרות ולא תמיד יש ברז מזומן לנטילת ידיים של הכהנים, יש שמניחים קערה מתחת למזוגנים, ונוטלים ידיים מהמים של המזוגנים אי אריך למעבד הכי]

נט"י לברכת כהנים

נטילת ידיים לברכת כהנים כתב המשנה ברורה [קכ"ה ס"ק י"ט] שפשוט בכל הפוסקים שצריך להיות במים דוקא. והיינו לא במי פירות ובפשטות אף לא בטל ושאר שבעה משקין.

מים שנבלעו בכתלים

איתא במשנה [מכשירין ב א] זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה, ומפרשים הרמב"ם והרא"ש שדרך הבתים הנמצאים במקומות הנמוכים להזיע אפילו שאין בהם מים, ולפיכך לזיעה שבבתים אין דין משקה. ממה שכתבו שדרך הבתים להזיע אע"פ שאין בהם מים, משמע שאם יהיה בתוך הכתלים מים, הזיעה שתצא מהם תחשב משקה. וזהו מה דתני בסיפא [משנה ב] שזיעת מרחץ דנחשבת משקה, דהבל של מים נחשב משקה [ע"ע שם פ"ג מ"א] וכיון שהמרחץ מלא הבל, המים שמוזעים כותלי המרחץ נחשבים מים.

אמנם במג"א והגר"א מבואר לכאן שאף אם הכתלים בלעו מים אין המים היוצאים מהם נחשבים משקה.

דהנה בשו"ע [תס"ג] מובא שתי שיטות אם זיעת הבתים מחמיצה. ומבאר הגר"א דהאוסרים סוברים דכיון שבא מחמת מים דמי לרוק שמחמיץ ומכשיר, והמתירים סוברים דדמי לזיעת אדם שלא מכשיר ולא מחמיץ, ומסיים הגר"א למשנה הנ"ל דזיעת הבתים דמבואר שזיעת הבתים לא נחשבים מים². ומבואר בגר"א דמיירי אף בזיעה שודאי יודעים שהגיע מחמת מים. וכדבריו כתב המג"א [שם ס"ק ה'³].

וטעם המתירים שסוברים שאף אם הכותל בלע מים לא נחשב משקה כתב השער הציון [תס"ו י"א] בשם התשבץ 'כיון שנבלע בכתלים יצא לו מתורת מים לענין הכשר'. והיינו שאף מים גמורים, כיון שנבלעו בכותל פקע מיניהו שם משקה, וכשהכותל מזיע את המים כבר לא נחשבים מים⁴.

אמנם בשם הפרי חדש מביא המשנ"ב [ס"ק ח'] שאף האוסרים וסוברים שזיעת הכותל מחמיץ, סוברים שלגבי משקה זיעת הבתים בכל גוונא לא נחשב משקה, ורק לגבי חמץ החמירו שמחמיץ אף שאינו משקה.

ונמצא: כותל שלא בלע מים ודאי שלא נחשב משקה. כותל שבלע מים והזיע, מחלוקת אם נחשב משקה. כותל שבלע הבל של מרחץ, ודאי שנחשב משקה. בפשטות הטעם דריבוי ההבל מחשיבו משקה, ולסוברים שמים שנבלעו בכותל לא חשיבא משקה, צ"ל דמרבוי ההבל שבמרחץ לא נבלע ההבל בעומק הכותל⁵.

מים של מזון להג"ל

והנה באוויר יש הרבה לחות [בפרט בימות החמה], וכשהלחות נפגש עם מקור קר, חוזר ההבל ליסוד המים, וזהו המים שנוטפים מהמזון, דכיון שהמזון קר כל הלחות שבאוויר מתקשה וחוזרת להיות מים. ומים אלו לא נבלעו בכתלים, ויש לעיין אם לדונן כזיעת הבתים שלא בלעו מים דלכו"ע אינו משקה, דהרי הלחות שבבתים אינה במידה מרובה כמו הלחות שבמרחץ, וא"כ אין למים אלו שם משקה.

או יש לומר דכיון שלא נבלעו בכתלים, חשיבא מים. ובפרט היה מקום לצדד כן למה שמביא השער הציון מהתשב"ץ שמה שזיעת הבתים לא חשיבא משקה משום שנבלעו בכותל, א"כ הבל זה שלא נבלע בכותל אלא מההדים שבאוויר, יחשב משקה⁶.

אם זיעת בתים הוי משקה או מים

אמנם נראה דאף אם נניח שהמים שיוצא מהמזון נחשב משקה, ואם יגע בפירות יכשירו, וכן נפק"מ למעשה בפרי שרטוב מהמים של המזון נחשב

1 הערת הגאון רבי יחיאל פישהוף שליט"א: עיקר דברי המשנ"ב בשם האחרונים לאפוקי כל מידי דמנין וכמבואר בהמשך המשנ"ב, ולא מוכרח שבאו לאפוקי מי פירות, וי"ל דדינו כנטי"ל לסעודה דס"ק ס' סעיף י"ב. א.ה. אמנם יש להעיר ללשון הרמב"ם [הל' תפילה פט"ו ה"ה]: "...נוטל את ידיו עד הפרק בדרך שמקדשין לעבודה, וגבי קידוש ידיים ורגלים כתב הרמב"ם [ביא"מ פ"ה ה"ב] דבעינן מים הכשרים למקוה.

האם למים של מזגן יש דין משקה

תפילין מותר להשתמש בהם לצורך קדושה אחרת. והנה מה שהקשה על פרשיות של תפילין צ"ע מאי קשיא ליה הרי אין בפרשיות ה' על ה' טפחים ועור בעי שיעור חמשה על ה' טפחים. י"ל דאמנם אף גבי ס"ת שיש לו חמשה טפחים, כיון שמעיקרא היה עשוי לשם ס"ת ובתורת ס"ת מסתמא ודאי בזיון לכרוך בו ספר אחר, י"ל דלא מיקרי כלי. אמנם לנכון העיר הרב דוב כהן שאין זה מיישב לשיטת הראב"ד [תמיד ב"ט ע"ב] שכתב דאף כלים של איסורי הנאה טמאים, וע"ע רא"ש כלים פכ"ח מ"ד.

תיקון טעות לבית קיבול העשוי למלאות

במש"נ [גיליון 30] שגביע גלידה נחשב אינו מטלטל מלא וריקן היה טעות, כמו שהעיר [בגליון 31] הרב חיים סולמון דבודאי נחשב מטלטל מלא וריקן, אלא הכוונה הייתה לדינא דבית קיבול העשוי למלאות, שהרי התוך נאכל יחד עם הגביע, ולא מרוקנים וממלאים אותו. וכן מה"ט יש להעיר על מה שכתב הרב חיים פרץ ברמן [גיליון 30] שעירפון יחשב בית קיבול לעופרת, דאינו בית קיבול העשוי למלאות, דלא ממלאים אותו כל פעם מחדש.

ומש"נ להסתפק אם קסייה נטמאת מטומאת משקין דרבנן מהדצ החיצוני או מהדצ הפנימי, ונכתב דלמשנה אחרונה שקסייה נחשבת בית קיבול לאבק אזי הצד החיצוני הוא הבית קיבול, ולחזו"א שעשוי לקבל את הגוף הצד הפנימי הוא הבית קיבול, העיר [בגליון 31] הרב אברהם שונברג דבגדים בלא"ה נטמאים ממשקה בין מבפנים בין מבחוץ וכמש"כ הרמב"ם כלים פכ"ח ה"ג. אמנם הרמב"ם שם מייירי מבגדים המטמאים במדרס, אך כאן משכח"ל בגד שאינו עשוי למדרס ואינו נטמא אלא מתוכו.

הערות נוספות

הערות לסוגיית מוכני

במשנה דמוכני הנלמד השבוע (פ"ח מ"ב) מתבאר גם דין מוקצה במוכני, ומבואר שאם המוכני נשטמט ומעות מונחות עליו בין השמשות נעשה בסים לדבר האסור. וצ"ע מ"ט לא נדון את המוכני כבסים גם למעות וגם לשידה והוי בסים לדבר המותר ולדבר האסור, דלא מיבעיא לפי ר"ת שהמוכני הוא בסים גמור בוודאי שהוא בסים גם לשידה, אלא אף לשאר מפרשים שהוא גלגל, הרי הגלגל מחזיק מכווח גם את השידה וגם את המעות.

רש"י (שבת מ"ד ע"ב) מפרש דמייירי [אף] בעגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים, [ודלא כר"ש בשידה שיש לה מוכני כעין עגלה], ומתבאר שאף עגלה שעשויה בעיקר לרכוב ממקום למקום, אין המוכני עיקר, אלא העיקר הוא מקום המושב והגלגלים טפלים לה [וצ"ב]. וא"כ ה"ה עגלות שלנו אם הניחו מוקצה על הידיית של הטיולון ע"ד שיהיה שם כל השבת [כגון שלא חשבו שיצטרכו להשתמש בה בשבת], לא תעשה כל העגלה מוקצה, דמקום המושב הוא העיקר, וגלגלים וכן הברזלים שמחזיקים את מקום המושב נידונים כמוכני שאינה נשטמט.

הערה בדין כל שבים

כמה שנחלקו ר"ע וחכמים אם כלב הים נחשב חית הים או חית יבשה [ועי' בדברי חכמים מהגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א], יש להעיר לשיטת הרמב"ם דלוקים על פוטיטא הן משום שרץ המים והן משום שרץ דיבשה, דא"כ מ"ט לא נאמר דאף שכלב ים בורח ליבשה אכתי הוי גם שרץ הים וגם שרץ היבשה. ויל"ע שרץ הים ושרץ היבשה אם יש לו טהרה של בא מן הים או אדרבא יש לו טומאה דשרץ יבשה. ולכאור' כשיש לו גם סיבה לטומאה וגם סיבה לטהרה צריך להיות טמא, וקשה מ"ט דרבנן, וגם למה הוצרך ר"ע לומר שבורח ליבשה, ת"ל שיכול להיות ביבשה. [ואת"ל דשרץ דים ודיבשה טהור, יקשה לר"ע מ"ט לא נחשב גם שרץ דים שיהיה טהור].

וכן יש להסתפק לעניין מוקוה ונט"י דכל שתחילתו מן המים זבחים כ"ב א', אם ריסק פוטיטיא או כלב ים שהוא גם שרץ המים וגם שרץ יבשה כשר לטבילה. ואולי התם תלוי רק באיזה יום הוא נברא.

[וכן מה שהקשה הגאון שליט"א מעכבר שבים, י"ל דמייירי בעכבר שגדל הן בים והן ביבשה, וכמשנ"ת בחיבורי טהרה סי' כ"ו, ועי' בצב דים אם הוא מטמא כצב דיבשה].

טיבולו במשקה שחייב בנט"י [בלא ברכה], מ"מ לא יחשב מים לנטילת ידים, וכמו שיתבאר.

דהנה אף לסוברים שזיעת כותל שבלע מים נחשב משקה, מבואר ברא"ש בשם הרוקח שלא דימהו למים גמורים, אלא לרוק. משמע שאף אם מים שנבלעו בכותל מכשירים [ומחמצים], אין זה ממש מים אלא תולדת המים כרוק. ומבואר בחזון איש [מקואות תנינא סי' י"ס ק"ג ד"ה נראה] שרוק ושאר תולדת מים, אף שמכשירים, מ"מ פסולים למקוה דאינן מים גמורים אלא רק תולדת המים. וע"ש שנשאר בצ"ע בדעת רש"י [זבחים ע"ט ע"ח ד"ה רואין] והרמב"ם [מקואות פ"ג ה"ח] שמשמע דרוק ומי רגלים כשרים למקוה. עכ"פ למאי דנוקט החזו"א כתוס' [זבחים שם] דפסול למקוה, אף לקידוש ידים ורגלים ונטילת ידים לכהנים לא חשיבא מים, וא"א אפשר ליטול בהם ידים.

פירות שקיבלו לחות מהמקור לעניין נט"י

והספק הנ"ל אם מים שלא נבלעו בכותל נחשב משקה נפק"מ למה שמצוי שהפירות במקור לחים מהלחות שבאוויר שמתקשה בקירור, וכן כשמוציאים בקבוק קר לאוויר לח בימות החמה, הבקבוק מתמלא מבחוץ בלחות, ויש לדון אם מים אלו נחשבים משקה, ואם הפרי יירטב מהם יחשב טיבולו במשקה שצריך נט"י. ואף שבאופן שהמים שעל הפירות לא נתלשו לרצון, דהיינו שאין לאדם רצון שהלחות שעל הפרי יקנח את הפרי [פעמים הרבה יש רצון שהמשקה יקנח את הפרי] אינו מכשיר, מ"מ יחוייב בנטילה, דהרי לדעת הר"ש ורוב הראשונים משקה טמא מכשיר אף שלא לרצון, ומיד שאדם טמא נוגע במשקה נחשב תלישה לרצון. [ואף אם האדם לא נוגע בצד של המשקה יש לדון שנחשב טומאתו והכשרו באין כאחד, דהרי אם הפרי יקבל טומאה אף המשקה הנוגע בו יקבל טומאה, ועיין. וזה מלבד שדלעת הרבה ראשונים נטמא באהל דחלל חרב].

וגם יש לדון שנטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אם טיבולו במשקה שלא לרצון, דהרי אף לפרי טמא לא חייבו נטילה רק כשטיבולו במשקה, וא"כ יש לדון שחייבו על כל אוכל הטבול במשקה, אף שלמעשה לא יכול לטמאות אותו.

הוספה לטומאה בספרים

פנקס

בגיליון הקודם [31] הובא שיש להעיר מ"ט ספרים אינן מטמאים משום עור שיש להם בית קיבול לדיו, דכמו שכתב המשנה אחרונה שקסייא של זורי גרונות נחשב בית קיבול לאבק, כך הספרים יחשבו בית קיבול לדיו. ונתבאר ב' טעמים לטהרם, א' נחשב בית קיבול העשוי למלאות, ב' הדיו מתאחד עם הספר ונחשב דבר אחד, ולא שהספר מקבל את הדיו.

ויש להעיר מהמשנה שנלמדה שבוע שעבר 'פנקס שיש בו בית קבול שעווה טמאה ושאין בה טהורה', מפרש לה הרמב"ם שהיו כותבים על הפנקס עם שעווה, ועל זה אומרת המשנה שרק אם יש בפנקס חקק להניח שעווה לחתום בה בעת הצורך חשיב בית קיבול וטמא. וקשה אף אם אין לו בית קיבול יחשב בית קיבול לשעווה שנכתבת בפנקס, ושעווה אינה בית קיבול העשוי למלאות, דכל פעם כתבו עליה מחדש, וכן לא מתאחד עם הפנקס.

וצ"ל דשעווה ודאי לא נחשבת כקסייה המקבלת את האבק, דאין השעווה נכנסת לבגד אלא רק נדבקת מלמעלה, ולא נחשב שהפנקס מקבל את השעווה, אלא השעווה מודבקת עליו, ורק דיו שמתאחד ונעשה חלק מהקלף [וכדחזינן שהמוציא ספר אינו חייב על הדיו] יש לדון שהספר יחשב כבית קיבול לדיו.

טומאה בספרים

ועל מה שהקשו המשנה אחרונה והמקד"ד שייחשב הספר כלי מחמת שלומדים בו, ותירצו דהוי כסדין של צורות. היה אפשר ליישב עוד, דהרי מה שעור מטמא בחמשה על חמשה טפחים אף שאין לו בית קיבול זהו משום שראוי לקפל בו מרגלית [תוס' שבת ס"ג ע"ב ד"ה מנין], ובספר תורה אסור לקפל מרגלית, ועל פי מש"כ הקה"י [טהרות סי' י"א אות ב'] דכלי שאסור להשתמש בו לא מיקרי כלי.

והרב דוב כהן שליט"א ציין למוש"כ המהר"ר פערלא [עשה ב' עמוד ס"ה טור א'] לדון שפרשיות של תפילין יקבלו טומאה מחמת שראוי לכרוך בהם, דאף שעירבדן לשם

2 מקור דברי השו"ע הוא ברא"ש [פסחים ב' כ"ב]. שהרוקח אוסר והרא"ש מתיר. ושם מבואר דלכו"ע זיעת הבתים אינו מכשיר, ונחלקו רק לעניין חימוץ, אי דומה לרוק שמחמץ או לזיעת אדם שאינה מחמצת. וצ"ע מנ"ל לגמ"א לחדש שנחלקו אף לעניין הכשר.

3 הערת הגאון רבי יחיאל פישוהף שליט"א: המשנה ודאי מתפרשת כפירוש הרמב"ם והרא"ש, ומייירי בהביל ולחות האוויר שכשנפגש בכותל קר נעשה לח כעין יוצא, אלא שהגמ"א הוסיף עוד חידוש, שמים שנבלעו

בכותל לא חשיבא מים, וצ"ע מנ"ל לגמ"א האי חידושא.

4 וצ"ע מ"ש מחסין שבלעו משקין דנשארו בטומאתן [נדה ס"ב ע"ב].

5 הערת הגאון רבי יחיאל פישוהף שליט"א: לאמור לעיל במשנה ודאי לא מדובר במים שנבלעו בכתלים וא"ש מה דזיעת מרחץ חשיבא מים. [א.ה. וצ"ע בגמ"א דמייית למשנה דמכשירין משמע שמפרש להאי חידושא במשנה].

6 הערת הגאון רבי יחיאל פישוהף שליט"א: לאמור לעיל לכו"ע ל"ה משקה, ופשוט שאין לזה דין מים.

פרק י"ח

משנה א'

כיצד מוודים שידה המחזקת מ' סאה

שידה*¹ שיש בה שיעור מ' סאה² טהורה³, ובצורת מדידתה נשנו ד' שיטות⁴

א' לבית שמאי השידה נמדדת מבפנים⁵.

ב' לבית הלל נמדדת⁶ מבחוץ⁷.

ושניהם מודים שעובי הרגלים והליבזיון⁸ אינו נמדד⁹.

ג' ר' יוסי אומר (מודים¹⁰) עובי הרגליים והליבזיון נמדד¹¹, והאור שביניהם אינו נמדד¹².

ד' ר"ש שזורי אומר באופן שהרגליים אינם גבוהות טפח¹³ מה שביניהם נמדד¹⁴.

משנה ב'

דיני מוכני וקמרון של שידה

מוכני*¹⁵ הנשמטת¹⁶ מן השידה נדונת ככלי לעצמה¹⁷, וכשאינה נשמטת נדונת *שרטוטי כלים<

1 תיבת עץ כגון הארון והקופה וכיוצא בהן (פיהמ"ש לרמב"ם פט"ו מ"א)

ויש מפרשים שהיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים (רש"י עירובין ל: ושבת מ"ד.).

ואין נראה לר"י דכיון דחזיא למדרס לא הוקשה לשק ואפי' באה במידה טמאה כדאמר' בבכורות ל"ח. דפשוטי כלי עץ הראויין למדרס מקבלים טומאה משום שלא הוקשו לשק. (ע"פ תוס' שבת שם).

ותי' הרא"ה דהא לא קשיא ליה לרש"י ז"ל, דהא דאמר' בבכורות דבראויין למדרסות לא גמרי' משק הני מייל' לענין דלא בעינן בית קיבול, אבל לענין כלי הבא במידה גמרי' משק דנפק מתורת כלי ואינו מטמא שום טומאה בעולם (ע"פ ח"י הר"ן שבת שם)

וראה עוד דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוו שליט"א.

ועוד הקשו הראשונים דהא מרכבה העשויה לטלטל ואפי' במחזקת מ' סאה, טהורה, כדאמר' בעגלה של שוורים שבת פ"ד. ועי' להלן הערה 22

2 והיינו אמה על אמה ברום ג' אמות (תוספתא ב"מ פ"ה, הובאה בר"ש ובר"מ כאן).

3 דאיתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקן וזה שאינו מיטלטל מלא מחמת גודלו טהור (ר"ש ור"מ רפט"ו).

4 לכאורה שיעור מ' סאה אינו מכלל השיעורין אלא משום שאינו מיטלטל, ושיערו חז"ל במ' סאה, אבל א"כ אין טעם לדברי בית שמאי שהשידה נמדדת מבפנים ואין חילוק בעובי הדפנות אף שהן מכבידין את טלטולה, וכן קשה לדעת ר"ש שזורי, וכן מעובי הרגליים והליבזיון, והקמרון ומגורות שמבחוץ דתניא בתוספתא.

ומכל זה נראה דשיעור מ' סאה הוא מכלל השיעורין, ובשיעור זה לא חשיב עוד טלטולו כיון שאין טלטולו נאות, ולכן נפלה מחלוקת בפרטי שיעור זה ומהו שנקרא בן מ' סאה שטיירתו תורה וצ"ע (ע"פ חזו"א סכ"ד סק"א)

וראה עוד דברי חכמים ממורנו הגרא"ג שליט"א, ובמשיב דבר הערה 1

5 שאם היה בחללה אמה על אמה ברום שלוש אינו מטמא (פיהמ"ש לרמב"ם).

6 רואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי גדול, ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה אע"פ שהיא אינה מחזיקה מ' סאה, דקסבר אף עוביה נמדד עמה (ע"פ רש"י שבת מ"ד:)

7 דהטעם שכלי הבא במידה טהור, הוא משום כובדו, וא"כ דין הוא שכובד המחיצות גם יכלל בשיעורו (ע"פ תפא"י).

והיינו דבזה גופא נחלקו ב"ש וב"ה, דלב"ה טהרת בא במידה הוא משום כובד הכלי, ולב"ש הוא מכלל השיעורים.

ובד' החזו"א (הובא לעיל הערה 4) משמע דלכו"ע בא במידה הוא מכלל השיעורים והמחלו' היא בפרטי ההלכה שנמסרה מסיני.

[ויתכן עוד דלכו"ע השיעור הוא על חלל הכלי ולכך עובי הרגליים והלבזיון אינו נמדד, והא דלב"ה נמדדת מבחוץ הוא משום שהדפנות הם בכלל חלל הכלי, וכן משמע בלי רש"י (מנחות ל"א.) שכ' דלב"ה רואין כאילו היה חלל ומשלים לכוריים].

8 הקצה הסובב מעל השפה והוא זר (פיהמ"ש לרמב"ם)

[לכאור' גריעותו מהדפנות הוא משום שעשוי לנוי ולא לקבל בתוכו, אמנם יתכן שגם כשמקבל בחללו, אינו נכלל בשיעור כיון שהוא עשוי כמסגרת בפנ"ע וצ"ת]

9 ואע"ג שגם הם מכבידים על כובד הכלי, מ"מ לא חשיבי חלק מדפנות החלל, אלא כגוף אחר שחיברו לכלי (ע"פ תפא"י).

10 מלשון זה משמע דאפי' לב"ש שאין עובי הדפנות נמדד הרגליים והלבזיון נמדדים, ולא יתכן לומר כן, ובפירושים ישנים במסכת שבת נמצא דלר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, (ע"פ שיטמ"ק מנחות ל"א. בשם ה"ה שמואל).

ומה שנקט לשון מודים קאי על סוף דבריו דמודים ב"ש וב"ה שביניהם אינו נמדד (רש"ש)

א"נ משום דת"ק אמר פליגי אמר ר' יוסי מודים, ולדידיה לא הוזכרו ב"ש וב"ה כלל במדידת השידה (חזו"א סכ"ד סק"א).

11 דס"ל דכיון שכל עוביין הוא כנגד עובי הדפנות, כדפנות עצמן חשיבי ומצטרפי (תפא"י).

אמנם ברש"י מנחות ל"א. כ' דהרגליים עבות יותר מן הנסרים.

ובפשטו' ז"ל בדעת ר' יוסי דכיון שהרגליים והליבז מחוברים בכלי ומעכבים את טלטולו דין הוא שיכללו בשיעור מ' סאה, א"נ דלר' יוסי שיעור מ' סאה נאמר על הכלי כולו, והרגליים והליבז הם חלק מהכלי ועי'.

12 דלא אמרי' רואין כאילו שוליים יורדין עד סוף הרגליים (רש"י מנחות שם)

13 דטפח מקום חשוב הוא (ע"פ רש"י מנחות שם)

14 דפחות מטפח אמרי' בטומאה לבוד להקל כמ"ש הר"ב פ"ד דאהלות מ"א (משנ"א).

והיינו דלדעת ר"ש דין לבוד מהני להחשיבו חלק מהכלי וצ"ת.

15 בפ"י מוכני נחלקו הראשונים

כחלק מהשידה.

ונפק"מ לארבע דינים.

א' לענין טומאה: מוכני הנשמטת¹⁸ אינה חיבור¹⁹ לשידה²⁰, וכשאינה נשמטת הרי היא חיבור²¹.

ב' לשיעור מ' סאה: מוכני הנשמטת אינה נמדדת²² עם השידה²³, ושאינה נשמטת נמדדת עמה²⁴.

ג' הצלה באוהל המת: מוכני הנשמטת אינה מצלת עם השידה²⁵, באוהל המת, וכשאינה נשמטת מצלת.

ד' טלטול בשבת: מוכני הנשמטת שיש בתוכה²⁶ מעות²⁷, אין גוררין אותה²⁸ בשבת, ואם אינה נשמטת גוררין אותה בשבת²⁹.

דין הקמרון³⁰

קמרון הקבוע³¹ בשידה, הרי הוא חיבור לה³² ונמדד עמה³³, ומדידתו היא כראש³⁴ תור*³⁵.

א' י"מ שהוא אופן (גלגל) כעין אופני העגלות שלנו, ולשון מוכני הוא גלגל כדאמר' ביומא אף היא עשתה מוכני לכיור שהיו משקעין אותו בבור (נ"פ ר"ש ורא"ש ורע"ב, וזכ"כ רש"י שבת מ"ד:)

וקשיא ליה לרשב"ם ז"ל כיון דשידה יש לה שני אופנים הו"ל למיתני מוכנים שלה (ריטב"א שבת מ"ד: עיי' ש מה שפירש).

ב' ולי' נראה שזה הגלגל אינו אלא למעלה או על שפתו שמעלין התבואה באותו הגלגל לפי שיש טורח גדול במלואו או בהריקו ומשתמשין בהן דרך הגלגל (ראב"ד שם).

ג' ורבינו תם מפרש דמוכני היינו כן של שידה כמו את הכיור ואת בנו (שמות ל') וכמו מכוונת במלכים (א' ז'), ופירש דהוא בסיס שהשידה מונחת עליו (תוס' שבת מ"ד:)

ד' וי"מ שהוא תיבה קטנה [מגירה] שבתוך השידה (רמב"ם פ"ג מכלים ה"ה, ובפיהמ"ש)

וקשה דהא ביומא (ל"ז.) שנינו דעשו לכיור מוכני שלא יפסלו מימיו בלינה והיינו גלגל שהיו משקעין אותו בו (ע"פ ראב"ד בהשגות שם)

וי"ל דהרמב"ם לשיטתו (פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ח) שמוכני של כיור הוא כלי עגול שסביב הכיור ולא הגלגל (משנת טהרות), ועי' דרך חכמה שם.

[ולכל הפירושים נראה שרגליים ומוכני הם שני דברים, ויתכן שבכל שידה היה גם רגליים וגם מוכני או שיש שידות עם מוכני ויש עם רגליים ועי']

16 שאדם יכול לסלקה מן העגלה (רע"ב, וכע"ז בר"ש ורש"י שבת שם)

17 פיהמ"ש לרמב"ם, ר"ש, פ"י הרא"ש.

18 נראה דמוכני הנשמטת וקמרון שאינו קבוע ונקליטי המטה שאינן חיבור אינן משמשין אלא בשעת מלאכה, דאי' משמשינן שלא בשעת מלאכה הא תנן לעיל (פט"ו מ"ז) דטמא. (חזו"א סכ"ד סק"ז)

ואולי אף אם הוא מחובר שלא בשעת מלאכה אינו משמש אז כלום ועי' לעיל (סט"ז סק"ז) וצ"ע (שם)

19 אם נטמאת השידה לא נטמא המוכני, וכן אם יש בשידה מ' סאה דהיא טהורה, ונגע טומאה במוכני נטמא המוכני, דהמוכני חשובה כלי לעצמה (ע"פ רש"י שבת מ"ד: ור"ש)

והמוכני מקבל טומאה משום שיש לה ב"ק (ע"פ ר"ש) וראה עוד להלן הערה 21

20 ותימא מאי שנא ממספורת של פרקים ואוימל של רהיטני דאמרינן (שבת מ"ח: ונ"ח:) דבר תורה בשעת מלאכה חבור בין לטומאה ובין להואה, וצריך לחלק (ר"ש כת"י, ובתוס' שבת מ"ח:)

ונראה דלא דמו דבמספורת ואוימל כל חד באנפי נפשיה לא הוי כלי שלם ולא חזי ומצטרפי שניהם לפעולה אחת, אבל במוכני דכל חד מינייהו כלי שלם באנפי נפשיה כל מה שנשמטים זה מזה לא מבטיל חד לגבי חבירה (ע"פ ריטב"א חדשים שבת מ"ד:)

[ולמה שמצדד הריטב"א שם כפירש"י דמוכני הוא אופן, יש ללמוד דהגלגל חשוב כלי לעצמו ועי']

וי"א דבמספורת ואוימל שניהם עושין מלאכה אחת, אבל מוכני אינה עשויה אלא להעבירה ממקום למקום (ע"פ חזו"א סכ"ד סק"ב)

מיהו אין סברא לחלק בכך דמ"מ הוי יד מעליא, ועוד דלפי' ר"ת מוכני הוא הוא הבסיס והוי מלאכה אחת, ונראה דדרך לעשותה בלתי נשמטת, וזו שנשמטת חשוב כזר העוזר במלאכתה (ע"פ חזו"א שם עיי"ש עוד, וע"ע בחזו"א סכ"ו סק"ט)

21 ואם נטמא אחד מהם נטמא חבירו, ומשכחת לה שיטמא המוכני כשיש לו שום קיבול, א"נ אפי' בלא קיבול כיון שיש קיבול לשידה המוכני, כאחד מחלקיה חשיבא (ריטב"א שם)

22 לענין טומאה דכלי עץ המחזיק מ' סאה אינו מקבל טומאה (ע"פ רש"י שבת מ"ד:)

ולחפ"י שמוכני הוא אופן העגלה קשה דכל שהיא נמשכת ע"י האופנים אפי' גדולה ביותר מקבלת טומאה

כדמוכח בפרק אר"ע (שבת פ"ד.) דעגלה המטלטלת ע"י שוורים שמיה טלטול, (ע"פ שיטה להר"ן שבת מ"ד:; וכע"ז הק' הראב"ד פ"ג מכלים ה"ה)

[ועי' חזו"א (ס"כ סק"י א') שהק' כעיי"ז להתוס' (מנחות ל"א.) דשידה עשויה למרכבת נשים, ותי' בזה"ל דע"כ דעת התוס' דבענין מטלטלת מלאה, וכיון שמלאה אי' אפשר לטלטלה, טהורה ע"כ].

23 דלא חשיבא כעובי הרגליים, ואפי' לר' יוסי (לעיל מ"א) דעובי הרגליים נמדדים עמה (ע"פ ר"ש ורע"ב) ולפ"ז סיפא דקתני דבאינה נשמטת נמדדת עמה היינו נמי לר' יוסי קאמר, וזה דחוק (חזו"א סכ"ד סק"ב)

ולמש"כ הר"ש דהמוכני יש לה בית קיבול ז"ל דגם לרבנן חללה נמדד כמו מגורות שמבחוץ שהביא הר"ש בסמוך (חזו"א שם), וראה להלן הערה 24

24 אם המוכני הוא גלגל להתגלגל עליו קשה אמאי כשאינה נשמטת נמדד עמה, ומה בינו לעובי הרגליים שאינם נשמטים ואפי' אינם נמדדים עמה, אלא ודאי כמו שפירשתי שהמוכני הוא נגלגל להעלות התבואה וכיון שכל תשמיש התיבה הוא ע"י המוכני נמדד עמה (ע"פ ראב"ד שם).

והר"ש יישוב זה במש"כ דבבא זו הוצרכה לר' יוסי דעובי הרגליים נמדדות (משנת טהרות) וראה הערה קודמת

25 בבאיור בבא זו נאמרו כמה שיטות בראשונים

א' שיטת רש"י דמייירי בשידה המחזקת מ' סאה, העומדת בבית הקברות שאין גג המאחיל על מה שבתוכה,

קמרון שאינו קבוע, אינו חיבור, ולא נמדד עמו³⁶.
לדעת ר' יהודה שידה³⁷ שאינה יכולה לעמוד
בפני עצמה³⁸ טהורה³⁹.

משנה ג'

שידה שנשברו רגליה, ודין מיטה וחלקיה

שידה תיבה ומגדל⁴⁰, שניטלה אחת מרגליה,
אע"פ שעדיין מקבלים, טהורים⁴¹, שאינם⁴²
מקבלים כדרך⁴³, ור' יוסי מטמא⁴⁴.

המשך בעמ' הבא >>

והכלים שבתוכה טהורים והבולטים לחוץ מטמאים.

והנידון על מוכני הוא כשהמוכני גבוה מעל הדפנות וכנגד הכלים הבולטים לחוץ, דכשאינו נשמש מציל הוא על הכלים שכנגדו, ובנשמש אינו מציל על הכלים (רש"י שבת מ"ד: ובעי"ז פי' הר"ש בפי' הא' והרע"ב) ובתוס' (שבת שם) הקשו כיון שהשידה עומדת בבית הקברות מי יביא את הטומאה על הכלים.

ולפי' מה שפי' הרע"ב בפירושו המשניות, שהכלים בולטים מחוץ לדופני השידה ומאחוריהם על הקברות והמוכני חוצצת תחתיהם אין מקום לקושיית התוס' ודו"ק (מהרש"א שבת שם).

ובדעת רש"י נראה דס"ל שאייר בית הקברות טמא עד הרקיע, והא דמהני חציצת אוהל הוא רק על מה שבתוכו (סדרי טהרות עיי"ש עוד).

ב' ורבותי דוחקין ומפרשים אותה באהל המת ממש ובשל חרס המוקפת צמיד פתיל, והרבה תשובות יש, חדא דמה שייך מדידה בשל חרס דלא איתקש לשק, ועוד אם המוכני מוקף צמ"פ יציל בפני עצמו על כלים שבתוכו, ועוד בפירושו שניטל במסכת כלים בהלכות כלי עץ, והלכות כלי חרס נשנו לבדם והלכות כלי עץ לבדם (רש"י שבת שם).

ג' ומפרש ריב"א דמיייר שהשידה באוהל המת ולענין צמיד פתיל, ובשידה של עץ המחזקת מ' סאה דבכה"ג מצלת בצמ"פ כדתנן (פ"י מ"א) ואלו מצילים בצמ"פ וכו' וכלי עץ הטהורים.

ומיייר בשיש בשידה נקב, והמוכני חופפת שם וממעתת אותו נקב עד שאין נשאר פותח טפח, וע"ז קאמר דכשהמוכני נשמטת אינו ממעת כיון שאינו מבטלו שם, ודוקא שאין המוכני סותם את כל הנקב דבסותם כל הנקב אפי' אם אינו מבטלו שם חוצץ בפני הטומאה (ע"פ תוס' שבת שם, ור"ש בפי' השני)

ולכאור' תמוה מאוד דהא בהחלת צמיד פתיל צריך שיהא גם דבוק והגלגל אינו דבוק שם, ועוד הא כל שאינו סותם כל הנקב לא מיקרי צמיד פתיל כדמוכח פ"י מ"ו דצריך שימרח מן הצדדין ובין נסר לנסר (קהלות יעקב טהרות ס"ה)

ויל' דדוקא פתח הכלי צריך סתימה גמורה וע"י דיבוק, אבל נקבים אפי"צ סתימה כלל, ומ"מ צריך למעט את הנקב משיעור טפח משום דלא עדיף מאוהל אחר שבפפתח טפח מביא את הטומאה, ולזה סגי במה שממעתו מטפח (קהלות יעקב שם).

ד' ויש גורסים ניצלת באוהל המת, כלומר דאם היתה שידה שיש בה מ' סאה עם מוכני שלה באהל המת, השידה טהורה והמוכני טמאה, אבל ברוב המשניות גרסינן מצלת (ר"ש).

[עוד יל"ע דלכאור' הוא בכלל דינא דרישא שבנשמטת אינה חיבור לה ובאינה נשמטת חיבור]

26 מכאן הוכיח ר"ת דמוכני אינו אופן דהא אין דרך להניח מעות על האופן (ע"פ תוס' שבת מ"ד:)

27 דכלי בפני עצמו היא ונעשית בסיס לדבר האסור (ר"ש, ורא"ש ורע"ב)

28 לכאור' קאי אמוכני דנשמטת אסור לגוררה שנעשית בסיס, ובאינה נשמטת אסור לגוררה, וכ"מ ברמב"ן ובריב"א שבת מ"ד:

ולענין השידה עצמה יל' דאפי' בנשמטת מותר לגוררה. (נשמט אדם כלל ס"ז אות ד')

והחזו"א (סכ"ד סק"ב, ובאו"ח סמ"ז סק"ה) כתב דבאינה נשמטת שאסור לגרור את המוכני, יש איסור לגרור גם את השידה, כיון שיש לו צורך בטלטול המוכני שהיא בסיס ומטלטל לצורך לדבר האסור.

ויל"מ דהשידה קאי, ובוה חילקו בין נשמטת לאינה נשמטת, אבל את המוכני בכל גווני אסור לטלטל כל שנעשית בסיס (מג"א ש"י"א סק"ז)

ואינו יודע מנין לו זה והתוס' בשבת וכן הרא"ש בפירושו כאן כתבו להדיא דבאינה נשמטת מותר לגרור את המוכני (משנ"א), וכע"ז בנשמטת אדם כלל ס"ה, אמנם בחי' הרשב"א שבת שם מ' כהמג"א.

ומדברי הרא"ש בפירושו נראה איפכא דבשאינה נשמטת מותר לטלטל את המוכני אבל את השידה אסור וצ"ע. וראה נדונים בפרק

29 דכיון שאינה על עיקר הכלי שרי (תוס' שבת מ"ד: ר"ש ורע"ב)

וקשיא לן טובא אמאי הא אפ"ה בסיס לדבר האסור היא (רמב"ן וריב"א שבת מ"ד:)

ויש שתי דכשאינה נשמטת היא טפילה ומתבטלת לגבי השידה וכשם שהשידה אינה בסיס, כך המוכני אינה בסיס (ריטב"א שם)

והקשו בתוס' (עי' תורא"ש שם) דאדרבה כיון שהמוכני חבור לה תהא אסורה אפי' השידה עצמה דאטו אם נתנו מעות על בית יד של מחבת לא יתא אסור לטלטל כל המחבת?

ויל' דהתם הכל כלי אחד ממש, אבל הכא שני כלים הם ואין השידה מתבטלת למוכני אדרבה המוכני משתרר אגב השידה (ריטב"א שם)

ובתוס' פ"י נכון דסתם שידה יש בה פירות וכלים שהם דברים המותרים, וכשהמוכני יש עליה מעות ואינה נשמטת הוה הכל בסיס לאיסור ולהיתר (ריטב"א שם, וכע"ז כתב הרמב"ן ושאר"ר בשם ה"ר אפרים והובא בתוס' רעק"א כאן).

[ובמה שנקט הריטב"א בפשיטות דבסיס המונע על יד הכלי אוסר את כל הכלי, בחי' הר"ן חולק בזה, וראה שולחן מלכים]

30 כעין כיפה שעושין ע"ג השידה להגין מן החמה ומן הגשמים (ר"ש)

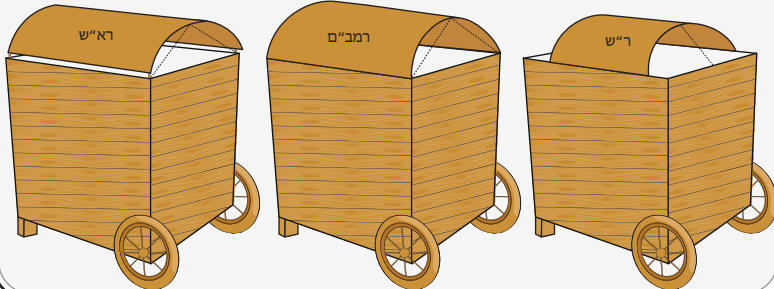
31 יש לדקדק שלענין מוכני חילקו בין נשמטת לאינה נשמטת, ולענין קמרון החילוק הוא בין קבוע לאינו קבוע, עוד יש לדקדק דבמוכני שנו אינה נשמטת ברישא, ובקמרון שנו את הקבוע ברישא ולע"ל מ"מ שעמדו בזה.

32 נתבאר לעיל הערה 17 ואילך

33 להשלים ארבעים סאה (רע"ב)

34 כ"ל דהאי קמרון אינו כנגד כל חלל השידה, אלא רק כנגד מקצתה, ומותחין חוט באלכסון מכותל השידה עד ראש הכיפה וחלל שתחתיו נמדד (ע"פ ר"ש ורע"ב) וראה שרמטוי כלים

ראש תור

ו"מ שהמדובר הוא בחלל הקמרון, שמשערים אותו כראש תור שהוא משולש שזה שוקיים (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם) וראה שרמטוי כלים.

ומתברר לי הטעם במדידה זו משום שצורות הקמרון משתנות, ומדידתם מעונה דיוק רב, והדרכים לכך אינם פשוטות, ועם כל זה לא תושג לעולם מדתן המדויקת, ולפיכך שיעורו במשולש שבסיסו הוא בסיס המכסה וקדקדו הוא אמצע הקמרון, (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, וע"ע בפי' הרא"ש מה שהוסיף בזה)

ו"מ שהמדובר הוא בקמרון שעובר את דופני השידה מכל צד, וכשבא למדוד את חלל הקמרון שכנגד השידה מותח חוט מראש כותל השידה עד אמצעיית ראש הכיפה וכן מצד האחר והחלל שבין החוטים הוא מווד (פי' הרא"ש) וראה שרמטוי כלים

הרמב"ם (פ"ג ה"ו) השמיט הא דמודדין אותה כראש תור וצ"ע למה (חזו"א סכ"ד סק"ד)

35 כעין אלכסון (ר"ש ורע"ב).

תור הוא שם תכשיט של אשה שצורתו משולשת כלומר בעל שלוש זוויות, לשון תורי זהב נעשה לך, ועל שמו קורים קרן זוית המחודדת ראש תור (רע"ב בלכ"א פ"ב מ"ז)

36 והא דלא תני מצלת עמה כדתני גבי מוכני, משום דהקמרון היא מפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים ואפי' בנשמטת חוצצת בפני הטומאה (ע"פ משנ"א)

והא דלא תני ביש בתוכה מעות ולענין טלטול מוקצה, משום שהיא משמשת כפוייה ואין לה בית קיבול (ע"פ תפא"י)

37 כך הוא לפי ר"ש ורע"ב, וראה להלן הערה 39 מה שפי' הרמב"ם

שאינה מחזקת מ' סאה (ר"ש ורמב"ם), ועי' להלן הערה מה שהובא מהחזו"א.

38 כלומר בלי הקמרון (ר"ש ורע"ב)

וכגון ששולי השידה עגולים וע"ז היא מנועעת אנה ואנה, עד שיושיבו עליה את הקמרון שיכריענה לעמוד ביושר (ע"פ תפא"י)

39 דהוה ככלי עץ שאין לו בית קיבול שאינו מקבל טומאה (תפא"י)

ורבנן פליגי אר' יהודה ומטמאים בזה, ומשום שנעשית בתחילה לקבל עם הקמרון חשיב ככלי קיבול וכדלעיל פ"ב מ"ח בלפיד (ע"פ תפא"י).

ונראה דבאינו קבוע איירי ולא חשיב לה כלי קיבול אבל בקבוע לכו"ע ודאי הוי כלי (ע"פ חזו"א סכ"ד סק"ד) וי"מ דמיייר שהשידה עומדת בפנ"ע, והקמרון מכריעה ליפול ובוה מטהר ר' יהודה, וצ"ל דמיייר בקמרון הקבוע בה, (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, וכמו שביאר החזו"א שם, ועיי"ש משה"ק).

ולולא דברי הראשונים ז"ל אפשר לפרש, דמיייר בקמרון שאינו קבוע ולענין להשלימו למ' סאה, דסבר ר' יהודה כיון שבלא הקמרון אינה מתקיימת, ועם הקמרון יש בה יותר ממ' סאה טהורה, וחכמים סברי דחשיב כלי כיון שעומד ע"י הקמרון ואין הקמרון נמדד לענין מ"ס (חזו"א סכ"ד סק"ד)

40 לפי' הר"ש ורע"ב דהטהרה בנתני הוא מחמת השבירה, לכאור' דין זה הוא בכל כלי עץ ולא דוקא בשידה תיבה ומגדל, וכמבואר בתוספתא (ב"מ פ"ה, הובאה בר"ש לעיל רפט"ז), דקדו וכיוצ"ב שנחלק ומקבל על דופנתו כלפסין טהור, אמנם יש חילוק קצת משם ועי'.

ועי' מים טהורים שכ' דהרמב"ם בחבורו לא פי' כן משום קושיה זו מדוע נקט התנא שידה תיבה ומגדל. ולישב ד' הר"ש, יתכן דנקטו דוקא כלים אלו שיש להם רגליים, ולאשמועינן רבותא שבשכירת הרגל ג"כ חשיב שבירה לטהר כל שאינו מקבל כדרכו, וכש"כ בשנחלק הכלי עצמו ואינו מקבל כדרכו דטהור, וע"ע להלן הערה 45

41 ואע"פ שאותה השידה או התיבה לא ניקבה בהיניטל אותה הרגל אלא נשארה מקבלת, אפ"ה טהורה שהרי נפסדה צורתה (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם).

ומבואר שהחסרון הוא בצורת הכלי, וראה להלן הערה 43

ובהלכות כלים (פ"ג ה"ח) פי' את דין הרישא באופ"א וז"ל השידה והתיבה והמגדל שניטלה אחת מרגליהם אע"פ שלא ניקבו אלא הרי הן מקבלים הרי אלו טהורים, ועדיין שוליים יש להן וחזקתן עשוין לנחת כשהיו עכ"ל.

ואשמועינן דאע"ג שניטלה אחת מרגליה ואינה ראויה לעמוד על שוליה, מ"מ מיקרי עדיין יש לה שוליים וטהורה (חזו"א סכ"ד סק"ה)

ואינו מוכן דהא מה שהצריכו שוליים הוא לאפוקי מתגלגלת כמש"כ רבינו רפ"ג אבל הכא בנטילת הרגל לא הוקל הטלטול (ע"פ חזו"א שם)

וראה דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א מה שביאר בזה

42 כך הוא לגירסת הר"ש והרא"ש.

אבל הרמב"ם (פיהמ"ש) ובהלכות כלים פ"ג ה"ז) גרים ושאין מקבלים כדרך, ר' יוסי מטמא, ומילתא באנפי נפשה היא, והכי קאמר שידה תיבה ומגדל שכשהם יושבין אינם מקבלים מ' סאה, וכשהם מוטים מקבלים מ' סאה, ר' יוסי מטמא הואיל וכדרך אינם מקבלים מ' סאה, וחכמים אומרים הואיל ומקבלים מכל מקום מטמאים (ע"פ רע"ב)

43 שהן נוטין לצד אחד וכשבורין דמו (ע"פ ר"ש ורא"ש)

וצריך לומר דמיקרי אין עושין מעין מלאכתן שאין דרך להשתמש בהן. (חזו"א סכ"ד סק"ה)

אמנם הרמב"ם בפיהמ"ש (הובא לעיל הערה 41) כ' שטהורים משום שנפסדה צורתם, וראה דברי חכמים ממורנו הגר"א בזה

44 דחשיב ליה עושין מעין מלאכתן (ע"פ חזו"א שם).

המשך באורי כלים מעמ' ט'

דין מיטה וחלקיה

נקליט⁴⁵ המיטה⁴⁶, החמור⁴⁷, והחיפוי⁴⁸, טהורים⁴⁹.

אין טמא אלא המיטה⁵⁰ והמלבן⁵¹.

מלבני בני לוי⁵² טהורים⁵³.

משנה ד'

דין מלבן הנתון על לשונות

מלבן הנתון על לשונות⁵⁴, ר"מ ור' יהודה מטמאים⁵⁵, ור' יוסי ור"ש מטהרין⁵⁶.

אמר ר' יוסי מאי שנא זו, ממלבני בני לוי שהם טהורים⁵⁷.

45 לא נתפרש מה ענין מיטה וחלקיה לדיני שידה, ולכאז"ל שכל פירקין עסקי' בדיני חיבורי כלים, ויתכן עוד למשנ'ת לעיל (הערה 40) דהרבנות במתני' הוא שגם רגלי הכלי הם בכלל הכלי וכשנשברו השידה טהורה, ולכן שנו כאן דין רגלי המיטה וחמור ומלבן מה חשיב חיבור ומה לא, ועי'.

46 שני עמודים אחד מראשותי המיטה ואחד במרגלותיה, ומשימין מקל מזה לזה, ומשליכין עליו סדן ונעשה אוהל (רע"ב)

וטהרתן משום שהם פשוטי כלי עץ המשמשים את הכלים בשעת מלאכה בלבד (רמב"ם פ"ד מכלים ה"א, ור"ש כתי"ל לעיל פט"ז מ"ז).

ונראה דכל טהרתן הוא רק כשהם בפני עצמן, או אפי' במחבורין ואינם קבועים, אבל בזמן שהם קבועים הם חיבור למיטה כמבואר בתוספתא (ע"פ חזו"א סכ"ד סק"י).

47 תחת מלבן המיטה משימין עץ חלול שהמלבן מונח עליו ונקרא חמור (רע"ב) וטהור משום שהוא כפשוטי כלי עץ המשמשים כלים בלבד (ע"פ רמב"ם פ"ד מכלים ה"א)

והכי תנאי בתוספתא (כ"מ פ"ח) חמור שתחת המלבן וספסלין שתחת הרגלים אע"פ שחקוקין ומקבלין טהורין ואין בהם משום כלי קיבול (ר"ש כתי")

והטעם דלא חשיב בית קיבול הוא משום שעשויין למלאות וכשיטת הרמב"ם (פ"ב מכלים ה"ג) דבית קיבול העשוי למלאות לאו שמיה בית קיבול (ע"פ חסדי דוד).

ויש לעי' חמור ומלבני בית לוי למה הן טהורין הרי הן מיוחדין למדרס ומ"ש מכופת שאור שייחדה לישיבה, ואפשר כיון דאין משמש אלא עם המיטה לא חשיב כלי בפנ"ע, ויותר נראה דאין ייחודן ייחוד שזרקין אותן אחר תשמישין (חזו"א סכ"ד סק"י)

48 ציפוי שמצפים המיטה ונקליטיה (שם)

49 משום דהוה מתכת המשמשת את העץ (רע"ב)

[ור"ל דהחיפוי שהוא מתכת טהור משום שמשמש את העץ, אבל חמור הוא עצמו עץ כמו שפי' הרע"ב, וכן נקליטים, וטעם טהרתם הוא משום פשוטי כלי עץ המשמשים כלים בשעת מלאכה בלבד וכנ"ל הערה 47] ומש"כ דהוי מתכת המשמש את העץ לכאז"ל זה אינו אלא בפשוטי כלי עץ שהם טהורים בפנ"ע, אבל הכא המיטה טמאה, ואם היא טמאה ה"ה הציפוי המשמש לה (רש"ש)

ומפי' הרמב"ם שמשמע דהטעם משום דהוי תכשיט למיטה ותכשיטי כלים טהורים (רש"ש)

50 ומשום שהיא משמשת אדם וכלים, שהאדם מניח את המצעות על המיטה (ע"פ רמב"ם פ"ד מכלים ה"א)

וקשה הא בלא"ה יש לטמאותה משום שעשויה למדרס וכל הראוי לטמא מדרס מטמא טומאת מות, וראה דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבו שליט"א, להלן כ"ד.

51 לוחות הלולים עשויים להניח תחת כרעי המיטה, שלא ירקבו מלחוחית הקרקע, ומיטלטלים עם המיטה הלכך טמאים דכמטה דמו (ע"פ ר"ש ורע"ב)

והרמב"ם פ"י דמלבן הוא הוא קרש מפותח [ר"ל עם פיתוחים] שמרכיבים אותם על פני המטה כלפי הרואה ונעשו אותם קרשים מכלל המיטה.

52 שבני לוי רגילים לעלות לירושלים והולכים מעיר לעיר, ונושאים המיטות עמהם, ואת המלבנים מניחין בכתניהם (ע"פ רא"ש, וכן פירש המים טהורים בדברי הר"ש והרע"ב)

ולהרמב"ם פ"י דמלבני בני לוי הוא קרש מרובע מוארך העומד על שני עמודים, ותולים בו הלויים מיני הכלים שאומרים בהם הישר בכל יום

53 משום דלא קביעי במיטה (רא"ש ר"ש ורע"ב)

והרמב"ם פ"י משום שהם משמשים את הכלים בשעת מלאכה בלבד (פ"ד מכלים ה"ב)

54 הוא עץ ארוך כעין לשון ומשימין תחת המלבנות (פי' הרא"ש).

וקשה כיון שנותנים מלבנות שלא ירקבו רגלי המיטה בקרקע מה עוד צורך יש בלשונות, (ע"פ תפא"י וסדרי טהרות)

ור"ל שהלשונות ניתנים במקום שהקרקע אינה חלקה בשביל לייצב את המיטה (בשם חשב האפוד)

ואכתי צ"ב הא לעיל (מ"ג) מבואר שיש חמור תחת המלבן ומה צורך יש גם בחמור וגם בלשונות.

ולכאז"ל דאין הג"מ ויש מקרים שהיו נותנים חמור תחת כל מלבן ומלבן, ויש שצריך דוקא לשון תחת שני מלבנות, והצורך בשניהם הוא לייצב את המיטה על הקרקע, וע"ע להלן הערה 55.

ולהרמב"ם הלשונות הם עמודים שבקצוות המיטה, והמלבן הוא קרש מפותח, וכדלעיל הערה 51 ופירש דהמלבן שנחלקו כאן הוא שנתנו על העמודים והוא גבוה מעל המיטה ועי' חזו"א (סכ"ד סק"י).

55 שאף הוא מיטלטל עם המיטה כמו מלבן (רע"ב)

[וצריך לומר דהלשון מיטלטל עם המיטה יותר מחמור דלעיל (מ"ג), והטעם י"ל שחמור הוא תחת מלבן אחד, ואינו מיוחד למיטה זו, אבל לשון שהוא ארוך ומכניסים בו שני מלבנות, כיון שמויחד למיטה זו מיטלטל עמה ועי']

56 דלא מיטלטל בהדי מיטה כולי האי (רע"ב)

ונראה שהמחלו' היא בענין שיעור הקביעות (ע"פ חזו"א סכ"ד סק"י)

והרמב"ם פירש כשיטתו, דכיון שהמלבן נתון על הלשונות וגבוה מעל המיטה אינו מיטמא בכללה.

57 ואע"ג דמלבני בני לוי קביעי בכרעי המיטה, הואיל וסופן לינטל טהורים, הני לשונות נמי פעמים ניטלים ממלבני המיטה ולא כמטיה חשיבי (רע"ב) ומולשון זה משמע שהמחלו' במתני' הוא בדין הלשונות ולא בדין המלבן, ולשון המשנה שאמרו מלבן שנתנו על לשונות, משמע שנחלקו בדין המלבן (ע"פ תפא"י וכ"ה בהגהת היעב"ץ על פי' הרא"ש עיי"ש, וכן לפי' הרמב"ם הנ"ל נחלקו בדין המלבן, אמנם להרמב"ם מלבן הוא ענין אחר וכנ"ל)

נידונים בפרק ש

שיטת הרא"ש בטלטול מוכני עם מעות בשבת

א' מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת וכו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות, ואם אינה נשמטת גוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות.

כתב הרא"ש בזמן שבתוכה מעות דכלי בפני עצמה היא ונעשית בסיס לדבר האסור, אבל אם אינה נשמטת שרי אע"פ שיש בתוכה מעות שהיא בטלה לגבי השידה, וכיון שאין בשידה מעות מותר לגרור המוכני ובלבד שלא יזיז השידה ממקומה ע"כ.

מבואר בד' הרא"ש דמה שהתירו במתני' לגרור בשבת הוא רק את המוכני אבל את השידה עצמה אסור להזיז ממקומה.

וצ"ע דהא ממה שמותר לטלטל את המוכני חזינן שאינו נעשה בסיס למעות שעליו ואם כן מדוע יהיה איסור על טלטול השידה עצמה, וביותר ייפלא כיצד יתכן שהמוכני שהמעות ממש עליה מותרת בטלטול, ואילו השידה כולה שאין עליה מעות יש איסור לטלטל.

ובחי' אדם (כלל ס"ז נשמ"א אות ד') כתב בביאור דברי הרא"ש שמוכני הוא אופן וכוונת הרא"ש דלהגביה ולגלגל האופן לצורך, אע"פ שעל ידי זה מטלטל גם את המעות, מ"מ הוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, משא"כ כשמטלטל השידה כדרכו אזי הוא טלטול גמור ולולי זאת אין ביאור לדברי הרא"ש עכ"ד החי' אדם.

אמנם בפיהמ"ש לרמב"ם הגדפמ"ח לא שייך לפרש כן דלפירושו מוכני הוא תיבה (מגירה) שבתוך השידה. ואע"כ כתב בדברי הרא"ש וז"ל הרמב"ם ומוותר לגרור מוכני זו (הנשמטת) בשבת ואע"פ שיש בה מעות שאסור לטלטל, כיון שמוכני זו אינה נחשבת בפני עצמה, וכשמושך המוכני וכו המעות הואיל ואינו יכול להוציאה ולהפרידה מן השידה הרי זה כאילו לא טלטל המעות, אלא אם כן הגביה את השידה בכללה או גרר אותה ממקום למקום אזי נמצא שטלטל את המעות עכ"ל.

וא"כ צריך ביאור כיון שטלטול המוכני מותר מדוע יש איסור על טלטול השידה עם המוכני.

בשיטת הרמב"ם בדין טלטול מוכני

ב' בעיקר דברי הרמב"ם שכי' 'הואיל ואין יכול להפריד את המוכני מן השידה הרי זה כאילו לא טלטל את המעות' מבואר שמה שחילקו במתני' בין מוכני הנשמטת לשאינה נשמטת הוא לא מהלכות בסיס, דלא הווכר ברמב"ם כלל ענין בסיס, אלא הנידון הוא מצד טלטול מוקצה דבנשמטת יש איסור טלטול על המוכני ובאינה נשמטת אין לאסור משום טלטול מוקצה.

והטעם שבאינה נשמטת אין איסור טלטול נראה מדברי הרמב"ם שכל שאינו מטלטל את כל המוקצה לא חשיב טלטול, הלכך כשמטלטל מוכני שאינה נשמטת מן השידה אינו נחשב שמטלטל את המעות כל עוד הם מחוברים בשידה.

אמנם זה אינו וכדחזינן במת שיש איסור להזיז בו אבר (שבת קנ"א.), ואע"פ שהוא מחובר לגופו ואינו מזיז את כולו, מכל מקום חשיב טלטול בהזזתו אבר, וא"כ ה"ה במוכני המחובר בשידה כל כמה שבנשמטת אין היתר לטלטלה, אמאי באינה נשמטת מותר, אולי י"ל דשאני מוכני שהוא טפל לשידה.

ובאמת יש לעיין על עיקר הדין אמאי כלל יהא איסור על טלטול המוכני ואפי' בנשמטת והא הוה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

והיה מקום לפרש בד' הרמב"ם שהנידון במתני' הוא לא על טלטול המוכני אלא על טלטול השידה, ובוה יש לחלק דאם המוכני נשמט מן השידה אסור לטלטלה ומשום חובת נייעור, ומשא"כ כשאין המוכני נשמט וא"ל נעדרה מותר לטלטל את השידה, וכן פי' המג"א בסי' שיי"ח סק"בז ד' הרמב"ם ע"פ התרגום הישן, אמנם להתרגום הגדפמ"ח מפורש ברמב"ם שהנידון במתני' הוא על טלטול המוכני, ולא על השידה ועל המוכני עצמה אין חילוק בין נשמטת לאינה נשמטת לענין חובת נייעור.

ויתכן לומר דמייירי בשהמעות הונחו במוכני ככוונה, והרמב"ם ס"ל כמש"כ תוס' שבת קכ"ג. שהמניח מוקצה ככוונה על דבר היתר, אפילו באופן שאין ההיתר נעשה בסיס, אין בו היתר של טלטול מן הצד', ועל כן במוכני דמתני' אם היא נשמטת אע"ג שאינה נעשית בסיס מכל מקום יש איסור לטלטלה ואפילו מן הצד.

ולפי"ז יש ליישב מדוע באינה נשמטת מותר לטלטל את המוכני, דהא כתבו התוס' שם דאין איסור לנער מוקצה זה שהונח ככוונה אלא רק לטלטלו, וא"כ י"ל דבמוכני שאינה נשמטת שהיא בטילה לשידה והיא חלק ממנה גם כשמטלטלה הוא מוגדר רק כנייעור ולא כטלטול, ואינו שייך לטלטול אבר מן המת ששם הוא טלטול המוקצה עצמו ואסור אפי' שהוא מחובר בו

1 בתוס' שם כתבו הטעם משום שלא היה לו להניח בענין זה שיצטרך לטלטלו, ומשמע שהוא קנס שהכנים עצמו למצב שצריך לטלטל בשבת, אמנם יתכן לבאר בזה דבכה"ג לא שייך היתר של טלטול מן הצד, דכל ההיתר לטלטל מן הצד הוא משום שאין הטלטול מתייחס למוקצה (וכמו שביאר החזו"א בקונטרס המוקצה כמ"פ), אלא לדבר ההיתר וזה שייך רק כשלא רצה שהאיסור יונע על דבר ההיתר אלא שכחו שם, ועתה הטלטול מתייחס רק לחפץ ההיתר, אבל במניח ככוונה את המוקצה על ההיתר, כשמטלטל את ההיתר הטלטול מתייחס גם למוקצה דהא מעיקרא נקבע שיטלטל עמו ועל ידו ואין זה טלטול מן הצד, ואיסור טלטול בזה הוא מלתא דבסיס, וכמבואר בגרע"א שבת קכ"ה, ובוה יתבאר ג"כ מה שלא הותר לשמוט חלק מן הקנה (שו"ע סי' ש"ח סט"ו ובמשנ"ב שם ס"ק ס"ד), אם הוא מיטלטל, ואע"ג שהוא טלטול מן הצד, דכיון שהונח הקנה בכוונה בתוך החלוק, אם מטלטל את החלוק חשיב טלטול הקנה בידיים ולא מן הצד ואכמ"ל.

ועפ"י יתכן ליישב גם את מה שאסרו הרמב"ם והרא"ש לטלטל את השידה עצמה כשהמוכני אינה נשמטת, וקשה היאך יתכן שאת המוכני שהמעות מונחים עליו מותר לטלטל ואילו את השידה שאין המעות עליה אסור, וי"ל דהאיסור טלטול שבכאן הוא משום מניח בכוונה, שהניעור יותר וטלטול אסור, וכשמטלטל רק את המוכני ולא את השידה הוא מוגדר כניעור שמותר אבל כשמוזיז את כל השידה הרי יש כאן טלטול גמור וכיון שהניח בכוונה אסור.

בד' הגהות מימוניות בטלטול נר בדלת ג' בהגהות מימוניות (פ"ה מהל' שבת אות ז) כתב וז"ל והא לך לשון מהר"ם אהיה ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות, יש לי להביא ראיה למה שראיתי בצרפת ממה"ר שמואל שלא היה לו מקום מאחרי הדלת להדליק נר של חנוכה והיה מדליק בדלת עצמה אחורי הדלת, יש לי ראיה מזה [ממוכנ] להחזיר, דדוקא בזמן שהיה נשמטת אין גוררין אותה אבל אם אינה נשמטת גוררין אותה אע"פ שיש עליה מעות כיון שהיא מחוברת לשידה ועל השידה אין מעות בטלה היא לגבי שידה כל שכן שהדלת בטלה לגבי הבית שהרי היא מחוברת לקרקע וכו' ע"כ.

וכ"כ הטור בסי' תר"פ וז"ל כתב הר"מ מרומנובורג כשהייתי בצרפת ראיתי את מורי ה"ר שמואל שלא היה לו מקום אחורי הדלת להדליק נרות של חנוכה והיה קובע אותם בדלת עצמה אחורי הדלת, ונתן הוא טעם לדבר דכיון שהדלת בטילה לגבי בית חשיבא כמחובר לקרקע ולא חשיב כמטלטל את הנר כשפותח ונועל את הדלת.

והנה יש לדון בדבריהם לאיזה איסור יש לחוש על טלטול הדלת שהנר בתוכה, ובפשוטו האיסור הוא משום בסיס לדבר האסור, אמנם מלשון הטור שכ' דלא חשיב כמטלטל את הנר משמע שהצד לאסור היא משום טילטול ולא משום שהדלת עצמה נעשית בסיס, וקשה הא פתיחת הדלת היא לצורך דבר המותר וטלטול מן הצד לצורך דבר המותר שרי ומדוע הוצרכו לומר שהדלת מתבטלת לבית בשביל להחזיר פתיחתה, והתם ודאי

המשך כצ"ט ט"ו

2 ובע"י יש לדקדק מד' התוס' שבת ק"כ: שכ' דנעילת הדלת לא חשיב טלטול ועוד דלא הוי בסיס, ומבאר שהם שני דברים אמנם למה שכ' הגר"ז (פי' רע"ז ק"א אות ג) דכוונת תוס' דלא חשיב טלטול משום שהוא טלטול מן הצד אין ראיה, אמנם ריהטת לשון תוס' שכ' דלא חשיב טלטול כלל משמע שאינו כלל טלטול, ועוד יתכן שהוא מוכרח מסו"ד התוס' שם שבמבאר דמיירי בהניח ולשיטת תוס' קכ"ג. במניח בכוונה אין היתר של טלטול מן הצד ועי'

באשר למה שהעיר הגאון ר' מיכאל שלום הלוי דינר שליט"א על מה שכתבתי בשבוע שלפניו על עניין הלויים, אחר הכבוד והערכה לכת"ר הנני להשיב על דבריו,

אמנם לא אחד שבמב"ם בהלכות כלי המקדש **והעובדים בו**, בבואו לדבר בעניין זרע לוי כמעט ואין התייחסות לעבודת הלויים מעבר לשירה וזמרה, **אבל!!!** כמדומני שעבודת הלויים באמת אין מקומה בספר "עבודה" ברמב"ם, אלא אדרבה... לספר "זרעים"!!!

כי שבט הלוי אמנם מופקד על עבודת הקרבנות אבל לא מדין "עבודה" אלא מדין "חיל ה'"!!! כמו שיש שמיטה לה, ויובל לה, כך יש חיל ה', ולכן שם בסוף הלכות שמיטה ויובל, לאחר שהרמב"ם מפרט את שנת שמיטה המקודשת, והיובל המקודש, שם הרמב"ם רואה להזכיר את שבט הלוי "שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים... והם חיל ה' שנא': ברח' ה' חילו" כלומר: באמת אין משימה מוגדרת שמוטלת על הלוי, (בניגוד לכהן שיש לו כ"ד עבודות מסוימות) אלא הלוי הוא חיל ה'!! והוא עומד על עמוד דרך ומוכן לכל אשר יתבקש בעבודת ה', וממילא הכל נופל על כתפיו... (ועדיין צ"ע בדברי הרמב"ם) ומש"כ שפתחיה היה משבט בנימין, ופנחס המלביש היה כהן, וגביני כרוז היה כהן, זה אינו קשה לי כלל, דודאי לכל עניין היו בוחרים את האומנים המתאימים, (ולפעמים הם היו אפילו נכרים) וכשלא היה שבעי רצון מבית אבטינס, הביאו תחתם אומנים מאלכסנדריה של מצרים, ופשיטא שאחיה שהיה ממונה על חולי מעיים, לא היה כהן ולא לוי אלא רופא!!! וגביני היא כרוז רק בגלל שהיה לו קול אדיר שנשמע י' פרסאות ואפילו היה גר היו שוכרים אותו והא "כל פועל ה' למענהו",

כל הגידון הוא: מי אחראי עליהם?? מי הוא זה מקבל ההחלטות שלא יתצרה לאומנים של אלכסנדריה ויחליט להחזיר את בית אבטינס ולכפול להם שכרם?? זה מקומם של הלויים...

עד כאן במאמר המוסגר...

אבל!! על זאת בעיקר באתי!!!! מה שהוסיף בהערה שכל מה שנכתב בדה"י שהלויים היו עושים... כל זה לא היה בדיוק, אלא שכך נהגו... וגופא דעובדא הכי הוה שבאותה שעה מינו את הלויים אבל אין בזה הוראה לדורות, **מה אני מסכים כלל!!!!** שהרי יש הרבה הרבה גופי הלכות דגמרין לדורות מילפוטא דמקראות אלו, ואציגה נא עמך מקצת מהם: א. כל דיני שמירה במקדש דבעינן כ"א שומרים בכ"א מקומות, ילפינן לה מדכתיב בדה"י "למזרח, הלויים ששה לצפונה ליום ארבעה וגו' (תמיד כז). חזינן להדיא שמקראות אלו נאמרו לדורות ולא אמרין שכך נהגו באותו זמן... ב. הא דאין פותחין מז' אמרכלין ושלושה גזברים במקדש גם זה יליף לה בירושלמי: מהא דכתיב "ויחיאל ועזיהו ונחח ועשאהל וגו' (שקלים יד:) משמע דאפילו שאלו שנקבו בשמותם בודאי מיירי באנשים שינהגו באותה שעה, אבל כיון דכתיבי בקרא גמרין מיניה לדורות שכך הוא צורת ואופן המינוי. ג. באופן כללי כל דיני השירה על כל פרטיהם, האם עיקר שירה בכלי או בפה ילפינן ממקראות בדברי הימים, ויאימר חזקיהו להעלות העולה למזבח, ובעת החל העולה... ויהי כאחד למחצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד" (עין סוכה נא). וגם המנין המסוים של מאה עשרים כינורות ולא יותר, ילפינן מ"עממה הכהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות" ואחד על הצלצל ילפינן מ"אסף במצליים"... בדורו של דוד, עכ"פ חזינן להדיא שכל הפסוקים הנכתבים בדברי הימים והשמות המפורטים שם, אינם "דברי הימים למלכי מדי ופרס" אלא גופי תורה גמורים ד"**ילפינן** מדברי קבלה"!!! (אמנם ביבמות פו: משמע שבתחילה היו שופטים לויים ועכשיו מישראל, אבל זה רק בייחס לשוטרים וגם זה אינו קושיה ואכמ"ל...)

ואם אכן כך, וכיון שאכן כך, לא נותר לי אלא להיות "תנא כי רוכלא" ליחשיב ולייזל, ולמשוך בשבט סופר ואציגה נא עמך **מקצת!!!!** מקצת מהמקראות עצמם כמות שהם "אשורית על הספר ובדיו", ללא שינוי וללא הוספה... לא מדובר כאן באוקימטא בגמ', ולא ברייתא דתני לה רב אושעיה, חסורי מחסרא במתניתין, אלא פסוקים מפורשים שאין אפשרות להימלט מהם, "אלה בני לוי... עושה המלאכה לעבודת בית ה'... כי מעמדם ליד בני אהרן לעבודת בית ה' על החצרות ועל הלשכות ועל טהרת לכל קודש ומעשה עבודת בית האלוקים, וללחם המערכת, ולסולת למנחה ולרקיץ המצות ולמחבת ולמורבכת ולכל משרה ומידה....." כאן נמחק... אני מצידי טרחתו והעתקתי בהערה זו יותר מארבעים פסוקים מפורים בכל דברי הימים ומקצת בעזרא נחמיה... אבל לאחר שכתבתי כל זה, ביקש ממני פורח הגיליון שאניח להם לישראל... ולא אלאה אותם בכ"כ הרבה פסוקים... לא כ"כ הבנתי למה... אבל כנראה שיש כאלו שחוששים לשיטת רבי נחמיה דגורו שלא לקרות בכתובים בשבת גם שלא בזמן (ובמקום) ביהמ"ד דגורין אטו שטרי הדיוטות, אז נאלצתי לצאת ולחפש מקורות יותר "מוסמכים" ומוכרים לשפה המדוברת

ומצאתי חלופת מכתבים במלחמתה של תורה (גליון זה עמ' ט"ו) ממרן ר' חיים קנייבסקי שליט"א (שאמנם ב"דרך חכמה" לא הזכיר זה, אבל דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר) הובא בספר "משנת חיים" פרשת בהעלותך: וז"ל שם: "ומה שהיו הלויים צריכים ללמוד ה' שנים משום שהרבה עבודות היו ללויים וצריכים ללמוד ה' שנים, וכן משמע בגמ' דקאמר 'שאני הלכות עבודה דתקיפין' ואח"כ כתב שם: "...מלבד הג' עבודות היו עושים הלויים כל העבודות שכשרין בור כדי לסייע לכהנים כדכתיב ב' במדבר 'הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן ובניו ושרתו אותו, והיו שוחטין את הקרבנות, ומפשיטין ומנתחין, ומכבדין את העזרה כמח"כ רש"י בערכין יג: ומוציאין את הטומאה כמ"ש בעירובין קה. וכן כל העבודות שכשרין בהן אף אלו שהיה דרכן בכהנים, היו מסייעים לויים ועושין כשהכהנים נדחקין, ודבר פשוט שהיו צריכין ללמוד כל דיני שחיטה והפשט וניתוח ושאר הדברים שהיו עושין, ורש"י נקט כמה מהדברים הפשוטים לדוגמא..." וסיים שם בהערה נחוזה ללויים: "לימוד הלויים בשחיטה ובהפשט הוא כמו כל לימוד הלויים **שהתורה חייבה ללמוד ה' שנים ולפני שלמד אין ראוי ליכנס לעבודה כלל...** יעו"ש... עד כאן דברי רבינו שליט"א בתורה שבעל פה...

עכ"פ אני על משמרת אעמודה, דגם לסוברים כשיטת רבי נחמיה שאסור לקרות בכתובים בשבת, כו"ע מודו דבמוצאי שבת כבר מותר לקרות בכתובים, ולכה"פ "נצרך לפסוק מביא וקורא בו" אזי לכה"פ אציג לפניך מראי מקומות מדברי הימים שמי שיעיין בהם יזוה שכן מדובר במקראות גמורים שא"א להימלט מקיומם, דברי הימים א' ט, מפסוק י"ד ועד ל"ג, שם פרק כ"ג מפסוק כ"ד ועד ל"ב, שם פרק כ"ו מפסוק י"ד ועד כ"ט, (עין שם כ"ט ח) ובדה"ב פרק כ"ט כולו, ובפרק ל"א מפסוק י"א ועד ט"ו ובפרק ל"ד מפסוק ט' עד י"ד, ובפרק ל"ה מפסוק ג' עד ט"ו... עד כאן ספר דברי הימים, אבל אין צריך לומר שיש גם פרשיות מפורשות בתורה והוא דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו: עיין במדבר פ"ג פסוקים ה'-י, ופי"ח פסוקים א'-ח, וכו"א-כ"ד, ודברים י', ח-ט, ולמעין שם ברש"י, כמו כן עיין בנצי"ב בהעמק דבר, והמלבי"ם בהתורה והמצווה לאורך כל פסוקים אלו, ותמצא שזה כל העניין שם לאורך כל הדרך) **מי יכול להתעלם מפסוקים מפורשים אלו??**

עמודו עמודו עמודו בחי' ה' הלויים חזקו!!! יקוים בכס מה שנאמר "לא זו משם עד שהביאו ספר תורה, ודברי הימים" וימצא כתוב מפורש יוצא כדבריו!!! לא השארתי בפניך אפילו עלה תאנה שתוכל להתחבאות ממילוי תפקידך, **לא תוכל לומר "לא ידעתי"!!!!**

עמוד עמוד עמוד בני לוי... התאספו, מי לה' אלי... הברו נושא כלי ה'... התנערו מעפר,

ישעיה כבר מוכיח אתכם- "משא גיא חזיון- מה לך איפה כי עליית כולך לגאות" בגוברי המקדש עסקינן שעלו לגג ההיכל ומפתחות העזרה בידם ואמרו: הואיל ולא זכינו להיות גזברים נאמנים לפניך, הרי המפתחות מסורים בידך, וישעיה מוכיח אותם על כך!! למה זרקתם את המפתחות?? למה נטשתם את תפקידם וברחתם מהאחריות??

לא נותר לנו הישראליים אלא לפנות אליכם בימי בין המצרים בכלל ובתקופה מטלטלת זו בפרט... אחינו הלויים העומדים בגג העזרה: האיר פני כל המזרח!!!! אור חדש על ציון תאיר... רדו כבר מהגאות... חזירו ליטול את מפתחות העזרה ותקחו אחריות על כלל ישראל... ממתנינים אנו לכם יחד כבר בפקידה השלישית על "נהר אהוזה", (עיין עזרא ח' ט"ו) ומשתוקקים כבר לזכות לתת לכם "מעשר ראשון" כי **שכר הוא לכם** חלף עבודתכם באוהל מועד... ברצוני לזעזע, לטלטל, לנער, להקניט, ובעיקר: לזכות כבר לתת את המילגה המקורית לאברך המקורי ולא רק ל--**לא** שבט לוי בלבד ודו"ק... ממתין למשוב בכליון עיניים... ממתין לעשרה לויים חלוצים שיסכימו להתמסר לעניין זה... בברכת:

ג.ב. אם כבר קבלתי במה, ועסקתי בספר דברי הימים, אני רוצה לסיים בפסוק קצת "מחשד" ומלחין בדברי הימים (א. י"ב) "ויועץ דוד עם שרי האלפים... ויאמר דוד לכל קהל ישראל אם עליכם טוב ומן ה' אלוקינו נפרצה נשלחה... ונסבה את ארון האלוקים אלינו כי לא דרשנוהו", כתוב כאן את המילה "נפרצה"!!! אומר רש"י במקום: **נפרצה אותה גדר שהיתה גדרה עד עתה שלא דרש שום אדם** לאלקים ונשלחה על אחינו הנשארם משום כבוד הארון כתוב כאן: שהיה מין גדר גדרה!!! מין השתקה כו... שלא... לא דורשים את ארון ברית ה'... ש... שקט... לא מדברים על זה... מי שמדבר על זה... הוא מערער יציבות, ודוד מציע לעשות מין הפיכה צבאית, ולהעזי כן לפרוץ את הגדר הזו... מה... מה הפשט בזה??

נשמע שיש איזה מין רתיעה "תורנית" כביכול מלדרוש את ארון ברית ה'... מה? מה זה??

אשמח לשמוע חוות דעת...

הרב שמואל פולק

בולל הגר"א - ח"פה

מלחמתה של תורה

בבאורי כלים בפרק ט"ז סוף משנה ז', על האמור במשנה לגבי פשוטי כלי עץ עור, עצם, בגד שק קצת קשים, אשר אין להם בית קיבול. "זה הכלל אמר רבי יוסי כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור" ופסקה הר"מ בהלכות כלים פ"ד.

הובא מה שהחזו"א מצדד בסוף סימן כ"א שהדין של רבי יוסי שפשוטי כלי עץ המשמשים את הכלי גם שלא בשעת מלאכה מקבלים טומאה, זה דוקא בזמן הנחתם על גבי הכלי או ביחד עם הכלי, הגם שאינם מחוברים מ"מ יש להם חשיבות לקבלת טומאה, לעומת זאת כשהם נפרדים אינם מקבלים טומאה.

ונתקשינו במשנה, שבאו"ח סימן תרכ"ט בהלכות של הדברים הפוסלים בסכך בסוכות לא הוזכר הדין הזה, ומדוע הושמט. והנה ראה שם במ"ב ס"ק י' הוזכר האופן של כלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר, וכן בשער הציון שם בס"ק ב' שפשוט המשמש אדם ומשמשיו מקבלים טומאה וממילא פסולים לסיכוך. וראה שם בהמשך הסימן אופן של פשוט המקבל טומאה מן התורה מחמת שעשוי למדרס ולשכיבה יעו"ש. אבל הדין הזה של משמש משמשי אדם בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה לא הוזכר.

והשאלה היא, האם נאמר שמה שלא הוזכר הוא מחמת שהמ"ב סבר בדברי החזו"א הנוכרים שכל הקבלת טומאה של פשוט זה הוא רק כאשר הוא מונח עם הכלי, ואם כן כאשר באים לסכך עמו והוא נפרד אין בו חסרון.

או שנאמר לאידך גיסא, שהרי הוזכר שם בחזו"א שיטת הגר"א שאף כאשר הכיסוי איננו עם הכלי יש בו קבלת טומאה, וגם יש לציין שכל הלשון של הברטנורא במשנתנו בהסבר דברי רבי יוסי מופיעים כבר בדברי הר"ש כתב יד על המשנה עם תוספת קטנה, שהר"ש כתב, "וחשיב ככלי גופיה לקבל טומאה אע"פ שאינו מחובר בו כיון שהוא תמיד עליו", והרע"ב כתב, "וחשיב ככלי גופיה לקבל טומאה אפילו בזמן שאינו מחובר בו כיון שרגיל להיות תמיד עליו". משמע שבא לומר שאף כאשר אינו עליו היה זה ככלי. אם כן להגר"א והרע"ב הרי זה כלי כל הזמן. וא"כ שמה המ"ב לא הוזכר את הדין הזה לפי שזו משנה, ואינו צריך להביא משניות מפורשות.

ויש מקום עיון לצד שלישי שמה נזכר לומר שגם אם הכיסוי נחשב כלי גם כאשר אינו מונח עליו,מ"מ כאשר מסככים בו ויהיה מוקצה למצותו אין לו קשר לכלי ויהיה טהור. והגם שדבר שקיבל טומאה בעבר אמרו רבנן שאין מסככים בו, אכן יעיון שם במ"ב שאם קבלת הטומאה היא רק מדרבנן הדין שונה.

לכבוד מערכת אהלי טהרות

הערה גדולה בענין שיעור כביצה לכמה דינים

(א) תנן פ"ז מ"ז כביצה שאמרו הכל לפי דעתו של רואה ובגליון 30 הובא מהגר"ב שרייבר שליט"א דהרמב"ם השמיט דבר זה משום דבזמנו כבר החלו להתקטן הביצים ואין לנו רואה יותר כיון שהשיעורים נקבעים לפי מה שהיה קודם שהתקטנו,

ויש לדון טובא בתירוץו מש"כ דהשיעורים נקבעים לפי מה שהיה קודם שהתקטנו, דהא מבואר בחזו"א דמעיה"ד כל מה שמגדילים הביצים הוא רק בדברים שנמסרו לדונם לפי מדת סאה [שמשתערים לפי האגודלים שלא נתקטנו], אבל בלא זה הדר דינא שמשערין בבינוני של אותו זמן, ועפ"י כתב הקה"י בפסחים ס"י מג' לבאר דברי הגר"ח מוואלוז'ין לגבי שיעור כזית שמשערין לפי כזית של זמנינו דשיעור כזית לא נמסר לשערור לפי אגודלים,

והנה מבואר בעירובין פג. דחלוק שיעור כביצה לטו"א משיעור כביצה לפי חשבון של מידת סאה,דכביצה לפי מדת סאה הוא כביצה עם קליפה, וכביצה לטו"א הוא בלי קליפה], וכן פסק הרמב"ם פ"ד מטו"א ה"א], ונמצא לפ"ז דשיעור כביצה לטו"א לא נשתער לפי חשבון מדת סאה, ומעולם לא נמסר שיעורו לפי האגודלים, והדר דינא שיהיה לפי דעתו של רואה כל דור לפי זמנו, ושיעור כביצה לטו"א הוא לפי ביצים של זמנינו.

ומש"כ שהר"מ השמיט ד"ז, הנה עיקר שעור בינוני בכביצה כתב הר"מ בח"י שבת פ"ח ה"ה וז"ל וביצה שאמרו בכל מקום היא ביצה בינונית של תרגולין, אלא דקשה למה לא הוזכר הר"מ דהוא לפי דעתו של רואה, ונראה דא"י קושיא דהא גם במתניתין לגבי כזית לא הוזכר שהוא לפי דעתו של רואה. דהוא דבר פשוט דכשמוכרים כזית בינוני היינו לפי דעתו של רואה, דאחרת אין לדבר סוף,ורק כלפי מה שהחמיר ר' יהודה לשער לפי גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות אמר לו ר' יוסי וכי מי מודיעני כו' אלא הכל לפי דעתו של רואה [והיינו גם הגדולה והקטנה]. והר"מ פסק כר"י"ס וכתב סתמא בבינוני ומתפרש דהוא לפי דעתו של רואה וז"פ, [מיהו הא קשה דהשמיט הר"מ לגבי שיעור שעורה וכעדשה דהוא בבינוני וצ"ע].

(ב) ובהא דתנן כביצה שאמרו כו' ע"י ר"ש ור"מ דהיינו לענין טו"א, והמשנ"א הוסיף בזה זימון] והיינו

אבל בפשוטו אינו כן שהרי מבואר בסוכה דף י"ג שאם מסכך עם ידות האוכלים הדיבור אינו מוציא את הידות מתורת אוכל עד שיעשה מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך ע"י דישה, לפי שמחשבה אינה מוציאה מידי מעשה. וא"כ גם כאן הסיכוך לא יוציא מידי תורת כיסוי כלי.

ואומנם תמיד מובא בגמרא את הדין הזה של המשנה במסכתין סוף פרק כ"ה שמחשבה אינה מבטלת תורת קבלת טומאה, על דינים דאורייתא, ואילו כאן עוסקים אנו בדרבנן, ואולי בדרבנן מסתכלים מה מצבו של הכלי עכשיו. אבל השאלה האם יש מקור לכך לחלק בזה.[ואולי יכתבו על זה בהמשך המסכת].

והנה לכאורה יש מקור לחלק בזה בדברי החזו"א הנוכרים שצייד שדין כיסוי כלי הוא דוקא כאשר הכיסוי עם הכלי, ויש להקשות מ"מ איך תרד התורת קבלת טומאה מבלי שינוי מעשה, ולכאורה רואים מזה שבדרבנן זה שונה.

אמנם באמת אינו דומה, לפי ששם בדברי החזו"א הכלי נעשה מראש בתכנית הזאת שהרבה פעמים יש רגעים שאיננו על הכלי, לכן לא צריך שינוי מעשה. לעומת זאת בסברא החדשה הזו שהכיסוי יופקע מתורת קבלת טומאה לפי שהוקצה למצות סוכה, הרי לא היתה כזאת תכנית בעת עשיית הכלי.

וזאת ועוד, שיתכן שהחזו"א סבר לפי הציוד שהקבלת טומאה היא דוקא כשזה מונח עם הכלי, שזה משום שנחשב חיבור מסויים, ולכשנטמא זה נטמא זה. לעומת זאת בדברי הגר"א והרע"ב שהכיסוי טמא גם כשאינו על הכלי, הרי זה מחמת חשיבות של הכיסוי, ולכשנטמא זה לא נטמא זה, ואם כן הענינים אינם קשורים ואם כן אין מקור לומר שקבלת הטומאה יכולה להפקע כשמוסכך עם הכיסוי. ובפרט שאם היינו אומרים כחידוש הזה היה יוצא שאם ירצה לסכך בפשוט שטומאתו מדרבנן ויחדנו לסכך שמענה יהיה משמש עם הקרקע במבנה הסוכה זה יוכשר.

עוד זאת יש לציין שבגליונות האחרונים הובא מפי השמועה לגבי קרשים וביניהם ניירות שהחזו"א לא היקל לנסרם לסכך בהם הגם שמתחילה כל הקבלת טומאה היה רק מדרבנן. ולפי זה כיסוי כלים המשמש גם שלא בשעת מלאכה א"א יהיה לסכך עם זה היות זה קיבל טומאה בעבר, וגם משום שזה עתיד לקבל טומאה בעתיד. ולענין בדיעבד שגבר סיכך בזה צ"ע בהלכות סוכה אם עדיף להחליף את הסכך למרות הקצאתו למצוה או להרבות בסכך כשר למרות שכבר היה צלתה מרובה מחמתה, ופעמים זה נוגע לשלום בית.

סוף דבר, נשאתר הקושיא מדוע דין המשנה של משמש שלא בשעת מלאכה, לא מופיע בהלכה ונשמח להארת עינים בזה.

כביד ובמורא הרב אלעזר סוקולובסקי

חיוב ברכהמ"ז בכביצה ברכות מט:],ולחמץ ובשר קדש בסופ"ג דפסחים]לענין החיוב לחזור כדי לבערם], וכן סופ"ב דסוכה לגבי שיעור איסור אכילה מחוץ לסוכה, ושם בפ"ג לענין שיעור אתרוג הקטן, וצריך לברר בכולהו אם היינו כביצה עם קליפתה או בלי קליפתה, והנה בסופ"ג דפסחים מבואר דטעמא דמ"ד דחיוב חזרה לבעור חמץ ובשר קודש בכביצה דהוא כטומאתו, מה טומאתו בכביצה אף חזרתו בכביצה, וא"כ הוא כביצה בלא קליפתה, ושם בגמ' משוה שיעור זה לענין כביצה לברכהמ"ז ולמדנו דגם בזה הוא כביצה בלא קליפתה,וא"כ יש ללמוד דגם כביצה לחיוב סוכה הוא בלא קליפתה דהא אמרינן בסוכה כו: בעובדא דר' צדוק דנטל אוכל פחות מכביצה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו, ומבואר דזה שוה לשיעור כביצה של ברכהמ"ז, [וראיתי במשנ"ב דרשו בס' תרלת הערה 16 שכ"כ בשם הגרא"ח נאה], ולגבי אתרוג צריך ביור. והנה לפמשכ"ל דכביצה בלא קליפתה לא נשתער לפי מדת סאה אזי הדין נותן בכל הדינים הנ"ל דמעיה"ד נצטרך לחוש לדון לפי ביצים של זמנינו, והחת"ס בתשובה כתב להקל באתרוג לשער לפי ביצים של זמנינו יעו"ש טעמו, והחזו"א בעוקצין חלק עליו וכתב דצריך שיהיה האתרוג גדול כשני ביצים של זמנינו, ולכא"ו אם שיעור אתרוג הוא כביצה בלא קליפתה הרי שפיר יתכן דיש לשער לפי ביצים של זמנינו וכמש"כ, וכפה"ג היה פשוט להם (וכ"ה סתימת דבריהם)דמשערים בכביצה עם קליפתה דזה סתם ביצה.

(ג) ויש להקשות קוש'י גדולה ברמב"ן שבת טו. (הביאו הגרא"ג שליט"א) גבי הא דס"ל לשמאי דשיעור חיוב חלה הוא בקב כתב בשם ר"ת וז"ל דכיון דכתיב בחלה תרימו תרומתכם פירוש ותנתן להן וק"ל שיעור אוכלין בכביצה פחות מכאן אינה חלה ולא מיקיימא ביה מצות נתינה, ושמאי אזיל בתר דעתו של בעה"ב שהוא מפרש אחד מוכד' נמצא שהוא מפרש מקב כביצה כו', ומש"כ שיעור אוכלין בכביצה היינו לגבי טו"א וכמש"כ הגרא"ג, וצע"ג דא"כ לא שוו שיעוריהו דהא אחד מוכד' מקב הוא כביצה וקליפתה, והא דק"ל שיעור אוכלין בכביצה הוא כביצה בלי קליפתה, ואי"ז אחד מוכד' בקב [ודעת הגר"א דההפרש ביניהם הוא שליש ביצה], וצע"ג, ולחומר הקוש'י אולי י"ל דשמאי והלל ע"כ ס"ל כר"ג ור' דוסא דשיעור כביצה גם לטו"א הוא כביצה עם קליפתה ודלא כהלכתא וזה דוחק וצ"ע.

לו טבילה. וזה דלא כפי שמוכח בגמ' חולין קכא [כפי שנתבאר בס"ד באורך בגליון 29] כבר הביא הרמ"ש הלוי פישל בגליון 10 מש"כ החזו"א בזה. ואולי אפשר ליישב זה בעוד דרך, דהנה כל קליפה של פרי מקבלת טומאה מדין שומר. והיינו שהתוך הוא העיקר, והשומר נטפל אליו. והנה כאשר באים להשתמש בקירוייה עבור שימושי כלי, אפשר שההפך הוא הנכון שהקליפה היא העיקר והתוך הנאכל נטפל לקליפה, והקליפה עצמה מעולם לא היתה אוכל אלא טפלה לאוכל. וע"כ ממנה לא פרח שם העץ מעולם שהרי לא נשתנה מהות חומרה. וממילא שייך להחשיב הקרויה הרב חיים פרץ ברמן כולל מורשה ודעת ככלי גמור.

מיוחדם לכך, וכ' בפמ"ג דטעמן משום דקרוי לטומאה א"צ ייחוד וכמו פשתן שנידק וניפץ. ולכא"ו יוצא נפק"מ בין הט"ז והמג"א מהו שיעור רוחב קצת שאמרו בדף של נחתומין דלט"ז אם רחב פחות מד' לא מקרי רחב, אבל למג"א מוכח דגם פחות מד' נקרא רחב.

הרב י.א. קרסניצקי

מח"ס בית בן דוד בהל' רבית

תגן פ"י מט"ו העושה כלי קיבול מכל מקום טמא, וכו', העושה כים מעור המצה ומן הנייר טמא, והר"ש ביאר דאף דברייתא בתו"כ פ' שמיני יכול אף עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהן מלאכה ת"ל וכל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור החיפה שלא נעשו בהן מלאכה, דמבואר מזה דעור שאינו מעובד אינו מק"ט, ובמשנה הרי מבואר שגם עור המצה טמא, וכו' הר"ש דכיון שעשה מהן כים, הרי עשה מהן מלאכה, והיינו שאם עשה כלי קיבול, מק"ט אף בעור המצה, והמל"מ פ"ב בהק' דמה צריך קרא למעט עור שלא עשה בו מלאכה, דהרי מ"מ, אם יש לו ב"ק, הוא טמא, ואם אין בו ב"ק, הרי הוא פשוטי כלי עור שאינו מק"ט מדא"ו, ול"צ קרא למיעוטי, והחזו"א א"כ ב"ח ס"ק י' כ' דצריך קרא בעור חמשה על חמשה דראוי לקפל, ולזה צריך קרא שאם אינו מעובד אינו מק"ט, והיינו דהרי התוס' כ' בשבת ס"ג ב' דעור שראוי לקפל טמא, וזה רק בעור חמשה, וביזה מהני מה שראוי לקפל, [דפחות מה' ל"מ מה שראוי לקפל] והוי ב"ק, ולזה צריך קרא למעט דהרי יסוד הדין מזה דהעושה כלי קיבול מ"מ טמא, בעור שאינו מעובד, הוא משום דהב"ק נותן לכלי שם כלי, וזה דוקא בב"ק ממש, ולא בראוי לקפל, דלא חשיב ב"ק לגבי לתת שם כלי אף דהוא נחשב כלי קבלה, לגבי דין 'דומיא דשק', מ"מ ל"ה כב"ק ממש, וזה ילפ' מקרא, ד'אשר יעשה לכל מלאכה' דבאינו מעובד, ל"ה כלי.

ולכאור' יל נפ"מ בניקב כמוציא רמון, דהרי דעת הרמב"ם פ"ז ה"ג דכלי שנעשה מתחילה כמוצ"ר
הוי ב"ק, ורק כלי שנפחת ונפסדה צורתו טהור, דמשום שנפסדה צורתו, ונתבאר בזה, (בגל'
הקודם) דכל ההלכה שניקב כמוצ"ר אינו ב"ק, הוא רק במקום שאין שם כלי, כגון בשבר, אבל לגבי
דין "דומיא דשק" הרי הוי ב"ק, ומשונה רק בשבר כלי נאמר השיעור של מוצ"ר, א"כ נראה שה"ה
נמי בעור שאינו מעובד, אם יהיה בו נקב יותר ממוצ"ר, לא יחול בו תורת כלי כיון שאינו מעובד, ומה
שהוא מקבל [לגבי דומיא דשק] לא מהני, דהלמ"מ דנקב מוצ"ר לא חשיב ב"ק לגבי לתת שם כלי,
ועז"ז צריך קרא ד"יעשה לכל מלאכה", דעור שאינו מעובד אינו כלי אלא ע"י ב"ק. ולא יקשה דאם
אין בו ב"ק גם בעור מעובד טהור, וא"כ מ"צ קרא, דכ"ל דבאמת יש בו קבלה רק הוא יותר ממוצ"ר,
וכיון דגם ביותר ממוצ"ר חשיב כלי קבלה לגבי דין דומיא דשק, לזה צריך קרא דאם אינו מעובד לית
ביה שם כלי ובעי ב"ק ממש.

לכבוד מערכת הגליון הנפלא אחי טהרות

במקדור מלחמתה של תורה (גליון 30* הובא מת"ח יקר שליט"א ששי"כ כו"ר ראשונים שאין טומאה לפשוטי כ"ע הרחבים אפי' מדרבנן, ונ"מ לענין הקרשים שפירקו ממשטחים להובלת נייז שיהיו בשרים לסיכוך לשי' הראשונים הנ"ל, ויש להעיר לכאן' בכז"כ נק' בדבריו, א. כתב שבדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א מבו' דלא ס"ל לטמא בכלי עץ ההרב אפי' מדרבנן, ולא הבנת דלהדיא ברמב"ן וברשב"א בדרך הראשונה ובשו"ת הרשב"א שדף של נחתמיון מק"ט מדרבנן משום משמש משמשי אדם, והיינו שכל פשוט כ"ע העשוי לקבל עליו דברים טמא מדרבנן [ואולי אפי' אינו רחב], וגם בדרך השניה ברשב"א משמש אדם ומשמשי זה רק מדרבנן מ"מ הרי הרשב"א הבין בפשיטות בדרך הראשונה שדף של נחתמיון הוי משמש משמשי אדם בלבד [ולא משמש [אדם] ולא מצינו שחזר בו בדרך השניה מזה, וא"כ מוכח לכאן' שדבר רחב טמא מדרבנן דאל"כ למה דף של נחתמיון טמא, ויל"ע. [וכן בריטב"א לגירסא שלפנינו כ' אם משמשי אדם או משמשי למשמשי, אמנם לכאן' ע"כ א"א לומר כן דמשמשי אדם לחוד מפו' בתו"ז שטהור, ילכאו' הגי' בריטב"א היא משמשי אדם ומשמשי למשמשי, ולפי"ז באמת אין מקור פשוטי כ"ע רחב יק"ט].

ולפי"ז הרי יש גם נפ"מ במה שנתמעט מקרא עוד המצה, לא רק בכלי שמתחילתו נעשה יותר ממוצ"ר אלא גם בכלי עוד שנפחת יותר ממוצ"ר, וכגון חמת שנפחת כמוצ"ר, [אי נימא שפקיעות של שתי זה יותר ממוצ"ר, עי' חזו"א סי' כ"ב סק"א וכ"ג סק"ח שנסתפק בה], דכיון שכלי עוד גם בנפחת ל"ה כשבר כלי, [משום שהוא רך, וראוי למילתא אחרייתא] וליה בעי' קרא דכ"ז בעוד מעובד, משא"כ בעוד המצה, דאין לו שם כל מצ"ע רק מצד הב"ק שלו, אם יפחת יותר ממוצ"ר אינו מק"ט, וכמש"נ.

והנה המושג "א ב"פ" מ"ב הקשה על הדיון שכ' הרמב"ם הנ"ל, דחמת והכפישה שנפחתו אע"פ שבטלו מתורת כלים מצילין, דאם בטלו מתורת כלים, למה מצילין הרי אין להם תורת כלי, ולהציל בצ"פ, צריך שיהיה כלי, והחזו"א בסי' י"ט ס"ק ד' הוסיף להקשות דבר"ש ב"פ מ"ג מבואר דלהציל בצ"פ בעי' שיהיה לו דין כלי לקבלת טומאה, [דכ' בשם הערוך דכלי שאין מק"ט כגון סרידה שאין לה גנים, היינו שאין לה אזנים, דאינה מצלת בצ"פ], וזה דלא כמבואר בתוספתא הנ"ל דאף בנקבו כמזו"ר מצילין, ועוד הקשו הבי' א"ח ס' קנ"ט וט"ז סק"א ומג"א סק"ב, דבתוספתא שהובא בר"ש בידים פ"א מ"ב תניא דהחמת והכפישה אע"פ שפחותין נוטלין מהן לידים, והרי פקע מהן תורת כלי, ודעת הרמב"ם פ"ו מברכות ה"א דאין נוטלים לידים מכלים שנשברו שבירה המטהרת אותם, ולמשנ"ת הוא מיושב, דבאמת לא פקע מהן תורת כלי, דהרי החמת והכפישה הרי הם עשויין מעור, כמש"כ הר"ש בידים פ"א מ"ב, שהם נודות של עור, וכ"ה ברש"י חולין ק"ז, ובכלי עור הרי נתבאר שגם בנפחת כמזו"ר הוי כלי, ומה דאמרו בתוספתא שבטלו מתורת כלים, אין חונת התוספתא שבטלו מתורת כלים לקב"ט, אלא לגבי תוך, [ויותר שנתבאר שע"י התוך גם חל שם כלי וזה מה שאמרו שאין לו התוך, שייכול לתת שם כלי], וכיון ששם כלי עליו לקב"ט, שפיר מציל בצ"פ ונוטלים בו את הידים.

ג. משי"כ להקשות בל' הר"ש שבי' על דף של נחתומין בדבגמ' העמידו: אף' בדף של מתכת, הנה נוסח זה הוא גם בר"ש מכת"י, וכבר עמד בזה הנוב"י יו"ד תנינא סי' ק"ט וכי' שכוונת הר"ש היא שר"א מטתה אף בשל מתכת אבל רבנן אה"נ מטמאים רק בשל מתכת, ועו"ש.

ד. ומש"כ שלטוסחת הרא"ש אין מקור לדין פשוטי כ"ע הרחבים ג"כ צ"ב וכן"ל דזה ברור שמבוי' בדבגמ' שדף של נחתומין מק"ט מדרבנן בשל עץ אלא שהגמ' העמידה במסקנא בשל מתכת מטעם אחר אבל עכ"פ גם של עץ מק"ט, והדבר מפורש ברא"ש בריש כלים (פ"ב מ"א) שפשוטי כ"ע הרחבים מק"ט מדרבנן, ועו"ש, אמנם לכא' הרא"ש ע"כ לא ס"ל שברחב לבד מק"ט דשכתב דין זה שרחב מק"ט מדרבנן כי' שבתו"כ מסמיך ליה אקרא והיינו התו"כ שמצריך משמש אדם ומשמשיו, וא"כ לכא' ע"כ דבענין תריהו גם משמש אדם ומשמשיו וגם רחב אבל רחב לבד טהור, ויול"ע.

בברכה מרובה לעמלי התורה

יג

לכבוד מערכת אהלי טהרה

שיעור צירוף באכילת ובשתיית איסור ובטומאה

ראיתי בגליונכם החשוב {30} שהגאון הגדול ר' איתמר גרבוו שליט"א כתב, ודן שם האם שיעור צירוף דמאכלות אסורות תלוי בשיעור איסור אכילה, וכן דן בשיעור צירוף לגבי טומאה ומביא מהגמ' יומא דהשיעור צירוף תלוי לפי גודל שיעורו. ולענ"ד יש לדון במה שהביא מהמהר"ם שיק דהוכיח מהגמ' יומא, דשיעור צירוף של אכילה תלוי בגודל שיעור האכילה.

והנה ביומא דף פ' ע"ב איתא, מתקף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס, וכותבת בכדי אכילת פרס א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בטפי מהכי לא לא מיתבא דעת' מתקף לה רבא חצי פרס בכדי אכילת פרס, א"ל רב פפא הנח לטומאות גוויה דלאו דאורייתא וע"ב. מבואר מהגמ' דאם שיעור כותבת לא היה מצד יתובי דעת', או אם טומאת גויה היה מדאורייתא היה הצירוף יותר מכדי אכילת פרס, וכן מבואר מרבא שהקשה .

והרמב"ם בפרק י"ד מהל' מאכלות אסורות ה"ט כתב, וכן השוטה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאוו מעט מעט, או ששתה מן הדם מעט מעט, אם שהה מתחילה ועד סוף כדי שתיית רביעית מצטרפין, ואם לאו אין מצטרפין .

והקשה הרדב"ז והמ"מ בפ"ד מהל' שביית העשור, דאיתא בכריתות דף י"ג כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה בכדי אכילת פרס, כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחילת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה בכדי אכילת פרס מצטרפין, יותר מכאן אין מצטרפין. וכן פסק הרמב"ם בפרק ח' מהל' שאר אבות הטומאות ה"א. ומ"ש צירוף שתיית משקין אסורים שהם ברביעית.

ותי' הרדב"ז דטעם החילוק הוא דבמאכלות אסורות חיובו הוא על הנאת הגרון, ועל כן אינו חייב אלא אם שותה בכדי שתיית רביעית, דאם הפסיק יותר עברה הנאה ראשונה ואין לו הנאה מרביעית כאחד, ואילו באכילה משך הנאה בכדי אכילת פרס , אבל טומאת הגויה על ידי שתיית משקין טמאים אינה משום הנאת הגרון, אלא הוא טמא משום שיש במעיו משקין טמאים, ועד שיעור של שתיית פרס עדיין שתיה הראשונה קיימת במעיו ומצטרפת לשתייה שניה, ולאחר מכן כבר נבלעו המשקין בגופו עיי"ש. וכן תי' הרדב"ז והר"ן קורקוס בפרק י' מהל' תרומות ה"ג .

ולפי"ז יש לעיין, דמבואר בהגמ' ביומא, דאם שיעור כותבת לא היה מצד יתובי דעת' רק מצד דיני שיעורין היה צירוף השיעור צריך להיות יותר מכדי א"פ, הא יותר מכדי אכילת פרס הוא לא נהנה כמבואר בהר"ן קורקוס, וא"כ לא שייך צירוף יותר מכדי א"פ, וכן קשה דמוכח דאם טומאת גויה היה מדאורייתא הצירוף שיעור היה יותר מכדי אכילת פרס, הא לפי הרדב"ז והר"ן קורקוס ביותר משיעור פרס המשקה נבלע באברים ואינו מצטרף, וא"כ מה נפ"מ אם טומאת גויה הוא מדרבנן או

ביסוד דין טהרה של בריות הים ודין בריה דיבשה וים כאחת.

במדור דברי חכמים (גליון 31) הובא מהגרא"ג שליט"א בביאור דברי הרמב"ם בפיהמ"ש (פי"ז מי"ג) דאין טומאת נבילה בבריות הים לפי שלא חייב ה' טומאה על דבר מימי' "דכונת הרמב"ם דפרשת נבילה" קאי דוקא בבהמה וחיה ועוף טהור. ודגים אין בהם שם נבילה. וממרן הגר"ן לנדו השיג על הדברים "בלשון הרמב"ם נאמר ענין אחר".

ויש לדון ביסוד הענין, כתב הרמב"ם (פ"א כלים ה"ג) כלים העשויין מעצמות חיה שבים ומעורה טהורים כל שבים טהור אף האורג בגד מצמר הגדל בים אינו מקבל טומאה שנאמר או בגד או עור מפי השמועה למדו מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ' ותמוה דהרמב"ם פתח שנתמעט כלי שעשוי מעצמות חיה שבים. והביא מקור שדורשים מיעוט שעור של חיה שבים לא מוק"ט. ואכתי מגלן דכלי מעצמות חיה שבים נטהר. ובפיהמ"ש (פרק י' מ"א) כתב שהמיעוט על כלי מעצמות דג. הוא מפסוק "מעשה עיזים" שדוקא כלי עצם שדומה לעיזים ולא כלי מעצם דג.

ועוד קשה דהרמב"ם פירש על המשנה בכלים (פ"ז מ"ג) כל שבים טהור. דהכוונה שנתמעט אף טומאת נבילה מבריות שבים וכתב "לפי שלא חייב טומאה על דבר מימי" והקשה הגרא"ג שליט"א מה המקור למעט טומאת נבילות. הרי כל הילפותא קאי על עושה כלים . מעורות של ים ומגלן למעט טומאת נבילות. עוד קשה דהרמב"ם (פ"ו מטומאת מת ה"א) כתב "וכן ידוקה שעל פני המים וכיוצא בה שכל שבים טהור כמו שיתבאר בהלכות כלים" ומדוע מהמיעוט שעור הדג התמעט אפשר למעט כלי מירוקה דהתם דומה לכלי עץ ואינו עשוי מעורות.

ובפשוטו מבואר דדעת הרמב"ם דאחר שיש ילפותות למעט גם עור של דג וגם כלי מעצם של דג. מפרשים שאינו חסרון במין עור או עצם, אלא דנתגלה שסיבת הטהרה אף שזהו עשוי מחומר חשוב ומשובח.

והטעם שטהור דיש הלכה שלא חלה טומאה על דבר של ים והכל הלכה אחת. ומחדש הרמב"ם שלא רק קבלת טומאה של כלי נתמעט אלא אף טומאה עצמית כגון נבילה נתמעט. ואין טעם שכלי מעור ועצמות דג טהור משום שאינו כלי חשוב, וסובר הרמב"ם דבאמת הוא כלי חשוב. אלא נתחדש שלא יכול לחול טומאה בו.ולכן אף טומאת נבילה לא קיימת בו.

ומצינו במשנה בנגעים (פ"א מ"א) עורות הים אינן מטמאים בנגעים חבר להם מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר שמק"ט טמא.

וכתב הרמב"ם בפיהמ"ש דאיכא דרשה לפשתים וצמר או בעור. מה פשתים וצמר מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ ופירש שבעלי חיים אינם מתקיימים אלא מן הצומח.וכבר ביארונו בפרק י"ז כלים שכל שבים טהור. ולכן גם בפיהמ"ש בכלים (פי"ז מי"ג) כתב שבעל חי שבים שמת אינו מטמא. ומבואר דפרש במתניתין דנתחדש שאין חל טומאה בדבר שבים. ומופקע מכל הטומאות. ואין כוונת הפסוק שלא חל שם כלי. ולכן אף טומאת נבילה וטומאת בגד המנוגע הכל נתמעט. ויתכן שהמקור לזה מהדרשה שנתמעט מטומאת נגעי בגדים עור של ים . והרי טומאת נגעים זהו טומאה עצמית ולא מק"ט מאחרים. וזה הגילוי שהדין טהרה חל אף לגבי טומאת נבילה. שאף טומאה עצמית לא חלה.

אבל הכל הלכה אחת שזהו כלי חשוב אף שנעשה מעור ועצמות דג. אלא התורה מיהרה שלא יחול

מדאורייתא וצע"ג

ולפי"ד צ"ל דהרמב"ם לא נקט כהגמ' ביומא, דצירוף שיעור תלוי בגודל שיעור האכילה, רק דזה הלל"מ דבאכילה שיעורו הוא בכדי אכילת פרס, ובשתי' הוא בכדי רביעית, וגם בטומאת גויה שיעורו הוא בכדי רביעית וכל אחד מטעמו, ובההוא הלל"מ מבואר דלא כהגמ' ביומא.

וכן מבואר בפוסקים דהפליתי סי' ק"ד {סק"ד}כתב, דבאכילת שרצים המטמאין ששיעור האיסור הוא בכעדשה כשיעור שמטמאין, מ"מ צירוף האכילה בכא"פ, ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רל"ד הקשה עליו, מהגמ' ביומא דשיעור צירוף תלוי בשיעור אכילה, א"כ כעדשה הוא פחות מכזית וצריך להיות צירוף פחות מכדא"פ עיי"ש. אבל למעשה כן נקטת הפלית'.

וכדברי הפליתי מבואר כן בהרמב"ם פרק ה' מהל' נזירות ה"ה שכתב, דנזיר ששרה פתו ביין אם היה בו רביעית בכא"פ ואכל כדי פרס לוקה, אע"פ ששיעור האיסור הוא ברביעית, וברביעית שתיה דעת הרמב"ם דהצירוף כדי שתיית רביעית.

וכ"כ הבכורי יעקב סי' תרל"ט {ס"ק י"ג}, דאסור לאכול אכילת כביצה חוץ לסוכה תוך כדי א"פ עיי"ש. וכ"כ הכף החיים סי' קנ"ח {סק"ט}, לענין נטילת ידיים דבעי אכילת כביצה תוך כדי אכילת פרס, ואם אין אוכל כביצה כא"פ אין מברך עיי"ש.

המל"מ בפ"ג מהל' ברכות ה"ב מביא ראי' מהרמב"ם בפ"ח מהל' אבות הטומאה ה"ב שכתב, אשה שהיתה ראשון לטומאה ומניקה את בנה הרי הבן טהור ולא גזרו עליו טומאה, שאפילו תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחילה ועד סוף יותר מכדי א"פ, שהרי אינו יונק בבת אחת ע"כ. מבואר מהרמב"ם שאפילו שהדרך של יניקה שהוא דרך שתייתו הוא בכך, אפ"ה אמרו שאם יש מתחילה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס אינו מצטרף, ה"ה כששותה קאווי"י אע"פ שהדרך שתייה של קאווי"י הוא יותר מכדי א"פ אינו מצטרף, עיי"ש שהאריך.

והנה לפי המבואר בהרדב"ז והר"ן קורקוס נדחית ראית המל"מ מהרמב"ם, דצירוף של שתייה וצירוף של טומאת גויה הם שני דינים נפרדים דבטומאת גויה ביותר מכדי א"פ המשקה נבלע בגופו ולכן לא מצטרף, אבל בשתייה זה תלוי בדרך הנאה, ואם שתיית קאווי"י הדרך שתיה הוא יותר מכדי א"פ א"כ נמשכת ההנאה ביותר מכדי א"פ, ולפי"ז י"ל כהסוברים שמביא המל"מ דבשתיית קאווי"י מצטרף יותר מכדי א"פ.

והנה בעצם מש"כ הגאון ר' איתמר גרבוו דשיעור צירוף תלוי בשיעור אכילה, יל"ד דמבואר בהרמב"ם בכמה מקומות דאין שיעור צירוף תלוי בשיעור אכילה ואכמ"ל .

הרב גימפל ליפשיץ

אנטווערפן

טומאה על דברים של הים.

ומה שכתוב בפיהמ"ש (כלים פרק ב' מ"א ופי"ו מ"א) דהמיעוט על כלי מעצמות דג זהו מילפותא ממעשה עיזים היינו דהיום הכל זהו הלכה אחת שאין קיום לטומאה בים.

אומנם יש לחקור במיעוט של עוף האם החסרון שאינו מספיק מין של ארץ דמשום שבכוחו לעוף מפסיק את חבורו לארץ. ואחר שילפינן ממעשה עיזים למעט כלי מעצמות של עוף. אם כן חזינן שאינו נידון כגדל בארץ.

ומצינו פלוגתא דתנאי על כלב הים דר"ע ס"ל דמפני שהוא בורח ליבשה העור שלו טמא. וחכמים חולקים דטהור וכתב הר"ש בכתב יד (משנה י"ג פי"ז) דעופות לר"ע יקבל טומאה דעיקר חנייתן ביבשה. ומבואר דטהרה דעוף משום דלא מתייחס ליבשה. ונקט דטהרה של עוף לחכמים שאינו מתייחס ליבשה.

וצריך לומר שאף שנבילה דעוף טהור מטמאה בבית הבליעה זהו גזיה"כ, אבל באמת עוף הטעם שכלי שנעשה ממנו טהור דכל שאינו שייך ליבשה אין שייך בו טומאות. ולכן כתב הרמב"ם (פ"א כלים ה"ד) יראה לי שכלים העשויים מעור העוף אין מקבלין טומאה כמו עצמותיו. דהתגלה שעוף דמי לבריות שבים. ולכן בין עצם ובין עור שלו טהור. וקשה מדוע כתב החזו"א כלים כ"ג סקי"ג והמשך חכמה (שמיני פי"א פל"ו) דחסרון בעוף משום שנברא מן הרקק. ובפשוטו החסרון שלא קבוע ביבשה. וכן כתב הר"ש דלר"ע שסגי בכלב ים לדונו כבריות של יבשה. דבורח ליבשה גם עוף יטמא. וחכמים סברו שכמו בכלב ים לא סגי להו שבורח ליבשה לכן גם עופות טהורים. ומבואר דאין הטהרה של עוף שנברא מרקק. דאם כן נאמר שדוקא כלב ים מטמא ר"ע שנברא מן היבשה וצ"ב.

ולכן סובר הרמב"ם (פ"א מכלים ה"ג) דכלי הנעשה מעור הדג או מעצמותיו אין נטמא בשום טומאה מן הטומאות ואפילו טומאת מדרס. וכן כתב בפיהמ"ש (פרק כ"ד מי"ז) ובחזו"א בכלים (סימן י"ג סקי"ח) כתב דטומאת מדרס חלה גם מעור הדג. וסברת הרמב"ם דדין טהרתו מחייב שלא תחול בו טומאה וכמו שטומאת נגעים לא חלה וטומאת נבילה לא חלה הוא הדין דטומאת מדרס לא חלה.

אמנם בעוף שטומאת נבילה לא נתמעטה יתכן שגם טומאת מדרס תחול בעור העוף או שנאמר דמדרס שזהו קבלת טומאה גם עוף מופקע.

ויש לחקור בחיבר לעור הים מן הגדל בארץ וחל בו טומאה. ועתה קרע את החלק של הגדל בארץ האם הטומאה נפקעת או לא. משום דכח טהרה של הגדל שבים גורם שלא קיימת טומאה בדבר שאינו של יבשה. או שזהו הלכה דלא חלה טומאה. אבל באופן שכבר חלה טומאה אין לה סיבה להפקע.

דהאם דין טהרה של מה שבים יסודו שלא תחול בו טומאה. אבל שחלה תו לא פקעה. או דין הטהרה הוא שאין מציאות של קיום טומאה בדבר שהוא של ים. ואף אם חל הטומאה דבתחילה חיבר לו מן הגדל בארץ חוט או משיחה אבל עתה שקרע חלק זה של הבגד מעתה תפקע הטומאה. אף שכבר חלה. אם נאמר דיש דין טהרה שלא תתקיים בו טומאה.

וכן יש להסתפק למבואר ברש"י בכורות דף ח. דדולפין שבים פרה ורבה מבני אדם. וכן הביאו

^[1] המשך בעצ"ט

בדבר הנידון מהי מצות וחייב הלויים בבית המקדש

זיכני ד' וראיתי בקונטרס הנפלא 'קול בן לוי' ובו מאריך להוכיח מתורה נביאים וכתובים על הרבה עבודות במקדש שהיו הלויים עושים, עד שמנה ארבעים דברים.

א. ג' מקראות בספר במדבר: א. בפרק ג' פסוק ה' הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן, ושרתו אותו, ושמרו את משמרתו, ופירש רש"י נשיאות עוון המקדש על הכהנים, והלויים הללו מסייעין אותו. ב. בפרק ח' פסוק יט' זאתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו וכו'. ג. בפרק יח' פסוק ב' בפרשת קרח וילוו עליך וישרתוך וכו' ושמרו משמרתך כל האוהלי, והביא רש"י מהספרי וישרתוך - בשמירת השערים ולמנות מהם גזברים ואמורלים.

ב. בדברי הימים [א' פ"ט, כט - לב] ומהם ממונים על הכלים, ועל כלי הקודש, ועל הסולת, והיין, והשמן, והלבונה, והבשמים, ומן בני הכהנים וקוחי מרקחת לבשמים, ומתיה מן הלויים על מעשה החביתין, וכו' על לחם המערכת להכין שבת שבת, וכן עוד כמה מקראות שם, ובנחמיה ועזרא.

ג. הרי הלויים מקבלים מעשר היינו עשירית מכל תבואות הארץ, והפסוק [במדבר סוף פרק יח'] אומר כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באוהל מועד, ודאי הוא כדי שיהיו הלויים פנויים מכל צרכיהם לעזור במקדש לכל דבר.

ומוכח מכל הנ"ל גורל חובת עבודת הלויים להיות לעזר לשבט משרתי ד' הכהנים לכל דבר הנצרך במקדש.

דברי הרמב"ם

והנה הרמב"ם בספר המצוות כתב [עשה כג'] ש'נצטוו הלויים לעבוד במקדש עבודות ידועות כמו נעילת השערים ולומר השיר עם הקרבן והוא אמרו יתעלה [ס"פ קורח] ועבד הלוי, ולשון ספרי שומע אני אם רוצה יעבוד ואם לא רצה לא, ת"ל ועבד הלוי על כרחו, כלומר שהוא חובה ומוטל עליו בהכרח, והתבארה עבודת הלויים במקומות בתמיד במידות ובערכין שהשיר לא יאמרו אותו זולת הלויים וכו'.

ובהלכות כלי המקדש [רפ"ג] כתב זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש וכו', ומצוות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש בין רצו ובין לא רצו וכו', ובהלכה ב' כתב עבודה שלהם היא שיהיו שומרים את המקדש ויהיו מהם שוערין וכו' ומשוררין.

ולא מוזכר ברמב"ם רק ב' עבודות השיר והשער ולא מוזכר שום גזברות ושאר מלאכות, ואמאי השמיט הרמב"ם את כל המלאכות המוזכרות נביאים.

דין 'עבודת הלויים' - ודין 'עזרה לכהנים'

אלא הביאור הפשוט דעבודת הלויים נקראת רק מה שמוטל מן התורה בדוקא על הלויים ולא על אחר אפילו לא על כהנים, וזהו רק שיר שא"א בור, וגם חובת השמירה בשערים ורק אלו נקראו במשנה בגמרא וברמב"ם עבודה של הלויים, אבל שאר עבודות כשרות בור ולא מוגדרות עבודת כהן או לוי.

ולכן בכל הלכות עבודת הלויים כתב הרמב"ם רק ב' ענינים.

וכן מסתמא משמרות של הלויים היו רק על שני דברים אלו שהם עליהם חובה, וכן הדין של משורר ששיער במיתה הוא רק על ב' דברים אלו.

אבל פשוט כמו שפתח הרמב"ם [פ"ג] שעל הלויים להיות פנויים מכל עסק שהוא ולהיות מוכנים לעזור לכהנים בכל עניני המקדש לכל דבר, רק אין זה עבודה מיוחדת או מוגדרת, ואין על זה משמרות של הלויים כיון שאי"ז קבוע ומיוחד להם.

[ויש לחקור האם יש ללויים דין קדימה על ישראל בכל עבודות עזרה לכהנים, כגון בשווין בחכמה אם יש דין להעדיף הלוי כיון שה' יחדם ויעדם לזה].

ומיושב המקרא שנתן את הלויים לעזר לכהנים לכל דבר עזרה הנצרכת בבית המקדש, וגם כל הפסוקים בג"ך שמבואר שהלויים עזרו במקדש בכל המלאכות, דפשוט שכן הוא שהרי עליהם מוטל לעזור לכהנים בכל מלאכת המקדש, ומובן שבמשנה ובגמ' לא קרי לשום גזברות עבודת

במדור הנפלא "למעיישה" הביא דוגמא של ילדה שעושה עבודה של פמוטות מתבנית של ביצים והשואל הלך לבית הוראה אם לחשוש למחשבה של קטן. יש להעיר שתבנית של ביצים עצמה יש

הלויים כיון שאינה עבודה המיוחדת להם, [אלא להדיף זה עבודה של הכהנים שהלויים עוזרים להם] ורק מה שצריך דוקא לוי הוזכר במשנה לוי.

אמנם הנוסח האמיתי הוא לא 'עוזרי הכהנים' אלא 'משרתי ה' ושירות ה' הוא עזרה לכהנים משרתי ה', וביותר מבואר ברמב"ם סוף ה' שמטה ויובל, 'שבט לוי הובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, וכו' ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל ה' שנאמר ברח' ה' חילו וכו', ואולי יותר מדויק לומר שהם 'חיל השם' לכל דבר כמ"ש הרמב"ם להורות דרכיו, ורק מכלל חיל השם לעזור לכהנים שהם משרתי ה' ממש מקריבי הקרבנות.

חילוק בין בית ראשון לבית שני

צריך לבדוק אם אפשר לומר עוד ביאור, שעד סוף בית ראשון שישראל היו על אדמתם כתיקונם היו הלויים משרתים בכל צרכי המקדש כמבואר בפסוקים בדברי הימים בזמן שלמה המלך.

אבל בבית שני שהלויים לא עלו בתחילה כראוי בימי עזרא ומינו אחרים תחתיהם ולכן גם אחר שעלו לא החזירו להם ואולי גם בתור קנס [ואפשר גם שהיו הכהנים מרובים ולא הוצרכו לגזברות הלויים לכן היו הכהנים גזברים] ואולי גם אחר שקנסם עזרא שלא יקבלו מעשר שוב היו עסוקים בפרנסה ולא היו פנויים כל כך למקדש.

וא"כ זה עוד ביאור למה במשנה ובגמ' לא הוזכרו הלויים בכל שאר העבודות כיון שרוב המשניות קאי בבית שני ושם לא היה מיוחד ללוי אלא שיר ושער.

בספר משנת חיים להגרח"מ הלוי שטיינברג שליט"א [במדבר סימן מג']. **הביא מכתבי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א** על דברי הכס"מ [פ"ג מכלי המקדש ה"ז] שכתב שהלויים למדו ה' שנים חכמת המוסיקה וזה לשון מרן:

מנ"ל דשירת הלויים היתה בניגון עד שהיה צריך לכך בלבד לימוד חמש שנים, דבפשוטו היו אומרים הלויים את השיר לפי טעמים ותו לא'.

עו"כ: ומה שצריכין ללמוד ה' שנים משום שהרבה עבודות היו ללויים וצריכים ללמדם ה' שנים, וכן משמע שם בגמ' [חולין כד.] שאני הלכות עבודה דתקפיין.

עו"כ: מלבד הג' עבודות היו עושין הלויים כל העבודות שכשרין בור כדי לסייע לכהנים, כדכתיב בס' במדבר הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו, והיו שוחטין את הקרבנות, כדכ' בדה"ב [ל' יז']. ומפשיטין ומנתחין, כדכתיב [שם לה' - יא], ומכבדין את העזרה כמ"ש רש"י בערכין יג' ב', ומוציאין את טומאה כמ"ש בעירובין ק"ה א', וכן כל עבודות שכשרין בהן אף אלו שהיו דרכן בכהנים היו מסייעין לויים ועושין כשהכהנים נדחקים.

ודבר פשוט הוא שהיו צריכין ללמוד כל דיני שחיטה והפשט וניתוח ושאר דברים שהיו עושין ורש"י בערכין נקט כמה מהדברים הפשוטים לדוגמא עכ"ל.

ושוב כתב לו הגרח"מ מדברי המדרש והרמב"ן והרמב"ם שמשמע שרק ג' דברים היו מצוות הלויים.

וכתב לו מרן וז"ל 'לדעת רש"י השמירה שזרים וטמאים לא ייכנסו לפנים ממחיצתן וצריך לדעת כל הדינים בזה. עו"כ דהג' עבודות היו קבועים והיו ממונים ושאר עבודות מסור לכולם [היינו לכל הלויים בלא חלוקת משמרות, א"ה]. עו"כ שוב הראוני במאירי ר"פ החליל שכ' שהיו [הלויים] אומרים בגנינה'.

ובמכתב נוסף כתב:

כל דרכי המקדש מוטל על הכהנים והלויים מסייעים אותם כמפורש בפר' קרח.

נכון ששחיטה ואולי גם הפשט וניתוח מצוה על הבעלים מ"מ פשוט שבמקום שאין הבעלים עושין [לא כ"א יכול לשחוט וגם היו ביניהן קטנים נשים וסומים וכדו'] פשיטא דהוי ככל מצות המקדש שמוטל על הכהנים והלויים מסייעין אותם.

לימוד הלויים בשחיטה והפשט וכו' הוא כמו כל לימוד הלויים שהתורה חייבה ללמוד ה' שנים, ולפני שלמד אין ראוי להכנס לעבודה כלל, עכ"ל.

וע"ע בכל זה בספר משנת חיים שהאריך בראיות.

לה בית קיבול לביצים וכבר ירדה לה קבלת טומאה [אם התבנית עשויה מעץ] **הרב יחיאל מיכל הכהן מונק**
הרב אליהו קשבי

נידונים בפרק ש

המשך פעמי י א

לא שייך לאסור בטלטול משום חובת ניעור דהא אם ינער יכבה הנר.

ולמשנ"ת לעיל (אות ב') דבמניח ככוונה אפילו באופן שאינו נעשה בסיס אין בו היתר של טלטול מן הצד ניחא, דבנר זה הרי הניחו ככוונה ויש איסור לפתוח את הדלת ואפי' שהוא מן הצד ולצורך דבר המותר, וכמש"כ התוס' שבת קכ"ג. ורק משום דין ביטול הנלמד ממוכני יש היתר לטלטלו ומשום שהדלת בטילה לגבי הבית דבכה"ג לא חשיב טלטול אלא ניעור³.

האם שידה שהיא בסיס אוסרת את המוכני בטלטול

ד' ואם אינה נשמטת גוררין אותה בשבת, עיי' בר"ש שפירש שאין המוכני נעשית בסיס למעות שעליה כיון שהיא בטילה לשידה ועל השידה שהיא עיקר הכלי אין מעות, ומבואר בזה דכלי שמחובר בו דבר שבטל וטפל אליו ומונח מוקצה על הדבר הטפל, אינו נעשה בסיס, וראה באורי כלים שהובא דעות הראשונים בזה.

ויש לדון במקרה הפוך שעל עיקר הכלי מונח מוקצה והוא נעשה בסיס האם גם החלק שטפל אליו נאסר או לא, (ויתכן נפק"מ על מכסה פח אשפה) והנה ברא"ש והובא בחי"א שם כתב דבאינה נשמטת מותר לטלטל את המוכני וכיון שאין בשידה מעות מותר לגרור את המוכני, ומשמע שאם היה בשידה מעות היה אסור לגרור את המוכני ואפי' שעל

³ ובכל זה יש לדון האם המקרה שדימו הפוסקים בבגד וכיס קשור בו האם הוא שייך גם כן דיתכן שדוקא

ושבו זה קרה... שוב חזרה הכרכרה שרצתה לנסוע לירושלים... שוב חזרה כלעומת שבאה בפחי נפש... שוב הם חזרו בפנים נפולות... מה יהיה? מה עושים נגד התופעה הזו???

ובכן: מידי בוקר יוצאת מהעיר שלנו הסעה קבועה לכיוון ירושלים!!! תמיד יש ביקוש לנסיעה לירושלים... לדוגמא רק היום... ישוב בכרכרה עשרה אנשים... הראשון ר' יוזל שנוסע לעשות שימוש בסנהדרי קטנה שבפתח הר הבית... ואם זה גברת לוי, שהיום בדיוק חל יום 40 ללידתה היא צריכה להקריב קרבן יולדת... ולצידה יושבת גברת פרידמן שדווקא היא ילדה בת... והיום בדיוק חל יום 80 ללידתה... הלאה... נוסע איתנו פה גם ר' יואב... זה יהודי שתמיד מחפש תירוצים לנסוע לירושלים... אז לצורך העניין היום הצטברו לו כמות של תאנים של מעשר שני שהוא חייב להעלות אותם לירושלים... אבל חוץ מזה!!! יש גם את שירות המשלוחים המפותח... סו"ס עירנו היא דרומית לירושלים לפנים מעקרבת... כך שאת פירות הרבעי של העיר שלנו אי אפשר לפדות אלא חייבים להיעלות אותם כמות שהם לירושלים... ועכשיו התחילה עונת הבציר בסערה... וכל יום מטעינים פה קופות מוּפפות של ענבים מוכשרים של רבעי לשיעור ב' וג' ביישובות הירושלמיות... (ששם יש בחורים שכבר אוכלים על טהרת מעשר... כי בשיעור א' עדיין אוכלים חולין בטהרה, אבל עדיין לא על טהרת מעשר)

על כל פנים... מידי בוקר הכרכרה יוצאת באזור ארבע לפנות בוקר וחוזרת למחרת בצהרים... אבל!!! הפעם... לאחר כמה שעות פתאום אנחנו רואים אותם חוזרים...

וזה כבר לא פעם ראשונה שזה קורה... בתקופה האחרונה זה קרה כבר כמה וכמה פעמים... מה התברר?? שנעבאך נעבאך... כאמצע הדרך חצקל לא שם לב... ולא תמיד גם אפשר לשים לב... ונכנס לו איזה שועל או חתול בין הגלגלים של העגלה... ובום!!! העגלה עלתה עליו... וכל הכרכרה נטמאה בטומאת נבילה החמורה...

אז בהתחלה עוד חששו שמא כל יושבי הכרכרה טמאים ומטמאים בגדים... שהרי נבילה מטמאה בגדים במשא... אבל נא לא להתבלבל... כאן זה לא משא אלא נישא!!! ורק זה מטמא בנישא...

אבל תכל'ס... הכרכרה עכ"פ טמאה... וכל הענבים המוכשרים משעת בצירתם שמופזרים בעגלה נטמאו כולם והעגמות נפש היתה מרובה... להשאיר את ר' יואב באמצע הדרך עם כל הקופות זה לא שייך, בפרט שהוא הקליינט הכי קבוע שלנו... אז לכן כל הכרכרה חזרה...

ואתה מבין לבד שכל פעם שסיפור כזה קורה... זה... זה לא מוסיף לשם של חברת ההסעות... כל כזה סיפור גורם לעוד ועוד אנשים להעדיף כבר לעלות ברגל וגמרנו... חצקל העגלון מעדיף כבר פנצ'ר בארבעת הגלגלים של הכרכרה ביחד מאשר להיתקל בנבילה אחת... וזה כבר קורה כמה וכמה פעמים... וזה נהפך להיות מטרד...

אבל בשביל זה!!! יש לנו קבוצת תלמידי חכמים בשכונה שלנו שהם מומחים למצא פטנטים בענייני טומאה וטהרה. והם מתייגעים בליצור פתרונות הלכתיים לכל מיני בעיות שמתעוררות... חצקל ניגש אליהם ותינה בפניהם את הצער והעגמות נפש הקבועה שמתרחשת בכרכרה שלו אחת לשבועיים... תכל'ס: מה עושים???

הם לקחו את הנושא בריצינות והתיישבו על המדוכה הזו...

בהתחלה עלתה האפשרות שהכרכרה תהיה מחזקת ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש... אבל זה נדחה מכל וכל... שהרי כידוע... הפתרון הזה הוא טוב רק לכלי עץ העשוי לנחת ולא לכרכרה... ואז אחד מהתלמידי חכמים הציע פתרון מבריק ויחודי שכבש את השוק!!! פשוט מאוד: שהגלגלים של הכרכרה יהיו גלגלים נשלפים!!! והם- הגלגלים האלו... לא רק שהם יהיו נשלפים... אלא הם ישמשו גם כארנק... סוף סוף הגלגלים האלו

היגשך מלחממה של תורה מע"ד התוספות שם להתוספתא.

ומעתה למ"ד חוששין לזרע האב דבר שאמו דולפנין ואביו אדם או להיפך האם כשימות יחול בו טומאה או שקיים בו טהרה של כל שבים טהור שלא יטמא במותו.

וכן האם יקבל טומאה כשנוגע בחייו במת ושרץ דהרי כתב הגר"ח (הלכות שחיטה) דיש כלאים מן בהמה וחיה ואיסור חלב שבו כתב הרמב"ם שזהו איסור קלוש שאין עליו מלקות והטעם שקיים בכלו שם בהמה ואף שם חיה וקיים בו סיבה לאיסור וסיבה להיתר.

ומעתה דבר שפתיך ככולו שם בריות שבים והוא נמי בריות של יבשה. האם קיים בו דין טהרה שיפקיע את טומאתו. או כל ההלכה שנתחדש דאין סיבה של טומאה חלה מכח בריה של ים. זהו

הם חישוק חלול ואפשר להכניס בתוכו מטבעות (כמו שלנהג אוטובוס בדורות הקודמים שלפני עידן הרב קו, היה לו כאלו חישוקים שבתוכם הוא היה מניח את הכסף ככה הגלגל הוא חישוק מעוגל שאפשר לאכסן בו מטבעות...) ואז!!! ברגע שהגלגלים של העגלה נהפכו להיות נשלפים ולא קשורים לגמרי לעגלה... באותו רגע הגיעה הרווחה... כי גם אם חלילה הגלגלים ידרסו על איזה בעל חי ויטמאו... אבל הם לא חיבור לעגלה. רק הגלגלים נטמאו והעגלה נשארה טהורה...

הפטנט הזה היה לעיני לשכת הגזית והתקבל פה אחד... תוך חודש אחד זה יצא לשיעור... וזה כבר רץ... כל העגלונים עברו מיד לגלגלים הנשלפים... **ובזכות זה זכינו לסוגיית מוכני במסכת כלים...**

אבל!!! יש חסרון אחד למוכני הזה... סו"ס עד היום... כל יום ששי חצקל העגלון היה חוזר מהנסיעה האחרונה, ומתיר את הסוסים מהעגלה... את הסוסים הוא היה מכניס לאורווה, ואילו את העגלה הוא היה מכניס לחצר... ובשבת קודש העגלה היתה נהפכת לאחת האטרקציות המרכזיות של הילדים... בשבת כידוע חצקל העגלון כבר לא עצבני כולו מאיר באור השבת... הוא יושב בבית כנסת ולומד, ולבנותיים הוא מרשה לילדים לשחק בעגלה... יש כאלו שיושבים... ויש כאלו שמושכים ושרים ככה יעשה... ככה היה עד עכשיו... ולילדים הייתה אורה ושמחה... אבל!!! מרגע שהגיע הפתרון הזה שהגלגל נשלף!!! פתאום התעוררה בעיה, הרי כל הרעיון שהגלגל יהיה נשלף זה בשביל שהוא יחשב כלי נפרד מהעגלה, ברגע שהוא נהיה כלי נפרד מהעגלה, ומניחים בתוכו כסף, הוא נהפך להיות כלי שתשמישו לאיסור... אבל זה לא כ"כ בעיה... כי בסד"כ זה כלי שמלאכ" תו לאיסור... אבל רגע יש כאן גם את הסוגי' של בסיס, טוב את זה נשאיר ללומדים...

עוד מילה אחת... אחד הנידונים הלא כ"כ מובנים עכ"פ בהמחשה במשניות אלו הוא הנושא של מלבני המיטה!!! מה זה המלבנים האלו??? מה הסיפור של המלבנים האלו???

אז איך שאני הבנתי... חשוב להבין את הרקע: אל תשכח שפעם הקרקעית הבית היתה עשויה מ-חול!!! כן... כפשוטו... אדם היה דורך בבית שלו על חול!!!! (זו הסיבה שמי שרוצה עפר מוכן צריך לייחד לו מקום... אחרת זה היה מתבטל לקרקעית הבית שכולה חול) מי שלמד מסכת שבת... יש כמה שבותים בתוך הבית שמא ישווה גומות... אסור לכבד את הבית בשבת, ואין סכין את הקרקע ואין מדיחין ואין נופחין... ואסור לצדד חבית בשבת, ואסור לשחק באגוזים ובכדור בשבת... **כל זה למה אסור??** כי רצפת בית נורמלי של פעם היתה רצפת חול!!! וכל תזווה והתעסקות עם רצפת הבית עלולה להסתיים במלאכת בונה... עד כדי כך שאת העמודים של כובד העליון או התחתון של האריגה... אסור להרים בשבת... כי הכובד של העמודים האלו בטח עשה חור ברצפה וכשירים אותם חיישין שמא ישווה גומות.

ומעתה!!!! כל אדם שהיה לו מיטה בבית... והוא רצה גם להירדם במיטה הזו... הוא היה חייב איזה מלבן שייצב את המיטה שלא יקרה שחלק מהרגלים שלה ישקעו בחול והיא תהיה עקומה... בשביל זה לכל אחד היה את המלבן מיטה שלו בשביל לעצב את התנוחה של המיטה לפי מה שהוא צריך... (מי שלא מבין על מה אני מדבר... תשאלו את ההורים שכשהם מתארחים אצלכם בבית הם לא נרדמים כל הלילה... כי... כי הם לא רגילים לתנוחה של המיטה... הם יסבירו לכם מה הכוונה... תציעו להם אולי את המלבנים האלו...) עכ"פ ההגדרה של המלבן הזה היא די מסובכת...

האם להחשיב את המלבן הזה כחלק מהמיטה... או אדרבה... זה משהו ששייך לבית??? המלבן הזה לא מיועד למיטה... אלא למפגש של רגלי המיטה מול החול??? זה פה הקונפליקט!! וזו המדוכה שעליה המשנה דנה... כך היה נראה לי לפום ריהטא...

לא נותן לדבר שמכח זה הוא יקבל טומאה אבל אם יש בו שם נוסף של אדם יחול בו טומאה. או שאדרבה היות שכולו הוא גם בריות שבים (ואינו חצי ימיני כך וחצי שמאלי איפכא, אלא בכל גופו פתיך ביה יחד ב' שמות)

זהו סיבה של הפקעות טומאה. וקיים דין של הפקעה וביטול שלא יקבע בו סיבות של טומאה. ולהפקיע כח של קבלת טומאה של טומאת אדם.

אבל אם נאמר דכל ההלכה היא שבריות שבים אינם סיבה להחיל טומאת נבילה. אבל כשקיים סיבה אין כאן דין הפקעה של טהרה. ודבר שהוא גם בריות של יבשה שפיר יקבל טומאה מכח שיש כאן גם בריות של יבשה.

• ניתן לשלוח הארות והערות במסכת כלים למדור מלחממה של תורה עד ערש"ק (כולל) פרשת דברים •
עקב ריבוי המכתבים בלעה"ר הננו להודיע כי בעת הצורך תינתן עדיפות למכתבים עד כ-500 מי"ס.

**אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיכוי הרבים
ניתן לתרום בעמדת קהילות**

**קופה מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי טהרות
וכן בקו הצדקה בשלוחה הנל' 0732757000**

**לקבלת הגיליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: 8592161@GMAIL.COM
כמו כן בכל עניני הגיליון ניתן לפנות במייל הנ"ל
או בפסל': 0548592161**

**ניתן להשיג את הגיליון מידי שבוע: בני-ברק: רח' ראב"ד 31 משפ' ברמן
ירושלים: ישיבת מיר- הרב בצלאל טרוביץ טל: 0533165655
קריית ספר: רח' נתיבות המשפט 67 משפ' זכריש**